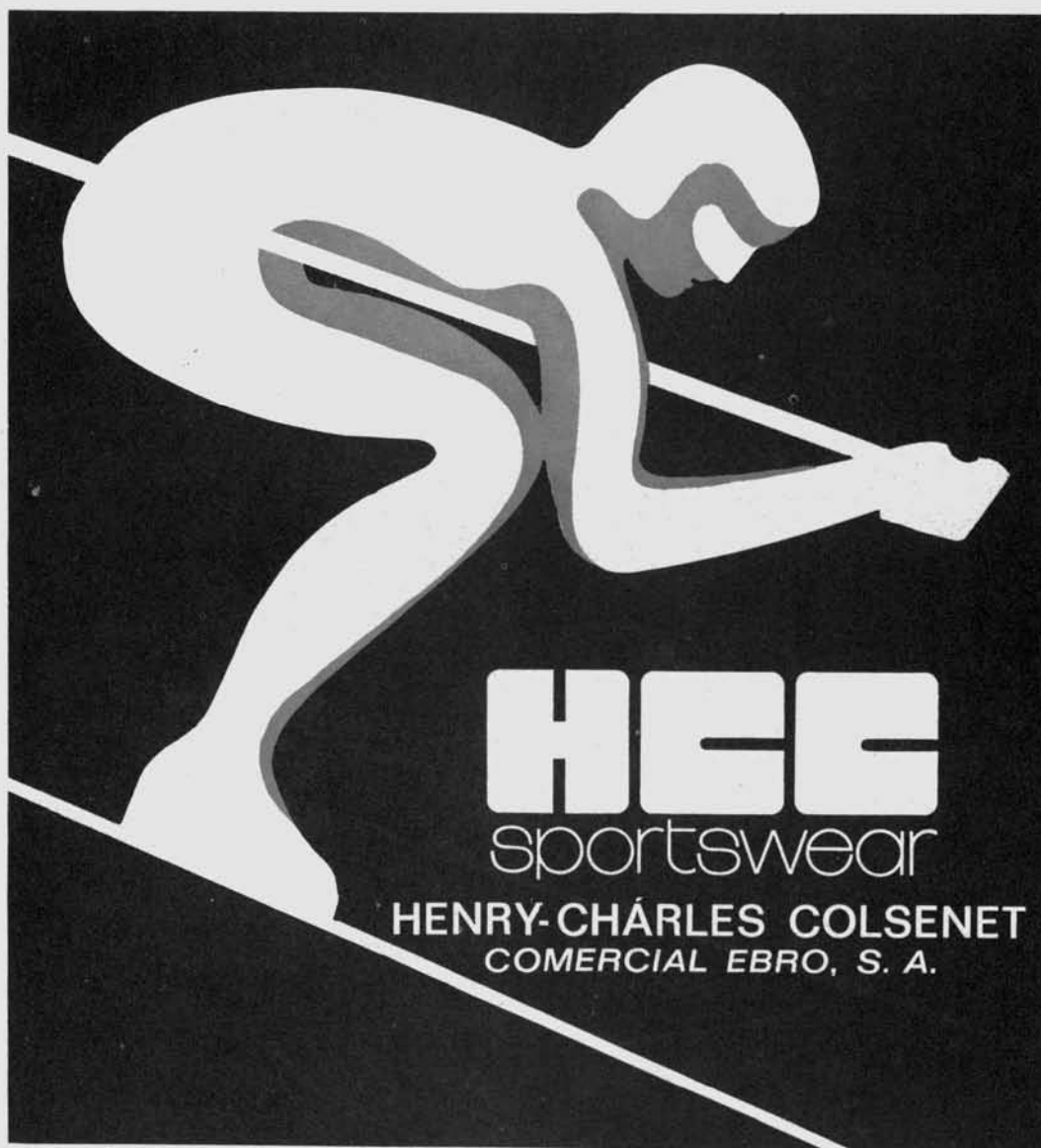

MUNTANYA

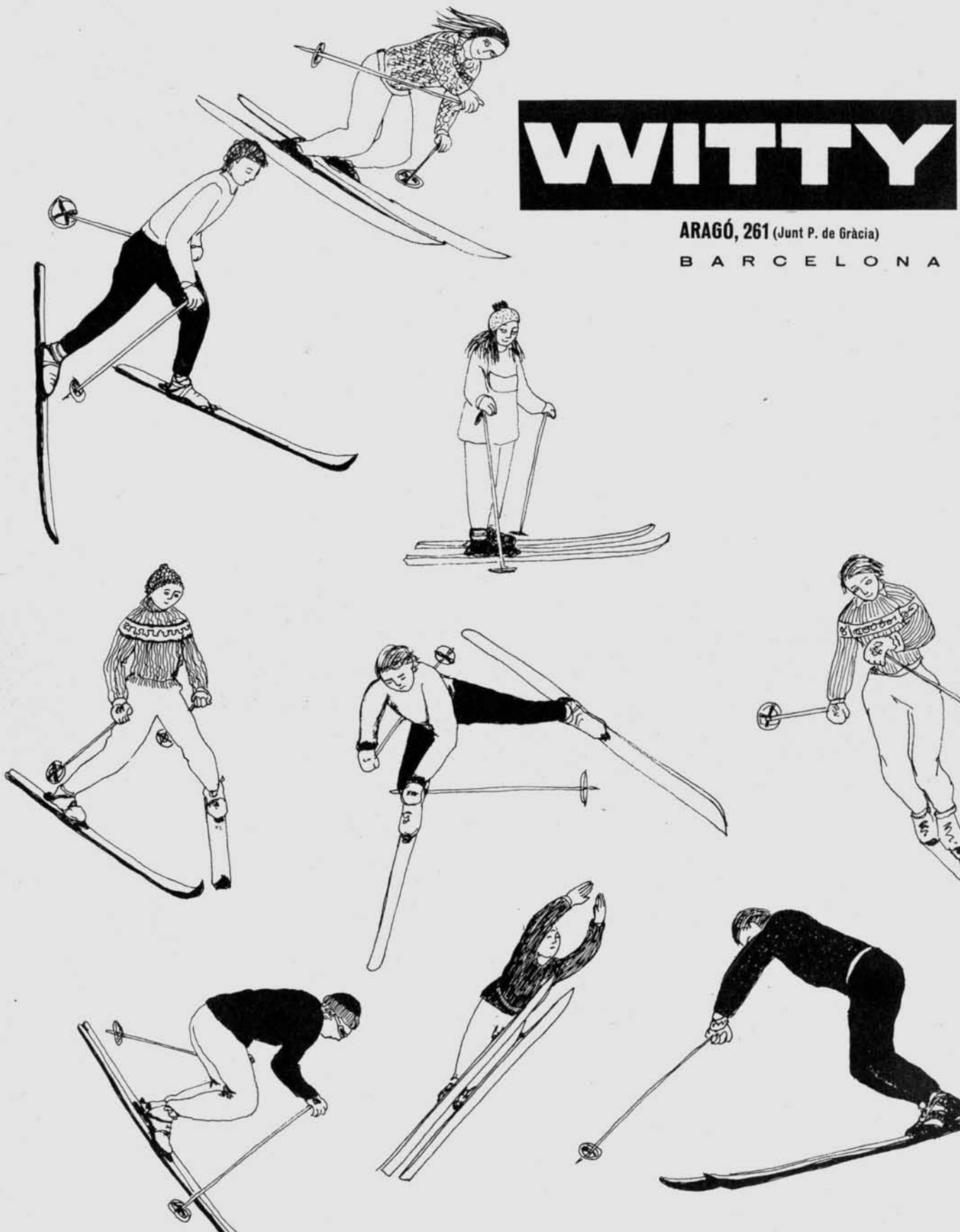

JUNY 1975

HCC
sportswear

HENRY-CHARLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

The advertisement features ten line drawings of skiers in various dynamic poses, scattered around the central text. The skiers are depicted in different styles of winter clothing, including sweaters, jackets, and hats. Some are in full-body poses, while others are more stylized or partial. The drawings are arranged in a circular pattern around the central text block.

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

B A R C E L O N A

ASSEGURANÇA D'ACCIDENTS INDIVIDUAL contractada,
especialment, per als seus socis, pel **CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA**, amb la "Compañía La Unión y el Fénix Español"
INSÓLITA PÒLISSA al mercat espanyol, que amb una PRIMA MÍNIMA,
us cobreix:

*Tota classe d'accidents, tant els soferts en l'exercici de la vostra
professió, com en els actes de la vostra vida privada.*

I A TOT EL MÓN.

LA PRÀCTICA DE QUALSEVOL ESPORT.

La conducció de motocicletes.

Els viatges per TERRA, MAR i AIRE.

Durant el Servei Militar.

Atemtats personals.

*Casos de ràbia i àntrax, deguts a mossegades d'animals o a
picades d'insectes.*

*Mort per caiguda involuntària a l'aigua, o d'una asfíxia acciden-
tal per gasos.*

Y per concessió especialíssima, s'accepten els accidents per:

Infracció de Reglaments.

Imprudència temerària.

Estat d'embriaguesa inhabitual.

MAGNÍFICA ASSEGURANÇA, estudiada i reservada exclusivament
per a vós i per als vostres familiars o col.laboradors que vulgueu
incloure-hi.

PRACTIQUEU EL VOSTRE ESPORT, PERÒ AMB ASSEGURANÇA!
Per a una més àmplia informació, dirigiu-vos a l'Agent:

Sr. Jordi Tell i Nohet
Balmes, 345
Barcelona-6

Trameteu-me una més àmplia informació de la pòlissa d'Accidents
Individual Mundial, contractada pel Centre Excursionista de Catalunya.

Nom

Adreça Tel.

Població

(Districte Postal)

ÒPTICA
CAPMANY
òptics diplomats

Descompte especial
als senyors socis
del Centre Excursionista
de Catalunya

Qualitat i gran
assortiment en
CINE
ÒPTICA
FOTOGRAFIA

Muntaner, 357 - Barcelona - Telèfon 211 26 57

**a qualsevol època
de l'any us
podreu equipar**

a

Barvilleset

Bagués

JOIERS

EL REGULADOR

BAGUÉS

Rambla de les Flors, 105 - Carme, 1

Tel. 317 19 74 (Tres línies)

Aparcament gratuït a «La Gardunya»

JOIERÍA BAGUÉS

PERLES - BRILLANTS - MARAGDES

Passeig de Gràcia, 41

Tels. 216 01 73 - 216 01 74

Aparcament gratuït a S. A. B. A.

Casa Bagués

Carrer de Sant Pau, 6

Tels. 317 32 46 - 318 57 37

Aparcament gratuït a «La Gardunya»

Les creacions més modernes en joieria, argenteria i rellotgeria

Últimes novetats en rellotges-joia i esportius

ESPECIALITAT EN LLISTES DE NOCES

Coberteries d'argent, alpaca i acer inoxidable

Concessionaris exclusius de la marca

PIAGET

RELOTGES DE GRAN LUXE

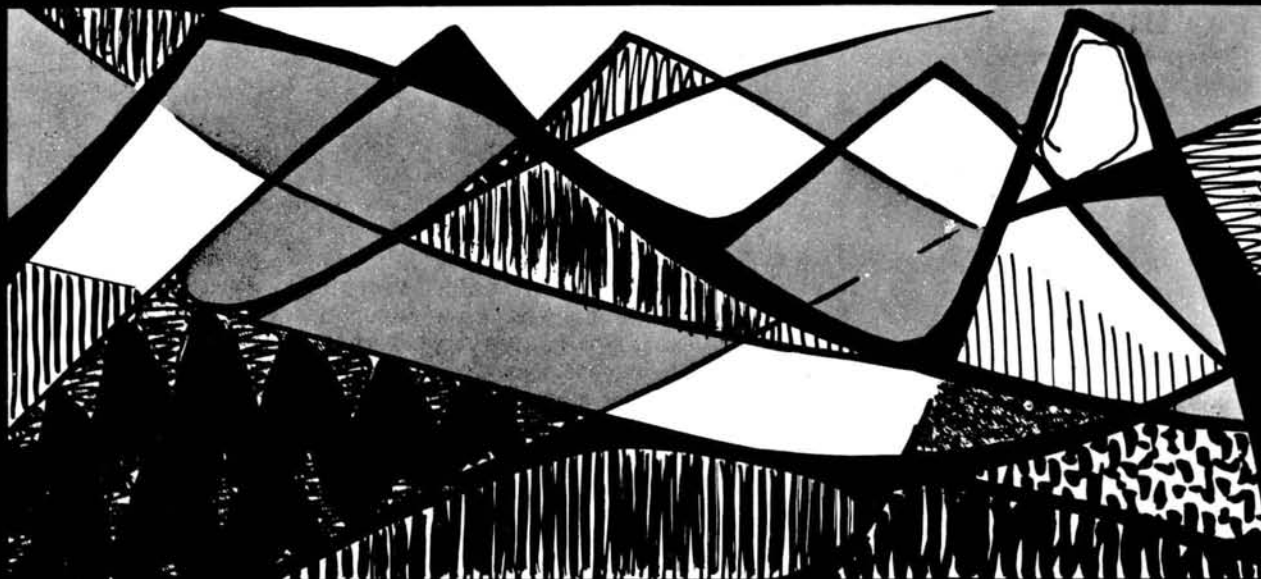
AGENTS DE

PATEK PHILIPPE

EL MILLOR RELLOTGE DEL MÓN

BULOVA®

EL MILLOR RELLOTGE ELECTRÒNIC

CAMPANYA, PRUDENCIA A MUNTANYA

1. En preparar l'itinerari cal informar-se amb persones i organismes competents.
2. No sortiu sols i sense dominar la tècnica de muntanya. Agafeu un guia o sortiu amb un company experimentat.
3. Aneu ben equipats i no us deixeu la corda, el piolet i els crampons. Abans de sortir de qualsevol refugi, indiqueu el vostre itinerari.
4. La tècnica a muntanya s'obté després d'una llarga pràctica a muntanya. L'ús de la corda és obligatori en la travessia d'una gelera coberta de neu nova, així com en tots els casos en què hi pot haver perill.
5. El mal temps a muntanya es pot presentar sobtadament. No vacil·leu a abandonar una excursió des del moment que les condicions esdevenen desfavorables.
6. L'alta muntanya és particularment perillosa els dies següents a fortes nevades.
7. Al final de llargues jornades d'escalada, els reflexos d'atenció disminueixen de seguretat. Cal també menjar sovint per no arribar a l'esgotament de les vostres forces.
8. La noció de dificultat no ha de ser mai confosa amb la de perill.
9. Sortiu aviat i arribeu aviat.
10. El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA s'adhereix a la campanya de prudència a muntanya promoguda per tots els clubs alpins.

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCIC Núm. 679 Vol. 85

Juny de 1975

Dipòsit Legal B 545 - 1953

Sumari

	Editorial	362
Lluís Trabaud	Els problemes del medi natural (V)	
	Els incendis forestals	363
Antoni Vidal i Celma	Els problemes del medi natural (VI)	
	La contaminació de les aigües.	366
Anna Borbonet i Macià	Breu notícia de la vall del Bac i el seu	
	despoblament	372
Joan Erm	Sant Joan de l'Erm en el centenari del	
	Centre Excursionista de Catalunya:	
	set anys de perspectiva	384
	Crònica del Centre	402
	Diada de Sant Jordi	402
	XLI Saló de fotografies de Muntanya	402
	Adjudicació del Premi Pau Vila	403
	La sentida mort de l'amic Miquel	403
	Conferències i projeccions al Centre	403
	Campionat de Catalunya de Veterans 1975	404
	Curs de Geografia i mapa de Catalunya	404
	Exposició de dibuixos i aquarel·les	404
	Projecte d'un diari en català	405
	Crònica	406
	VI Copa Andrés de Regil	406
	Ascensió al Manaslu	407
	Bibliografia	408
Josep Girona	Entre zero i vuit mil metres.	
	Kurt Diemberger	408

Redacció i Administració:

Paradís, 10, Barcelona (2)

Tel 318 62 20

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart,

Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrès i

Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Anna Borbonet

Comptador: Josep Velázquez

Publicitat: Lluís Puntis, Via Augusta, 47, 6.ª

Barcelona (6) Tel 218 69 60

Col·laboradors: Jaume Granell,

Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras,

Hermenegild Carreté, Josep M. Sala

Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril,

David M. Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font,

Josep Casanovas, Josep Girona,

Modest Montlleó.

Subscripció: 240 pessetes anuals

(sis exemplars) estranger, 270 pessetes;

preu d'aquest exemplar, 45 pessetes

(Comanda de números endarrerits a la

redacció de la revista)

Impressió: Suimpà, Indústria, 110

Barcelona (13)

Portada: La vall del Gresolet, amb el refugi Estasen, de dalt del Pedraforca.

Placa de bronze del XLI Saló de Fotografies de Muntanya.

(foto: Hermenegild Carreté)

Editorial

Pel mal camí

Es real i humà que una tasca ben realitzada i amb fruits més que positius, sigui, al mateix temps que celebrada, envejada. Altrament no seria tal èxit, perquè els imitadors, sobretot els bons imitadors, no reputeixen les equivocacions, sinó els encerts.

Es tracta d'una gran realització que el C.E.C. ha aconseguit en set anys a la comarca de l'Urgellet, d'una victòria en el camp de la promoció de l'esport, i com a tal, i amb tots els honors, ha suscitat l'aparició d'imitadors.

Va ser el 1967 quan un grup de corredors de fons del Centre van anar a buscar nous paratges on instal·lar-se per a portar a terme les seves pràctiques d'esquí nòrdic, forçats per la successiva expansió de la Molina, on no restava cap racó on traçar un bell recorregut per a una cursa de fons.

Van fer com els seus avantpassats en 1908: inspeccionar pam a pam els Pirineus en busca del lloc somniat, i així, un bon dia, van arribar-se a Sant Joan de l'Erm.

Es posaren a treballar immediatament, imitant els seus predecessors que, seixanta anys abans, havien fet de la Molina el primer centre nacional dedicat a l'esquí, i així van fer de Sant Joan de l'Erm la primera estació d'esquí dedicada exclusivament a l'esquí nòrdic.

De les qualitats naturals de Sant Joan de l'Erm han donat prou testimoni les successives manifestacions que s'hi han celebrat.

No contents amb aquesta promoció, el mateix grup d'entusiastes, va portar a terme, a tota la comarca de l'Urgellet, una de les promoció esportives més conscients dels nostres temps. Es va crear una delegació del C.E.C. a la Seu d'Urgell i, per part seva, tota la comarca va oferir les màximes possibi-

litats, des dels seus habitants fins a entitats tan representatives com els ajuntaments de la Seu d'Urgell i de Castellbò.

Van ser anys d'intensa activitat esportiva, creant, instruint, i col·laborant per ambues parts. Del fruit d'aquesta activitat poden sentir-se veritablement orgullosos tots els seus artesans. La creació, partint de zero, d'una nova activitat humana a l'Urgellet, no té precedents a la península, perquè s'ha disposat de persones preparades a les quals únicament ha calgut posar els mitjans a la seva disposició. Recordem les paraules de l'il·lustre periodista Andreu Mercè Varela, el qual, arran dels campionats d'Espanya de 1971, va proposar una cosa tan formal i comprometedora com uns mundials. «Comptem —va dir— amb un equip que sap actuar i amb unes meravelloses pistes, dignes d'ésser escenari d'uns mundials de fons.»

No obstant això, sempre existeix aquest maleït «però», i així les coses estan evolucionant en part en contra dels seus creadors. N'hi ha que no paeixen l'èxit dels altres i tracten d'esmenar-lo amb falses veritats i abusant de posicions privilegiades en diferents organismes de clara evolució regressiva.

Després d'oblidar les iniciatives del Centre en una tasca de promoció tan esportiva s'ha intentat, a més, desvirtuar la veritat. Recordem per la seva proximitat que aquesta mateixa temporada s'han falsejat comunicats de neu i s'han canviat noms amb la intenció de desprestigiar Sant Joan de l'Erm. Així mateix, la creació d'un nou club a la Cerdanya, centrat entre Lles i Bellver, no té altra intenció que captar els practicants de l'Urgellet que ja hi han estat iniciats pel C.E.C., de manera que tots els que vinguin ara no poden oferir cap

cosa més que el producte de l'enveja.

En general podem dir que els organismes als quals més directament els interessava les realitzacions esportives han estat justament els que menys han col·laborat a facilitar-les.

Per tot això, ja no serveixen els tòpics sobre un tractament amb equitat perquè aquesta no existeix, i creient-ho així, hem d'arribar fins al fons de la veritat, ja que per això els esportistes han de saber donar-se les mans després de la victòria o de la derrota. Però mala cosa és quan no es dona la mà al guanyador.

S'ha pogut veure la importància que Sant Joan de l'Erm i la tasca que s'hi ha efectuat han tingut per a l'esquí nacional i per a la comarca de l'Urgellet.

La continuïtat d'aquesta tasca així com el temps necessari perquè Sant Joan de l'Erm sigui una realitat total com a lloc d'esport i esplai, continua sense estar dintre de cap planificació administrativa o d'una inversió privada, sinó únicament en mans de les persones que d'una manera desinteressada hi han estat treballant, i de les que ho facin en endavant. Aquesta situació no és precària (les realitzacions fetes en els anys 69-72 ho demostraven sobradament) però sí insuficient, mentre existeixin ambients que, directament o indirectament, dificultin les actuacions positives prenent una actitud negativa que no beneficia ningú sinó que perjudica a tots. Mentre tots aquests ambients no acceptin la realitat sobre la transcendència de Sant Joan de l'Erm i, com a mínim, no dificultin la tasca que s'hi efectua la seva situació actual no evolucionarà amb la rapidesa que l'esport requereix.

Els problemes del medi natural (V)

Els incendis forestals

per: Lluís Trabaud

Introducció

Cada any el foc percep un tribut de la vegetació mediterrània. Així, en 1973, només a les terres catalanes, 865 incendis van convertir 24.382 hectàrees en fum. Quines en són les causes? Això és degut al fet que la regressió de l'agricultura i l'abandó de les activitats tradicionals que hi havia fa uns decennis han comportat el desordre actual del paisatge, la presència d'una massa més elevada de bardisses i d'herba seca. Però també les noves activitats de l'home permeten aquest estat de coses: les noves formes de vida, la incomprensió de la gent de ciutat quan resideix en el medi rural i l'allau cap a la natura en temps de vacances han modificat un cicle ancestral governat pels pastors i el llamp.

Aparició i tipus d'incendis

Generalment els incendis apareixen a l'estiu, quan fa calor i el temps és sec (de juny a setembre, inclusivament). Els més freqüents són els incendis de superfície, és a dir, els que cremen els matolls i la garriga,

o, quan entren al bosc, només el sotabosc i les bardisses. Algunes vegades, al bosc, aquests incendis de superfície poden originar incendis d'altura, i les flames corren aleshores per les capçades dels arbres més o menys independentment del foc de superfície que continua cremant. Els incendis d'altura són els més violents, els més intensos i els més difícils de combatre. Aquests incendis poden provocar uns fogars secundaris que són uns focs petits que apareixen al davant del foc principal. Provenen de les branques enceses que endutes pels forts corrents de convecció engendrats pel foc, i després arreplegats pel vent, van a caure uns quants centenars de metres més enllà.

Mecanisme i comportament de l'incendi

El foc és una reacció química acompanyada d'una producció d'energia. Quan un combustible vegetal es crema, es produeix una combinació química de l'oxigen de l'aire amb els elements carbònics combustibles. Perquè hi hagi inflamació i combustió

calen tres elements en proporció adequada: la calor, l'oxigen i el combustible.

La quantitat de materials combustibles, la seva forma i la seva disposició espacial són factors importants que influeixen en el comportament d'un incendi. Però la compacitat i el contingut d'aigua juguen també un paper capital en la inflamabilitat i la combustibilitat del material vegetal.

La intensitat del foc caracteritza sobretot el comportament d'un incendi. Les temperatures assolides en un incendi poden representar força bé aquesta variable. S'han fet mesures en incendis experimentals controlats, ocasionats en garriacs. Les temperatures més freqüents enregistrades en el transcurs d'aquests incendis oscil·len al voltant dels 800° C; poden ser inferiors a 400° C en els incendis de gramínees, però també poden arribar als 1.250° C. En els remolins de flames d'alguns grans incendis forestals, la temperatura de les flames deu ser probablement encara més elevada.

Factors climàtics

Els factors climàtics juguen un paper molt gran en el fenomen de l'inici dels incendis. La pluja és el factor determinant; és la que, segons la seva aparició, influeix sobre la probabilitat que esclati o no un incendi. A més, la pluja és la font principal de la humitat de tots els combustibles vegetals; i, com més impregnat sigui un vegetal més esdevindrà difícilment inflamable. No són les quantitats d'aigua que han caigut, que inhibeixen realment el fenomen de l'aparició dels incendis, sinó simplement el seu ritme de vinguda. Efectivament, les grans quantitats d'aigua que cauen en els grans aiguats, no tenen més influència que una feble pluja d'uns quants mil·límetres si aquesta pluja està ben distribuïda durant un llarg període.

La humitat relativa de l'aire influeix també en el ritme d'aparició dels incendis. Segons el feble o elevat grau d'humitat, el perill d'incendi és més

foto. Serra d'Or

Al seu pas, el foc destrueix totes les parts exteriors dels vegetals.

Modernament s'utilitzen diversos mitjans contra els incendis forestals. Però el que importa, essencialment, és evitar que es produeixin.

o menys gran. Com més baix és el grau d'humitat relativa més sec és l'aire i més elevats els perills d'incendis.

Hi ha molts més factors climàtics, com ara la temperatura de l'aire, la insolació i la irradiació solar, la rosada, la humitat de terra, que tenen també un paper en el fenomen dels incendis forestals. Aquest paper, però, no és tan important com el de la pluja.

El vent és un element cabdal de la propagació dels incendis, tant de la velocitat del foc com de la seva direcció. Les zones incendiades duen sovint l'empremta del vent dominant que ha bufat durant el dia de l'incendi, i que ha ocasionat tot de llarguíssims solcs ennegrits entre la vegetació no cremada. Si el vent no té sinó una feble acció en el fenomen de l'aparició del foc en canvi és la seva acció mecànica la que fa que de resultes de l'incendi es cremin extensions molt grans de terreny. El vent té també una acció fisiològica; accelera la dessecació dels vegetals allunyant la capa d'aire en contacte amb la planta abans que no comenci d'impregnar-se d'aigua. El vent revifa les flames, aporta la calor als com-

bustibles adjacents i augmenta la velocitat de propagació.

El llamp és l'únic fenomen atmosfèric que és causa natural d'incendis forestals. És generalment, a les regions muntanyoses, que són més nombrosos els incendis ocasionats per un llamp. Amb tot, en general, no tenen gaire extensió a causa de les condicions meteorològiques associades.

Acció del foc sobre la vegetació

Els vegetals tenen múltiples adaptacions envers el foc. Es tracta d'adaptacions actives o bé passives, durant el curs de l'incendi o bé després. Fins i tot en una mateixa espècie determinada hi ha tota una gamma de possibilitats de resistència al foc que varia segons les intensitats i que li permet, així, de sobreviure després de l'incendi. Pràcticament, totes les plantes que constitueixen la vegetació de la regió mediterrània estan adaptades a sobreviure després de l'incendi, sia per un sistema d'arrels, rizomes, bulbs, tubercles subterranis, que escapen de l'acció destructiva del foc, sia per una producció de nombroses llavors

que els permeten de colonitzar la terra que ha quedat pelada a causa del pas del foc. Entre les primeres cal esmentar l'asfodel, l'alzina, algunes orquídees; entre les segones hi ha totes les plantes anuals i sobretot el cist, els pins i el romaní. Algunes espècies resisteixen passivament gràcies a la protecció que els ofereix la seva constitució anatòmica, com l'alzina surera que posseeix una escorça relativa gruixuda que protegeix l'arbre de les temperatures letals.

Al seu pas el foc destrueix totes les parts exteriors dels vegetals, tret de les tiges més grosses de les espècies llenyoses. Les fulles seques de terra són cremades del tot per les flames. La vegetació, doncs, ha de reconquerir tota l'extensió incendiada. A les comunitats vegetals de la regió mediterrània, les plantes ja estan més o menys adaptades al pas del foc. Al cap d'uns quants mesos de l'incendi els brots verds apareixen a flor de terra. Les bardisses, les herbes, fins i tot els arbres que poden rebroten de la soca, ocupen progressivament la zona cremada. Algunes espècies anuals procuren instal·lar-se, però rarament ho aconsegueixen, i després d'una presència molt fugaç i discreta desapareixen ràpidament. Passa que la competència és molt dura i només les espècies que estan adaptades a les rudes condicions ecològiques s'hi poden mantenir. Generalment, les espècies que hi havia abans de l'incendi recuperen tot l'espai gràcies al seu sistema de brots, d'arrels i de rizomes.

Els pins triguen més a recuperar el seu antic lloc, ja que no es poden desenvolupar sinó per mitjà de la germinació de llavors i així cal esperar l'any següent per veure el planter que és la promesa d'una nova generació d'arbres.

Els incendis forestals modifiquen el caràcter del sòl. A causa de la insolació superior, de l'exposició al vent, de l'impacte de les pluges intenses característiques de la pluviositat mediterrània, durant els primers períodes de temps després de

foto: Serra d'Or

l'incendi hi haurà un augment de l'erosió. Afortunadament, aquest fenomen no es pot produir sinó en els pendents molt pronunciats i durant no gaire temps.

També afortunadament, per tal de pal·liar la manca de previsió humana, la natura ha previst els seus remeis i gràcies a l'efecte protector del sòl, que conserva en vida llavors i òrgans subterranis, la població vegetal retroba aviat un aspecte idèntic al que tenia abans de l'incendi.

Efectes de l'incendi sobre el animals

La influència dels incendis sobre els grans animals és molt escassa. Els mamífers es poden escapar del foc o bé fugint davant les flames o bé amagant-se als caus i als forats de terra. Els ocells també aconsegueixen d'escapar-se però el foc destrueix els nius, els ocellets petits i els indrets on els ocells venien a nidificar. Els danys més grans són ocasionats pels incendis de primavera que destrueixen els ocells i les llocades i arruïnen la capa vegetal i l'aliment.

S'ocasiona també una reducció notable de formes i de la quantitat dels invertebrats associats a la capa de fulles mortes i del sòl: són els coleòpters, lepidòpters, dípters i d'altres insectes; els gasteròpodes paguen també un tribut feixuc, i les closques ennegrides apareixen en massa després de l'incendi.

Amb tot, les temperatures de la terra disminueixen ràpidament i els animals que han pogut esmunyir-se als caus i a les esquerdes poden escapar al foc. De fet, és més probable que el foc destrueixi l'hàbitat dels animals que nos pas que els mati. I així resulta que les modificacions ocasionades pel foc fan que el medi canviï de sobte i que les poblacions animals triguin un cert temps a retrobar el seu equilibri i l'equilibri amb el medi ambient.

Conclusions

Quins remeis hi ha, contra els in-

cendis forestals? Nombrosos especialistes han examinat totes les solucions possibles per tal d'impedir, frenar i aturar els incendis. No entra en els nostres propòsits de descriure aquestes solucions. Per tal de protegir la Natura, cal eliminar els incendis forestals. S'imposa una vigilància

extrema a tots els excursionistes, acampadors i els qui estimen els animals. No es pot jugar amb el foc, la Natura no és pas un capital que es pugui malversar.

Els problemes del medi natural (VI)

La contaminació de les aigües

per: Antoni Vidal i Celma

1. L'aigua a la natura.

Sabem que, a la natura, l'aigua és un component quantitativament important, i que es troba no solament als rius, llacs i oceans, sinó que també n'hi ha als sòls i a l'atmosfera, i que fins i tot forma part de molts minerals, com a constituent de les seves estructures de cristallització. També gran proporció del cos de tots els éssers vius, que poblen la superfície de la terra, està formada per aquesta substància que, per aquesta raó, és fonamental per a la vida.

També coneixem l'existència d'un cicle hidrològic, de forma que l'oceà, —el principal reservori d'aigua sobre la terra— mena, per evaporació, l'element a l'atmosfera, per tornar a precipitar altra vegada en forma de pluja, ja sigui sobre el mateix oceà ja sobre els continents. En aquest últim cas, l'aigua s'escola finalment altra vegada als oceans, tancant així el dit cicle hidrològic. Els ordres de magnitud de les quantitats i intensitats d'intercanvi hídric que intervenen en aquesta contínua circulació d'aigua a la hidrosfera els reflecteix la figura 1, a la qual s'haurà d'afegir encara la quantitat d'aigua, fora de circulació, emmagatzemada a la litosfera profunda, i que és, aproximadament, de 20.000 Geograms ($= 10^{20}$ g).

No podem pensar, però, que l'aigua es troba pura a la naturalesa. Tots sabem que l'aigua de mar porta gran quantitat de sals minerals en dissolució i, encara que generalment en menor proporció, el mateix passa amb les aigües continentals. Fins i tot l'aigua de pluja s'ha vist que conté en dissolució molts elements, alguns d'ells, com per exemple el nitrogen mineral, moltes vegades en notable concentració. També s'ha vist que les aigües continentals i dels oceans contenen, en el seu estat natural, una certa proporció de materials orgànics, tant en dissolució com en forma de minúscules partícules invisibles.

Mentre que la quantitat i proporció relativa de les substàncies dissoltes

als oceans és bastant constant, no podem dir el mateix de les aigües continentals. No obstant això, la composició de l'aigua dels grans llacs, a tot el món, no és tan irregular com pot semblar a primera vista, i les causes d'aquesta «relativa» constància de la composició de l'aigua dels llacs, s'han de cercar en el fet que els ions en dissolució no provenen majoritàriament de la descomposició de les roques, sinó que la major importància correspon al rentat dels sòls i a l'intercanvi iònic amb el mateix sòl, que l'aigua travessa en caure sobre la terra. Naturalment, a petita escala, es trobaran diferències originades per les característiques geològiques, pedològiques i climàtiques, però, en regions geogràfiques amb coberta vegetal ben desenvolupada i sòls ben conservats, la composició de les aigües continentals s'uniformitza notablement.

Podem dir que, al seu estat natural, les intensitats d'intercanvi i magnituds de tot el cicle hidrològic, així com la composició química de les aigües oceàniques i continentals, és el resultat d'un equilibri dinàmic aconseguit en el transcurs de milers de centúries, entre la geologia, el clima i la coberta vegetal i de sòl. Malheureusement aquest equilibri, d'alguna o altra forma portarà sempre a canvis irre-

versibles a més o menys llarg termini.

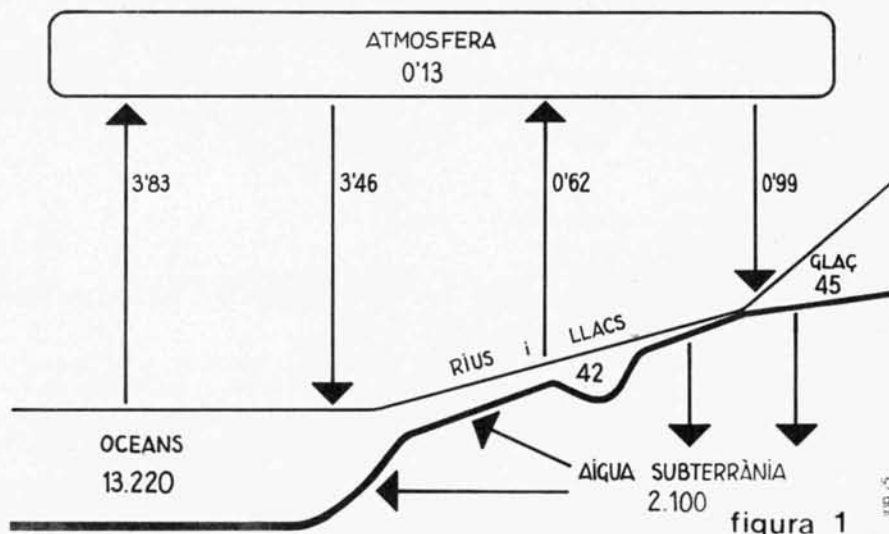
2. L'aigua i l'home. La contaminació

Però, l'home és un dels múltiples elements de la naturalesa, i l'aigua és un element de vital necessitat per a l'home, tant per a beure com per motius d'higiene i d'utilització econòmica.

L'hàbitat humà està vinculat a l'aigua i tot establiment sedentari de població necessita aquest element en quantitat i qualitat suficient i adequada. És un fet geogràfic ben conegut que, a les regions on abunda l'aigua, la població es dispersa, mentre que en regions pobres es troba concentrada a prop del punt de subministrament.

En cert grau, l'home té capacitat per a transformar la naturalesa per tal d'aconseguir un ús més profitós del seu ambient, i aquesta capacitat també ha estat aplicada a la superació de les restriccions que, en molts de casos, li imposa la disponibilitat d'aigua. Aquests fets ja els trobem reflectits a la història de civilitzacions desaparegudes, i s'han intensificat extraordinàriament en l'actualitat.

L'ús humà de l'aigua no està limitat al camp domèstic. Actualment, la seva major importància quantitativa

es centra en l'ús industrial i agrícola, obtenció d'energia, vies de comunicació, piscicultura, etc.

Encara que no podem deixar de veure la necessitat imperiosa i ineludible que té l'home d'utilitzar l'aigua per a les seves activitats vitals, el punt central que hem d'enfocar és que, **sempre**, tot ús de l'aigua condueix a una **alteració** de les seves característiques inicials. És evident que aquesta alteració, que té per causa l'activitat humana, ha existit d'ençà de l'existència de l'home sobre la terra, de manera que els desgraciadament populars mots de **pollució** i **contaminació**, que dominen actualment gran part de la literatura periòdica, són conseqüència d'un increment **quantitatiu** extraordinari de causes i efectes ja existents de fa moltes centúries.

Són moltes les accions humanes que poden modificar les característiques naturals de l'aigua i, paral·lelament, són també moltes les definicions que s'han donat de la contaminació. Potser les més adequades són les simplement descriptives, com per exemple la redactada per la Comissió Econòmica per a Europa de les Nacions Unides, i que diu que un riu està contaminat «...quan la composició de les aigües s'ha alterat per l'acció humana directa o indirecta, de forma tal que resulten menys aptes per a un o diversos fins pràctics per als quals serien aptes en la seva condició natural». Una altra definició, donada per Klassen, diu que la contaminació «... consisteix en tota modificació de les propietats físiques, químiques o biològiques de l'aigua, o bé tota mena d'addició líquida, sòlida o gasosa de forma que l'aigua esdevé pertorbada, perillosa o perjudicial des del punt de vista de la salut, seguretat o benestar públics, o des del punt de vista dels seus usos legítims per a fins domèstics, agrícoles, industrials, recreatius, etc., o bé per a la fauna aquàtica i silvestre, ramaderia, etc.»

Cal fixar bé l'atenció en les definicions anteriors i en el fet que qualifiquen de contaminada una aigua quan

sofreix una alteració que sobrepassa uns límits determinats, que la fan inadequada per a una aplicació determinada, essent tal inadequació funció de l'ús, costum o reglamentació existents. En definitiva, el que volem ressaltar és que la contaminació no és un concepte científic, sinó jurídic o legal. A més, encara que generalment a escala molt reduïda, per representar condicions excepcionals, trobem representades a la naturalesa totes les situacions que l'home crea a més gran escala, a causa de la seva extraordinària capacitat de modificar l'ambient en el qual viu.

S'ha de procurar, doncs, no confondre dos termes conceptualment ben definits i que molt sovint no són usats adequadament. D'una part l'**estat** o **condició** d'una aigua es pot definir per valors quantitatius mesurables, que intenten descriure el sistema examinat. Aquesta condició o estat no és ni bona ni dolenta: simplement és un conjunt de fets o dades. D'altra banda, la **qualitat** d'una aigua és un concepte subjectiu, fonamentat en criteris arbitraris nascuts de les necessitats de qui ha d'utilitzar l'aigua. La qualitat és una magnitud relativa, que implica una comparació amb algun estat de referència, cosa que, a la pràctica, complica molt l'ús del concepte. El terme de **contaminació**, pel seu significat subjectiu, és relatiu al de qualitat.

La contaminació d'una aigua pot consistir en un augment de la temperatura, la presència de materials en suspensió, substàncies innòcues o més o menys tòxiques, materials radioactius, organismes patògens o paràsits, etc. De fet, sempre solen aparèixer associades més d'una alteració a la vegada.

3. Tipologia de la contaminació

No serà sobrer, en aquest punt, considerar la tipologia de la contaminació de les aigües. Segons un informe donat pel Consell d'Europa, poden distingir-se els tipus de contaminació següents: mecànica, química, de productes fitosanitaris, orgànica, tèrmi-

ca, de detergents sintètics; radioactiva i mixta. Amb un punt de vista més racional, Klein dona la classificació següent:

Contaminació química:

- Orgànica
- Inorgànica

Contaminació física:

- Color
- Enterboliment
- Materials en suspensió
- Temperatura
- Bromera
- Radioactivitat

Contaminació biològica:

- Bactèries
- Virus
- Animals
- Plantes

Segons el seu origen, també pot classificar-se la contaminació de les aigües en els apartats següents: natural, domèstica, industrial, agrícola, minera, nàutica i mixta.

No hi ha dubte que, tant pels efectes immediats com també per l'extensió i persistència de les conseqüències, la contaminació química és la forma més greu i, potser, també la més usual. Per les característiques de comportament, la contaminació radioactiva pot assimilar-se també a l'apartat de contaminació química.

Globalment, la contaminació química és de naturalesa molt diversificada i prové quasi sempre de vessaments d'aigües residuals d'indústries, i els elements contaminants són productes secundaris sense valor econòmic definit o bé estan en concentracions massa petites per tal de recuperar-los. Amb la gran expansió industrial d'avui dia, els productes químics residuals són potser el problema més greu que podem apreciar en el panorama de la contaminació de les aigües naturals.

Un dels impactes més grans que actualment alteren l'aigua, són les concentracions excessives de metalls pesats, que a les aigües naturals no es troben més que en ínfimes quan-

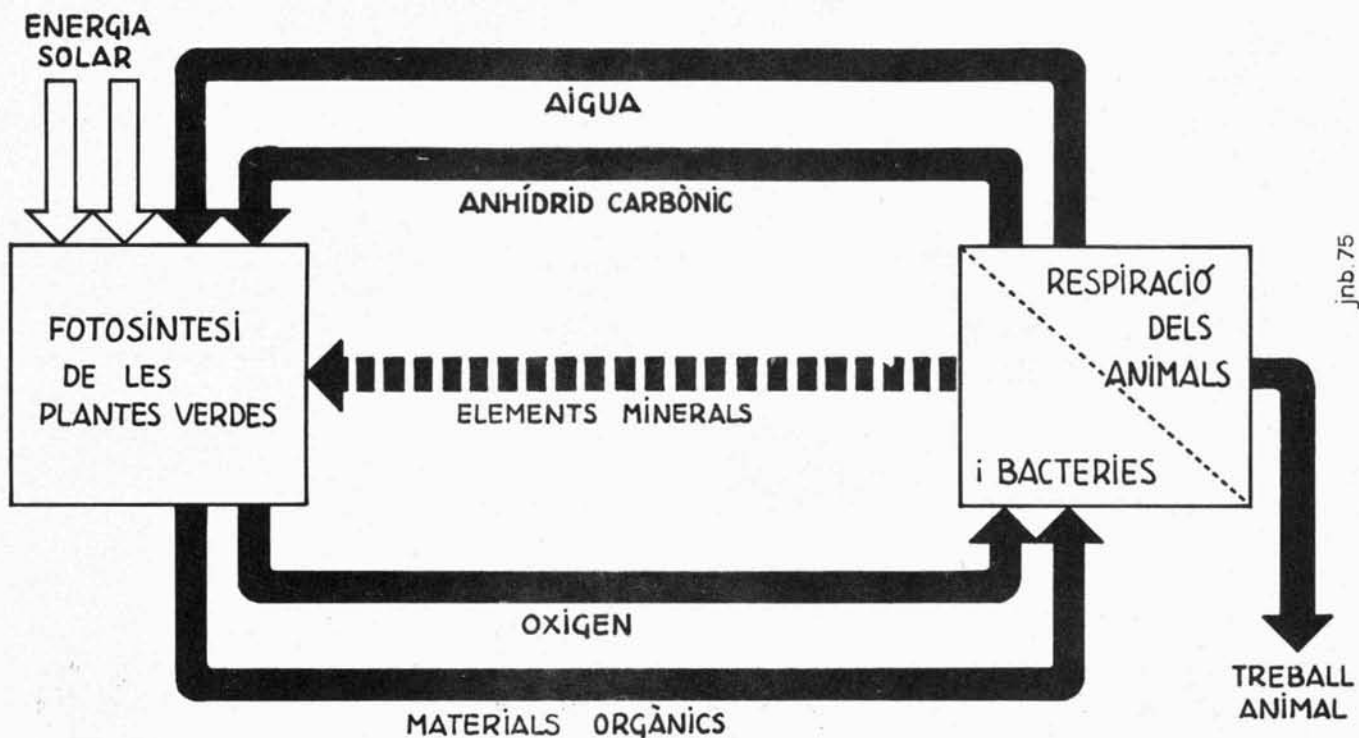

figura 2

titats: ferro, manganès, cobalt, níquel, coure, zenc, crom, mercuri, etc. Tampoc no queda massa darrera l'acció perniciosa de gran diversitat de composts orgànics refractaris o difícilment biodegradables que, per tal de simplificar, podem agrupar en tres apartats: 1) hidrocarburs fòssils i productes del refinat, 2) pesticides sintètics i 3) certs tipus de detergents i d'altres compostos orgànics poc degradables. Hi podem afegir, a més, que tant els metalls pesats com molts pesticides i d'altres compostos orgànics, són acumulats en els sediments del fons així com també assimilats per microorganismes que actuen com a acumuladors de tals substàncies. De tal manera, s'incorporen a la cadena tròfica de l'ecosistema, per esdevenir cada vegada més concentrats als nivells de consumidors secundaris, i així poden arribar a efectes altament nocius sobre la fauna superior i a fer-la esdevenir tòxica per al consum humà.

La importància d'aquests efectes ens autoritza a dir que la clàssica contaminació orgànica d'origen do-

mèstic i de les indústries de productes naturals no és avui dia més que l'ovella amb pell de llop, per l'espectacularitat de l'efecte immediat; però no va més lluny que això. En efecte, si bé amb intensitat més discreta, la contaminació orgànica ha existit de sempre a la naturalesa, i ella mateixa ha inventat mecanismes per tal de lluitar contra això i contrarestar-ho amb processos dits d'autodepuració.

4. L'aigua com a medi vital. La biocenosi aquàtica.

Però, abans de fixar definitivament l'atenció al fenomen de l'autodepuració, considerarem breument la interacció entre les condicions físico-químiques i biològiques a les aigües naturals. Fins ara hem parlat de les aigües naturals com d'entitats inertes, encara que de composició més o menys complexa, i que són utilitzades per l'home. Però les masses d'aigua que trobem a la natura són alguna cosa més que això. Constitueixen un ambient per la vida d'infinat d'éssers vius. I per prosseguir, no seran

de més unes generalitats al respecte.

Els organismes vius necessiten, per les seves funcions vitals, trobar al medi que colonitzen una satisfacció a diverses necessitats, tant físiques en sentit ampli (substrat adequat per a la sustentació, humitat per a evitar la dessecació, calor per a mantenir el seu estat físic, etc.), com metabòliques o nutricionals (aliment, oxigen, energia lumínica, etc.). Les relacions dels éssers vius amb el seu medi ambient, són l'objecte de la ciència ecològica. Dins d'aquest ordre d'idees, definirem un ecosistema com el conjunt constituït per les diverses poblacions d'organismes (biocenosi) que habiten una àrea determinada, i el medi físic (biòtop) que ofereix l'espai per a la vida, quan tal conjunt pot subsistir com a unitat independent.

Els diversos grups d'organismes que integren una biocenosi tenen diferent significació funcional en el flux d'energia que, a causa dels processos vitals (metabolisme), hi ha dins del sistema. Segons aquestes funcions, que porten a terme dife-

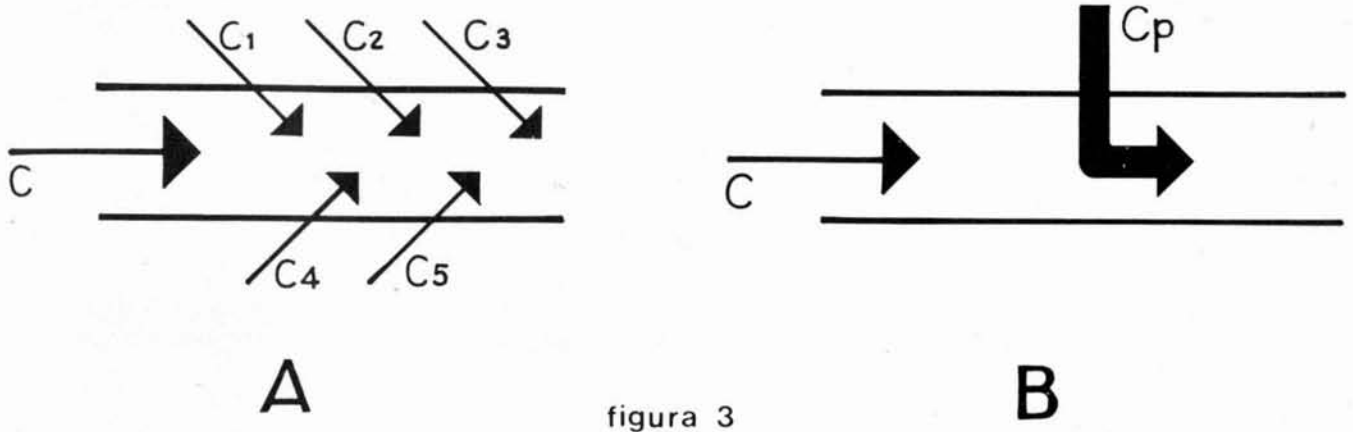

figura 3

rents organismes, podem delimitar fonamentalment tres categories (fig. 2):

a) Organismes productors. Són organismes autòtrofs, que poden sintetitzar material orgànic d'elevat contingut energètic, a partir d'elements inorgànics i d'una font d'energia. A la pràctica, pot identificar-se aquest grup amb els vegetals clorofil·lics, que fan servir la radiació solar com a font d'energia. També comprèn, però, un reduït nombre de bacteries químicosintètiques, de metabolisme molt especialitzat, que utilitzen l'energia química produïda per oxidació de certs substrats acumulats al medi. Com a més característiques d'aquesta última modalitat, al medi aquàtic, podem recordar les sulfobacteries i ferrobacteries.

La «velocitat» de formació de matèria orgànica nova a partir d'elements minerals i energia, síntesi portada a terme pels organismes autòtrofs, s'anomena productivitat bàsica de l'ecosistema.

b) Organismes consumidors. Són éssers heteròtrofs que necessiten consumir aliment orgànic preformat. El grup inclou tots els animals i alguns vegetals aclorofil·lics (bolets principalment). L'abundància de consumidors «accelera» el flux d'energia a l'ecosistema i, per tant, la seva productivitat bàsica.

c) Organismes desintegradors. Els materials orgànics no vius acumulats a l'ecosistema, són oxidats a com-

postos i molècules més simples i finalment a compostos inorgànics, de contingut energètic mínim, per l'acció dels organismes desintegradors. Aquests productes finals formats són els que utilitzaran novament els organismes productors autòtrofs.

Així, els desintegradors reciclen els materials a la biocenosi, evitant l'acumulació de substàncies orgàniques al medi. No pot passar-se per alt l'opinió d'alguns autors (Sorokin i Vuhmann, per exemple), que consideren aquest últim grup d'organismes com a productors heteròtrofs, que utilitzen l'energia produïda per l'oxidació dels materials orgànics inerts per a produir biomassa bacteriana. Aleshores, la producció primària de biomassa seria de tres tipus: fotòtrofa, litòtrofa i heteròtrofa. Al mateix temps, tots els organismes vius serien, per la seva funció respiratòria, organismes desintegradors.

Després d'aquesta descripció, es comprèn que els organismes que habiten un ecosistema no estan agrupats a l'atzar, sinó que existeix una interdependència funcional d'una complexitat que depèn del grau d'organització que ha aconseguit d'assolir el sistema. El nivell d'organització és, a la vegada, funció del temps i de l'estabilitat del medi físic que allotja els éssers orgànics. A l'organització màxima que permeten les característiques d'un biòtop s'hi arriba per la substitució gradual de diverses comunitats biòtiques, cada vega-

da més complexa i organitzada, que s'anomena **successió**.

Qualsevol alteració externa desequilibra l'organització assolida per la biocenosi, i aquesta torna a etapes d'inestabilitat ja superada. A aquesta alteració externa d'una etapa estable de la successió, l'anomenarem **regressió**.

Una evaluació simple de l'estabilitat d'una comunitat biològica és donada per l'índex de **diversitat** específica, que dona idea de la varietat d'espècies d'organismes que hi ha a la comunitat orgànica. Efectivament, una regressió afavoreix el màxim desenvolupament d'unes poques espècies, més resistents a l'alteració externa, disminuint així l'índex de diversitat específica de les comunitats que integren la biocenosi. En canvi, l'estabilitat del medi afavoreix l'elevació de la diversitat, car les espècies d'organismes poden desenvolupar millor llurs relacions d'interdependència i organitzar una biocenosi més complexa.

5. Interacció del medi i les comunitats biòtiques.

Segons Margalef, l'única generalització que, d'un punt de vista ecològic, pot fer-se de la contaminació, és que representa una alteració de les condicions naturals, en un sentit oposat al de la successió biòtica o procés d'autoorganització de les comunitats d'organismes vius. Representa així

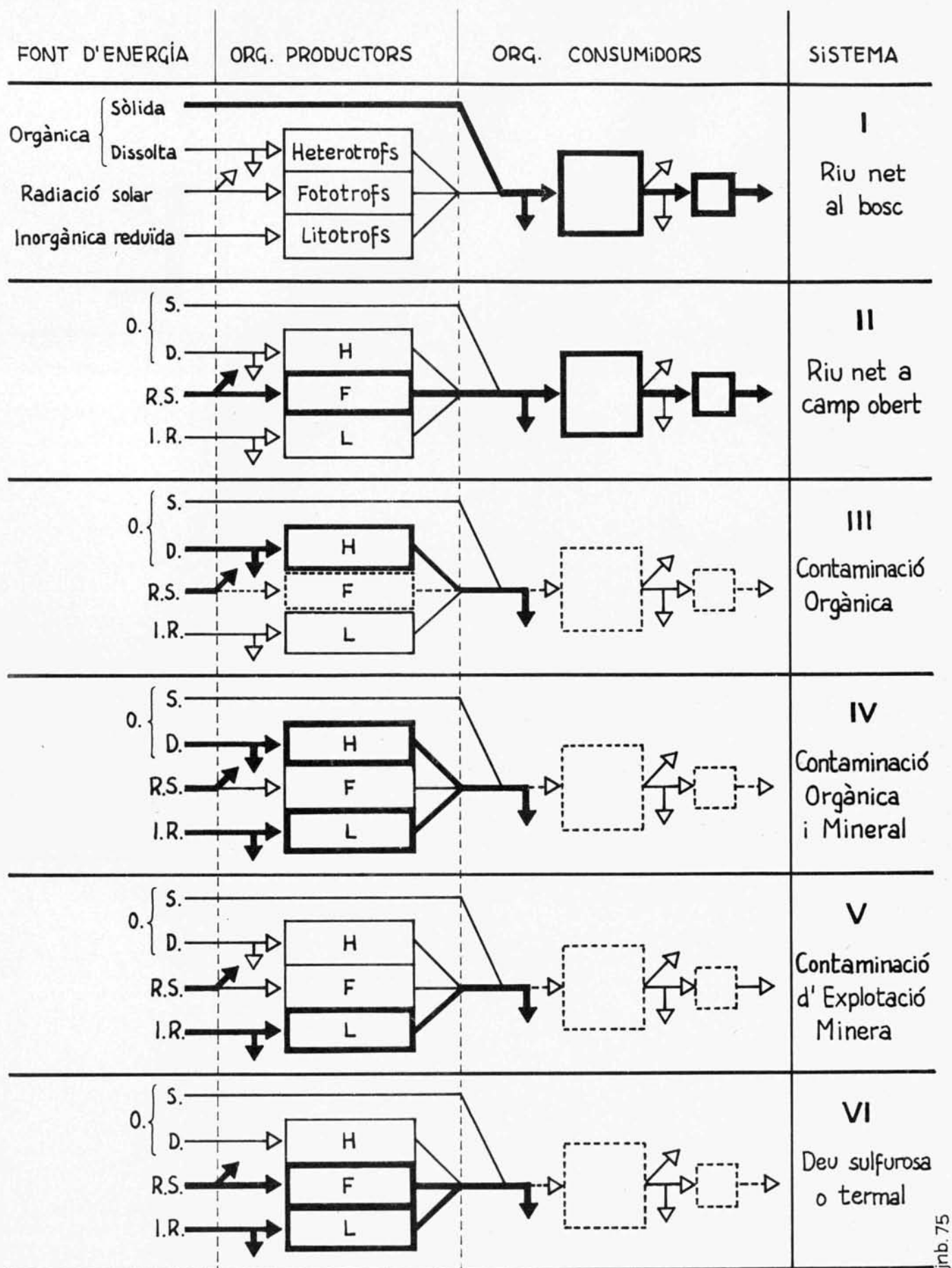

figura 4

Principals tipus d'estructura biocenòtica a un riu segons les condicions del medi. Les línies gruixudes indiquen les vies principals del flux d'energia, mentre que les discontinues volen expressar possibles efectes d'inhibició (Esquema original de WUHR-MANN, modificat).

una regressió, associada als seus característics fenòmens d'augment del flux d'energia (més velocitat de renovació dels organismes i de respiració per unitat de biomassa) i de simplificació de l'estructura de la comunitat (descens de l'índex de diversitat). La gradual recuperació de les característiques biòtiques primitives en el transcurs d'un procés d'autodepuració o de dilució —segons els materials contaminants implicats— constitueix una successió típica d'autoorganització, fins que arriba a una nova etapa d'estabilitat màxima, d'acord amb les noves condicions que determina l'episodi de contaminació.

Molt important, per l'efecte sobre la biocenosi, és la forma d'entrada a l'aigua dels elements inorgànics que transporta. És difícil generalitzar, però d'un punt de vista merament descriptiu, podríem considerar dos casos extrems (fig. 3): l'entrada difusa i equilibrada i la insidiosa o massiva. Ambdós poden ser d'origen natural o degudes a l'activitat humana. En primer lloc (fig. 3 A), considerem un riu de muntanya que transporta un pes determinat de minerals en dissolució. La incidència al riu de petits rierols i aigües de drenatge dels terrenys limítrofs aportarà més càrrega mineral al riu, però també més aigua, de manera que no variarà gairebé gens la concentració al corrent principal. Aquest serà l'exemple d'ambient equilibrat. D'altra banda, l'entrada al riu d'una font discreta o massiva (fig. 3 B), que aporta un constituent químic que dona lloc a una resposta biològica específica, crearà un gradient a la biocenosi (qualitatiu o quantitatiu) i el consum de la substància pels organismes, o la gradual dilució en entrar, aigües avall, a ports no contaminats, donarà lloc a un gradient de concentració de la substància entrada. Clàssics exemples d'aquesta última situació són els anomenats trams d'autodepuració.

S'ha d'aclarir que l'anterior sistematització no pot aplicar-se al riu en conjunt, car en aquest cas, a les condicions ecològiques locals, se so-

breposen gradients externs de naturalesa fisiogràfica i climàtica (zonació natural del riu). No obstant això, en zones industrials i de gran densitat de població, les condicions del riu s'aproparan més al segon exemple, amb marcats gradients al medi, mentre que en terrenys agrícoles o remots el primer cas s'ajustarà més als fets. Als rius de corrent ràpid, en zones industrials, les condicions s'assemblaran més al primer cas, en el sentit que no s'hi desenvoluparan gradients acusats de la intensitat de la contaminació.

D'un punt de vista aplicat, són d'interès tres grups principals d'interaccions entre les condicions físico-químiques i biològiques a les aigües, i que per raons d'espai no tractarem en detall: 1) autodepuració, 2) reaccions d'inhibició i 3) efectes d'eutrofització o increment de la productivitat bàsica dels ecosistemes.

Caldria mencionar breument que els factors generals del medi poden donar lloc a diverses estructures biocenòtiques als rius. Aquestes podrien esquematitzar-se —amb les reserves de tot esquema— en els casos següents, millor il·lustrats a la figura 4:

- I) Aigua neta: riu al bosc.
- II) Aigua neta; riu en espais oberts.
- III) Contaminació domèstica (principalment orgànica).
- IV) Contaminació industrial (orgànica i mineral).
- V) Contaminació per explotació minera (física i mineral).
- VI) Deu termals i molt mineralitzades.

Cadascuna d'aquestes situacions donarà lloc a un domini diferencial dels diferents mecanismes de producció bàsica de la biocenosi, i també a fenòmens d'inhibició i fins i tot d'eliminació d'alguns grups tròfics, principalment dels organismes consumidors.

6. Conclusió

Essent conscient que molts de punts interessants queden al tinter

—una visió dinàmica més detallada de l'ecosistema aquàtic, organismes indicadors, sistemes saprobits, contaminacions secundàries, evaluació de la contaminació, etc.—, cal posar punt final a aquest tema tan important avui dia i de tan necessària solució. En definitiva, el problema no és més que econòmic i de planificació i gestió administrativa, així com també de coneixement científic de la natura.

No deixarem d'assenyalar que la legislació existent és àmplia a la major part de països. Però, dissortadament, per ambigüitats i limitacions de tipus econòmic, moltes vegades no s'aplica convenientment. A més, la legislació actual a molts països només fixa l'atenció en la contaminació i no en l'eutrofització de l'aigua, punt que, amb l'accelerat desenvolupament de la població humana, tindrà cada vegada gravetat més accentuada. Un altre aspecte negatiu que pot tenir la legislació de l'ús de l'aigua és, a vegades, no tenir en compte les característiques particulars d'un país, amb esquemes poc adequats a la seva naturalesa peculiar.

Per altra part, també manca un coneixement científic suficientment detallat del complex i diversíssim fenomen que és la contaminació de les aigües. De fet, els darrers 50 anys, l'atenció investigadora de l'impacte humà sobre les aigües, s'ha centrat en l'observació dels seus efectes primaris i secundaris, però no pas a les relacions causals d'aquest impacte, amb adequats fonaments informatius. Les modernes tècniques analítiques comencen a canviar aquest estat de coses, per poder anar arribant a les arrels del coneixement detallat dels mecanismes de resposta dels ecosistemes aquàtics pel que fa a l'alteració produïda per l'acció humana, per tal d'aconseguir prediccions precises i realment científiques.

Breu notícia de la vall del Bac i del seu despoblament

per: Anna Borbonet i Macià

(Aquest treball va guanyar el premi "Pau Vila", 1975)

Des de la gran ciutat, la vall del Bac és un món remot conegut només per alguns excursionistes i estudiosos, i el seu problema, el de tants llocs de la nostra ruralia amb vida precària i, en aquest cas, sobretot, dificultada per la manca total de comunicacions adequades. Marginada des de la construcció de la carretera que uneix Camprodon amb la plana olotina pel coll de Capsacosta, silenciosa i amagada, amb pistes d'accés gairebé intransitables, sense electricitat i amb poques possibilitats de subsistència, la vall del Bac, porta de la Garrotxa amb límits al Ripollès, sofreix un progressiu despoblament.

Totalment identificades amb un paisatge idíl·lic, moltes de les masies escampades per la vall han anat tancant les portes i les poques que en resten lluiten encara per trobar-hi un mitjà de vida, ja que no en va —i amb expressió dels mateixos habitants— aquells que en marxen «se'n van plorant». És un cas més d'aquest silenci que s'estén per tants sectors de la muntanya de Catalunya. Parlar d'un fet concret com aquest val tant com analitzar un símptoma general causat per la desatenció envers l'agricultura i la ramaderia que ha provocat en l'home del camp la poderosa atracció de la ciutat.

Situació geogràfica i característiques

La vall del Bac està situada a la comarca de la Garrotxa i és una més de les petites valls que formen part de la prolongació occidental de la clotada d'Olot, si bé n'és la més septentrional i situada a major altitud. Excavada en les margues eocèniques orientades de llevant a ponent, els relleus se suavitzen sobre aquestes roques margoses formant colls i vessants amb planells aptes per al conreu. S'inicia a ponent sota la collada de Sant Pau, vora de Sant Pau de Segúries, i amb una llargada d'uns set Km, fineix a l'estret del Bosc del Quer (Bodequer) a través del qual la riera de la vall del Bac s'endinsa cap a l'Alta Garrotxa on esdevindrà riera d'Oix que, ajuntada després al

riu Llierca, afluirà al Fluvià. El fons de la vall, que s'humanitza amb un poblament dispers de rústecs habitatges, té una altitud mitjana d'uns 600 metres i és solcat per la riera que amaga meravelloses raconades en el seu recorregut, amb trams molt enfondits de vegetació exuberant, i alguna plàcida pollancreda.

Pels vessants del Puig d'Ou i del Talló, cims de 1306 i 1288 m respectivament, esplèndids miradors de la comarca que limiten la vall per la banda nord, baixen a alimentar la riera els torrents més importants: els de Sitjar, Sunyers, Porreres, la Torre, etc. De la riera que presideix la vall i li dona vida es diu que feia funcionar dos o tres molins fariners, però també que en alguna ocasió féu estralls a les edificacions de la ribera per la força de les seves riuades. Nombroses fonts porten els noms de les cases llurs: el Molinot, la Torre, Llongarriu, el Ferrer.

A la banda meridional flanqueja la vall la boscosa serra dita de Vivers que comença al coll de Capsacosta, part de la qual prengué més tard el nom de serra de Malforat. La formen turons arrodonits amb altituds de 800-900 m i separa la vall del Bac de la propera i gemada vall de Bianya. La serra de Malforat tanca la vall del Bac al coll de Carrera, on s'inicia una altra petita vall, la de Castellar de la Muntanya. Al nord del coll de Carrera s'alça el cim del Montmajor (1076 metres), d'altívol aspecte, i és entre aquest cim i els contraforts del Talló que la riera de la vall del Bac s'esmuny feréstega per l'espectacular engorjat del Bosc del Quer per on s'obre pas fins a trobar els camins que comuniquen la vall amb Oix i Beget.

La vall del Bac és país de clima humit amb estiu relativament plujós en contrast amb l'hivern, de règim més aviat sec. La vegetació és densa als vessants d'obaga de la serra de Malforat, on a les parts altes i humides predomina el faig i el roure, que junt amb el pi, havia estat la principal riquesa de la vall. Però la tallada d'arbres s'ha fet d'una manera indiscriminada i ha malmès molt

la vitalitat dels seus boscos, sobretot del roure, arbre de creixement lent, difícil de substituir, del qual, al vessant d'obaga, queden ben pocs exemplars tot i que es parla d'uns roures gegantins vora la casa del Coll. A la solana el bosc és més escàs però als vessants inferiors del Talló podem trobar encara alguna roureda amb exemplars extraordinaris com els que flanquegen la casa de la Coma vora el torrent de Porreres. També la solana és el regne de l'alzina, com a l'obaga resta encara algun clap del que havien estat ufanoses fagedes. A la part plana de la vall, a més dels conreus, és terra propícia per a petits prats per al bestiar.

El paisatge de la vall del Bac difereix molt del que descobrim al cor de l'Alta Garrotxa, on el predomini de la roca calcària amb la consegüent erosió ha donat un relleu aspre i trencat de cingles i engorjats, com l'esmentat del Bosc del Quer, on ja s'insinua la fesomia salvatge i ferrenya pròpia d'aquella comarca.

La vall del Bac té una extensió total aproximada de 26 Km², i fou municipi independent fins a l'any 1843. A la primera meitat del segle XIX hi havia al partit d'Olot seixanta ajuntaments que el 1843 quedaren reduïts a vint-i-nou i la vall del Bac passà aleshores al municipi de Capsec. A partir del 1919 forma part, junt amb d'altres llogarrets de la veïna vall de Bianya, de l'ajuntament anomenat també Vall de Bianya. L'agregat de la vall del Bac pròpiament dit compta amb 22 Km² d'extensió, ja que uns 4 Km² del total, situats a nord-oest de la vall, eren del terme de Freixenet que avui pertany al municipi de Camprodon.

Una mica d'història

El poblament de la vall del Bac és segurament molt antic a jutjar per les troballes de destrals prehistòriques fetes vora l'església de Sant Fel·liu del Bac i a Llongarriu, conservades al Museu d'Olot. De les tribus ibèriques que poblaren la Garrotxa

El conjunt característic de la vall del Bac: la casa de la Torre, d'origen medieval, amb l'església de Sant Miquel, darrera parròquia de la vall.

els segles IV i III a. de C. anomenades «castellans», amb capital probablement a Besalú (Becula), i del poblament romà que se'n seguí, res no en resta, aparentment, a la vall del Bac. Per les restes i toponímia, sembla que els romans no feren estada en aquestes valls, només hi foren de pas, i d'això en queda una bella mostra: la calçada romana que encara avui es pot veure baixant del coll de Capsacosta a la vall de Bianya. Probablement era un camí de penetració des del Pirineu per la vall de Camprodon, cap a la plana.

De fet, no trobem referències històriques i tradicionals de la contrada fins a la Reconquesta. Les tradicions parlen d'un poblament a la

vall en època de la Reconquesta iniciada possiblement en terres garrotxines. De les coves i balmes sota el Montmajor se'n diu que foren recer dels cristians de la vall fugitius d'altres indrets i que algunes de les parets que encara es conserven de la casa de la Torre, de més d'un metre i mig de gruix, pertanyen a un antic castell que fou edificat per defensar la vall del Bac i el pas del Bosc del Quer. Consta que, com a fruit d'una guerra, la casa de la Torre fou donada a un senyor anomenat Bach, on residí, fet que podria haver donat el nom a la vall que antigament es deia vall de Moier. Conta la crònica de Pujades (Ilib. 7, cap. 20) que es trobà en un missal antic de la parròquia de

Sant Andreu de Porreres aquest escrit: «En lo temps se perdé Espanya veneren aquesta vall, que era dita de Moyer, un cavaller de les parts marítimes per nom Hugo Bach y poblà de sas gents y bastí lo castell que vuy es y sustentintse éll y los seus fins a la vinguda dels Franchs de Carles Maynes y per çó es apellada Vall del Bach».

Foragitats els sarraïns, les terres de la Garrotxa es varen recristianitzar lentament. Sorgiren aleshores l'estol d'esglesioles romàniques que donen a la vall del Bac un segell característic. De gairebé totes se'n té notícies des del segle X, abans de l'annexió del comtat de Besalú al de Barcelona l'any 1111. Sant Andreu de

L'antiga casa del Coll, amb la data de 1696 sobre la porta dovellada. Darrera, l'ermita de Santa Magdalena, aterrada. L'exploració del pi i del faig ens donà fa dos anys aquesta imatge. ▼

Porreres, la més antiga de la vall, consta en un document que com a santi Andreae de Porrarias fou donada el 977 pel comte bisbe Miró al monestir de Sant Pere de Besalú. Aquesta església, situada vora el torrent de Porreres i enfilada a solana de la vall, avui abandonada, conserva el seu petit absis reforçat amb uns contraforts, i està adossada a la casa que un dia fou rectoria. El conjunt no pot ser més humil, esberlada per un llamp la teulada de la casa, i sense la presència d'uns vells xiprers que existiren vora l'església, signe d'una benvinguda que fa uns anys tenia encara una raó de ser.

Sant Andreu de Porreres fou parròquia de la vall del Bac amb rector i vicari fins que pel seu mal estat i situació, a principis de segle fou traslladada la parròquia a l'església de Sant Miquel de la Torre, al costat de la casa d'aquest nom, a llevant de la vall, no lluny de la riera i a l'esquerra d'aquesta. Sant Miquel, citada al 998 amb el nom de Santi Michaelis de Avellana Curba, sembla que també va ésser parròquia juntament amb Sant Andreu durant el comtat de Besalú, tal com consta al fogatge de 1378. Sant Miquel de la Torre fou la darrera parròquia de la vall, fins gairebé l'any 1960; tenia rector i vicari que vivia a la casa del Ferrer, situada a la vora. Aquesta església, ben conservada, obrada amb carreus ben tallats, guardava al seu interior un retaule que hi fou portat de l'antiga de Sant Andreu de Porreres, retaule que amb les imatges de fusta desaparegué l'any 1973, quan uns desaprensius s'aprofitaren de la solitud de la vall.

Seguint la vall del Bac a mig aire de la serra de Malforat, de ponent a llevant, se'ns apareix bellament situada en un alterós replà a l'esquerra del camí, dissimulada pel bosc, l'església de Sant Feliu del Bac. Sancte Felicis de Bag fou consagrada l'any 996 per Odó, bisbe de Girona. Senzilla i solitària, el seu robust campanar de paret tampoc ja no té campanes que toquin per als pocs habitants de la vall. Malgrat tot, és

l'única on encara hi ha culte una vegada al mes.

Resten dues esglesioles més: la humil ermita de Santa Magdalena, també d'origen romànic, sobre la casa del Coll, en un airós pujolet als vessants de la serra de Malforat, des d'on atalaiem darrera el Montmajor, la inconfusible i llunyana siueta del cim de Bassegoda. Santa Magdalena del Coll tingué poc culte i ja fa molts anys que, desaparegut el porxo de l'entrada i enfonsada la volta, és poc més que una ruïna. L'església de la Mare de Déu dels Àngels de Llongarriu, vora la casa de Llongarriu, és romànica i fou restaurada, tal com consta a la llinda de la porta, per Palhadi de Llongarriu l'any 1672. Havia depengut de la parròquia de Sant Andreu de Porreres i tenia culte. Ara, amb l'interior completament abandonat, conserva, amb la companyia d'uns alterosos xiprers, un especial encís de vellúria.

A excepció de Santa Magdalena, les altres quatre esglésies tenien cementiri propi. L'últim que ha servit és el de Sant Miquel de la Torre on, alguns dels darrers habitants que no volien marxar de la vall, s'hi han quedat per sempre.

Antigament la reunió dels veïns de la vall del Bac tenia lloc en un recollit prat vora la riera i prop del Molinot anomenat Clot de Manous, que venia a ésser la plaça major del poble, on una vella alzina, temps ha desapareguda, duia l'expressiu rètol de «Plaça de la Constitució». La vida a la vall fou singularment animada. S'hi celebraven dues festes majors, una corresponia a la part alta de la vall i era a la diada de Sant Feliu, patró de l'església, i l'altra tenia lloc a Llongarriu, per Sant Joaquim. Hi havia ballades de sardanes i es diu que fou la vall del Bac un dels darrers indrets de la comarca olotina on es ballaven les sardanes curtes que es varen perdre a primers de segle. Eren dues sardanes i sempre les mateixes, tocades per músics de Beget. Tothom les sabia ja de memòria.

La Festa Major creiem que es va mantenir fins cap a l'any 1960, època que el poblament de la vall inicia un marcat descens.

Les escoles municipals de la vall del Bac foren intallades en un petit edifici al costat de la casa del Ferrer, vora la riera. A principis d'aquest segle, la cultura de la vall era molt precària malgrat haver-hi mes-

Una vella enclusa obra del ferrer de la vall del Bac, amb data del 1847. Digna peça de museu, en ús al casal de Llongarriu, potser és l'única que resta a la vall.

Marques de bestiar de diverses masies de la contrada, obra també del ferrer de la vall del Bac. (Del llibre *Pretèrits olotins*, de J. Danés i Torras).

tre «un pobre mestre enterrat en vida per l'escassetat del sou» amb paraules de Joan Danés i Vernedas, i la vall fou lloc adobat per a tota mena de supersticions. Una de les darres mestres, la senyora Joana Armengual, mallorquina, hi romangué deu anys i s'identificà tant amb la gent de la vall que el seu record no se n'ha esborrat. L'escola funcionà fins a l'any 1971, i actualment és un greu problema per als pocs infants que hi resten. La solució és traslladar-se a l'escola de Sant Pau de Segúries o bé al poble de la Canya, vora Olot.

Recursos econòmics de la vall

Al marge de l'explotació natural agrícola i ramadera, tenim notícia que a la vall del Bac hi hagué algunes petites indústries locals de poca durada que si bé no l'afectaren massa econòmicament, mostren el tarannà emprenedor de la seva gent. Antigament, al molí de la Coromina, a l'entrada de l'estret del Bosc del Quer, hi hagué una petita explotació de ciment; encara s'hi veu el forn, separat de la casa, on coïen les marques nummulítiques del Montmajor. Aquest tipus d'indústria, de la qual diuen si fou una de les primeres d'Espanya, desaparegué per la seva migrada producció i per la falta de comunicacions, mentre creixien les explotacions de ciment a Ripoll i a Sant Joan de les Abadesses. També, cap a principis de segle, s'intentà d'instalar a la vall una fàbrica de productes químics de la destil·lació de la fusta, però el projecte fracassà amb la mort del seu promotor. En quedà el camí que s'obrí per aquest motiu amb la consegüent tallada de faigs i roures, camí que per l'obaga i a mig aire de la serra de Malforat des de la collada de Sant Pau va fins a Llongarriu. Actualment aquesta pista és usada per a treure'n els troncs de la fageda que travessa, de la qual no quedarà arbre dret si se segueix la dràstica tallada que s'hi ha emprès.

El segle XIX fou famosa a la vall

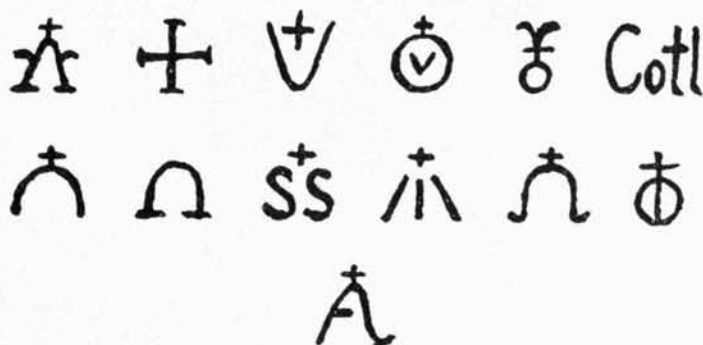
foto: A. Borbonet

del Bac una altra indústria local: la fabricació d'eines de pagès i encluses pel ferrer de la vall. Iniciada per Baldiri Danés el 1801, l'avi Josep fou després el ferrer més acreditat de la contrada, i alhora, home de forta personalitat.

El treball de les encluses era força complicat, de vegades s'havien de fer a trossos, i quan hi reeixien, es carregaven en un carro arrossegat per dues mules i per aquells camins tan trossegats les repartien per la vall. Les encluses eren fetes en una farga-fornal vora l'era, i avui són mostra d'una artesanía molt estimada i, amb la data i la típica inscripció d'o-

rigen, són dignes peces de museu. Actualment encara n'hem pogut veure una d'autèntica a la casa de Llongarriu, amb data del 1847. Les marques del bestiar de moltes de les masies properes eren gairebé totes obra del ferrer, que també ferrava els muls i les mules, ja que el transport per la vall es feia sempre amb animals de bast.

Però, abans i ara, la principal riquesa de la vall foren els boscos, el bestiar i el conreu. Els boscos eren aprofitats ja d'antic per la fusta i l'escorça i també, en el cas de l'alzina, pel carbó, que era traginat per bestiar de bast. A Llongarriu fou im-

La visió d'un paisatge idil·lic; la vall del Bac, amb uns conreus de blat de moro avui ja inexistent i tres cases encara habitades en 1965: l'Hostal, el Ferrer i la Coromina.

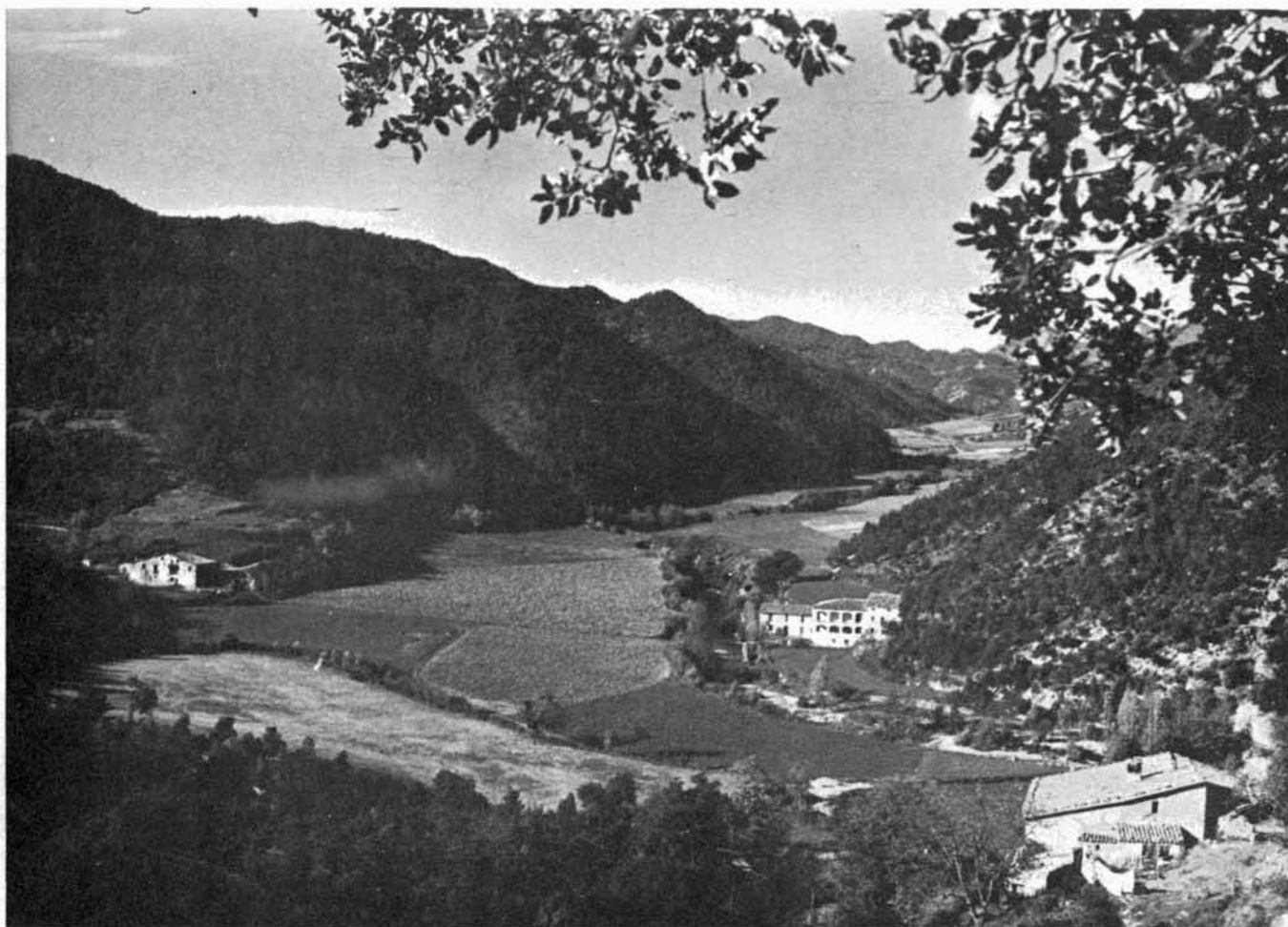

foto: A. Borbonet

portant l'explotació de la fusta ja als segles XVIII i XIX. A finals del segle passat amb la fusta dels pins tallats i comprats en aquets boscos, se'n feia a Olot la pasta de fusta que després consumien els paperaires. Avui, els boscos de pi, faig i roure són explotats particularment, amb perill d'extinció d'aquestes dues últimes espècies. Una roureda situada a la solana, entre el Triadú i el coll de Resclusany fou arranada per a fer-ne travesses de ferrocarril. Caldria, per tant, un control per a preservar d'abusos les zones boscoses de la vall.

Els conreus de la vall del Bac foren fonamentalment de blat, blat de moro, llegums, patates i userda. Vora algunes cases hi havia arbres fruiters i algun prat per als ramats. En l'actualitat, desapareguts

molts conreus i amb extensions ermes, queden terres de pastura i alguns pocs camps on encara es conrea userda i blat de moro, bé que d'aquest últim se n'ha de tenir una especial cura perquè el porc senglar, que darrerament senyoreja la vall, hi causa estralls. A la vall del Bac hi ha avui unes dues-centes quarteres (1 quartera = 25 àrees aprox.) de conreu abandonades. Algunes restes de marges esmicolats demostren l'aprofitament de la terra en indrets de terreny en pendent.

Quant al bestiar, s'havia criat a la vall bestiar porquí, de llana i també cavalls. Ara la ramaderia és encara el recurs primordial de les cases que hi resten, hi ha ramats de vaques i sobretot d'ovelles, i algunes de les cases que ja són tancades s'arren-

den per a tenir-hi el bestiar. Uns nou ramats, la majoria de xais, passen cada any per la vall en règim de transhumància cap a les terres empordaneses. Mentre se senti la remor inconfusible de les esquelles, la vida a la vall encara no és extingida.

Gairebé totes les cases tenien forn de pa propi, i la vall comptava amb tres molins fariners: el molí de la Coma, sota la casa d'aquest nom i vora el torrent de Porreres, el molí del Xiribic, petit edifici abocat a la riera de la vall, i el molí de la Coromina, situat a l'entrada de l'engorjat del Bosc del Quer, el més important, que abastava també de farina les veïnes valls de Pera i Beget. Tenia tres moles, i durant la guerra la gent de Sant Pau de Segúries encara hi anaven a proveir de farina.

Llinda a la porta de la casa de la Badosa de Baix, amb el nom de l'antic propietari Joan Badosa, i una data enigmàtica, que interpretem com a 1780.

foto: A. Borbonet

Només tres cases a la vall tenen avui electricitat: la casa de Maibosc a peu de la carretera de Camprodon a Olot, i les cases de Diumal i el Mas de l'Om, en aquestes dues últimes instal·lada molt recentment. A l'Hostal, al fons de la vall, de fa temps han solucionat el problema de la manca de línia elèctrica amb un motor de bateries.

Evolució del poblament i configuració de la masia

A l'època del comtat de Besalú, algunes de les propietats d'aquestes valls eren cedides pels comtes en concepte d'alou, o sigui lliures d'impostos; i d'altres eren adquirides per aprisionament per particulars o bé per monestirs que les colonitzaven. A la vall del Bac, Sant Andreu de Porreres (Villa Porrarias), fou colonització benedictina esmentada el 904. L'alou Bag és citat l'any 1011, i el 977 s'anomena la casa de Llonganya com a alou Longania.

Aquestes diferències de procediment en l'adquisició del terreny varen repercutir en la societat catalana d'aquell temps i portà a una distinció de les famílies que s'expressà amb

el nom de «focs» (cada foc era una família o una casa): focs reals, de cavallers, d'aloers, d'església i de ciutadans. En el fogatge fet l'any 1378, es troben els següents focs a la vall del Bac:

«Parròquia de l'Avellana Corba: 2 focs de cavallers den Ponc de Castlaris.

Parròquia de Ça Cots e de Sant Feliu: 4 focs d'esgleija des Bach.

Parròquia de Porreras de vegueria: 5 focs d'esgleija Camprodon».

Cal tenir en compte que en aquesta relació consta la parròquia de Sant Miquel de Sa Cot que no pertany a la vall del Bac, sinó a Santa Pau.

En aquesta vall, com a les veïnes, no hi ha focs de ciutadans, la majoria pertanyien a cases religioses. Hi havia també pocs focs lliures, cosa que feia que aquestes valls de la Catalunya Vella fossin habitades per remences.

Els terratrèmols que el segle XV assolaren la comarca olotina degueren afectar també la Vall del Bac. Però potser foren les pestes o alguna altra causa el que fa que el segle XVI només constin dos focs a la Vall.

A principis del segle XVIII el correigiment de Vic comprenia la vegueria

de Camprodon on consta que l'any 1719 Sant Pere i Sant Feliu de la Vall del Bac tenien 30 cases i 125 habitants. El segle següent, les dades que dona Pascual Madoz el 1849 esmenta 28 veïns o cases habitades i 133 persones, i és el segle XIX que la Vall del Bac té entre els seus habitants, 16 constituents i 17 electors, amb un alcalde, dos regidors, un síndic i tres suplents. Hi consten els veïnats de Sant Andreu de Porreres, Sant Miquel de la Torre, Sant Feliu del Bac i Llongarriu.

Als inicis del segle actual el nombre de cases augmentaren fins a una cinquantena i el d'habitants oscil·la al voltant dels dos-cents. Les terres en aquest temps estaven repartides entre cinc o sis propietaris, dels quals eren importants els de la Torre, Llongarriu i la Badosa. Avui d'aquestes masies en resten vora quaranta, de les quals quinze són enrunades.

Cal parlar, doncs, una mica de la masia, tal com la podem veure avui a la vall del Bac. És cosa sabuda que la masia catalana té l'origen en la villa romana, però la tradició d'un art autòcton, sobretot en les cases rústegues, és el que configura principalment la nostra masia creada en funció d'un terreny i adient-se totalment amb el paisatge que l'envolta. Aquesta masia tingué el seu temps d'esplendor durant els segles XVII i XVIII i la tradició constructiva fou tan viva que ha perdurat fins a les darreres generacions. Iniciada la casa rural com un habitatge més aviat petit, s'engrandí cap al segle XVII i fou aleshores que apareix a casa nostra el tipus de propietari-conreador, pagès i senyor a la vegada, que transforma la petita pagesia en la gran masia amb quadres, i corral, masies que duen encara a les seves llindes la data i el nom del propietari. Mentre aquest hi visqué, el futur de la masia estava assegurat, després, l'absentisme dels propietaris fou el començament de l'abandó de la casa rural i le seva propietat. A la vall del Bac, aquest problema, agreujat per no haver pogut assolir uns camins transitables, ha portat al progressiu despo-

La casa senyorial de Llongarriu, conserva tota la noblesa de l'antiga nissaga. Vol-driem, però, que un miracle fes renéixer la seva antiga activitat i que no quedés com un símbol mort d'una aristocràcia rural que donà vida al país. ▼

foto: A. Borbonet

blament. Només a la casa de Maibosc hi viuen els propietaris, a les altres són masovers, dels quals serà difícil que la nova generació vulgui seguir el camí dels pares.

Com a la major part de les valls muntanyenques catalanes, les masies de la vall del Bac estan situades al vessant de solana, amb porxades orientades a sol, mentre al mur que dona al nord les obertures són petites per a protegir-se del fred. Les teulades són generalment a dos vessants i el material utilitzat és pedra, fusta i terra cuita. Les galeries, orientades al sud, preserven del sol vertical de l'estiu, mentre a l'hivern el sol baix escalfa les cambres. La tradició es perpetua en els gastats escons a

la vora del foc, que és el centre de la vida de la família.

No trobem cap motiu d'ornamentació exterior en aquestes cases, model de meravellosa simplicitat. Només algun rellotge de sol: a l'església de Llongarriu i a la casa de Sant Andreu de Porreres.

Generalment la masia s'acompanya d'altres construccions, corrals i la pallissa, aïllada de la resta pel perill del foc. Davant, l'era voltada de pedres i de forma circular es veu ara abandonada i guanyada per l'herba; són lluny ja els temps que batre era una activitat normal a la vall.

De les masies de la vall, algunes tingueren un cert senyoriu, d'altres foren més humils, arrapades als ves-

sants de la muntanya i formant part de la solitud del paratge. N'hi ha que ja no les podem trobar, convertides en munts de rocs, es confonen amb la mateixa terra que els donà vida.

Les cases més importants de la vall i de procedència més antiga, són la Torre i Llongarriu. La primera conserva tot el segell del seu origen medieval, la torre escapçada i els mata-cans són mostres de l'antiga casa forta, feta de pedra de la contrada treballada i picada als angles i a les finestres. Se sap d'un cavaller, Ponç de Catllar o Dez-Catllar, posseïdor de la mansió de la Torre i de la seva església de Sant Miquel al segle XIII. Al costat de l'era, sorprèn la gran arcada ogival d'...

gnyes. Però l'ho tingué abans fou el petit

Plànol de la planta del pis principal de la casa de Llongarriu, segons J. Danés i Torras.

Accedint a la vall del Bac per la porta més bonica, el coll de Carrera, l'Hostal, evocador d'altres temps, ens dona la benvinguda i encara avui, a les festes, un bon acolliment.

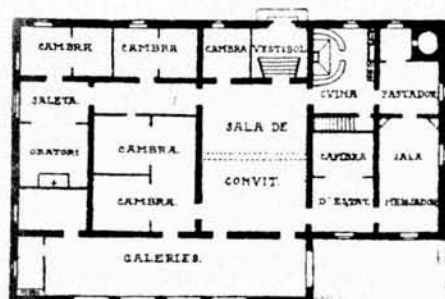

FIG. 3 — PLANTA DEL PIS PRINCIPAL DE LLONGARRIU

sa. Situada a la solana no lluny de la riera, el conjunt és evocador de temps remots. A la Torre visqueren masovers fins fa vuit anys.

El casal de Llongarriu, amb dates a les llindes de principis del segle XIX, però indubtablement de llinatge més antic, és la mansió senyorial de la vall, de la família Llongarriu d'Olot. Està situada en un serradet, a l'obaga, i les galeries amb pilars de pedra picada i arcades orientades a sud-est, li confereixen una especial elegància. La sala voltada de cambres de l'interior és l'estructura de l'antiga casa senyorial i el seu mobiliari fou un dels més importants dins l'actual terme de la Vall de Bianya. A més de l'oratori, a l'interior de la casa, té a la vora l'església dedicada a la Mare de Déu dels Àngels, la qual junt amb la casa dels masovers i les quadres de pedra vetusta al costat del casal, formen un perfecte agrupament en un racó de privilegi.

La casa del Ferrer, situada a llevant prop de la riera, fou la llar del ferrer de la vall del Bac, ja esmentat, personatge famós que a més de treballar a la vall i l'enclusa, tingué la

El Ferrer és la casa de la família Danés, afincats a la vall. La casa fou construïda pels escriptors de la vall, als quals els féu construir sobre la col·lecció de can Boi. L'edifici que

foto: A. Borbonet

situat al camí del coll de Carrera, va ésser ja important quan el tràfec de la contrada de Camprodon es feia per traginers seguint el camí cap a Castellfolit i Besalú. L'hostal fou la institució de la vall, centre de les masies del voltant i un bon recés per a l'excursionista. Era portat per la família Fajula i l'avi Josep era un home popular d'acollida sempre agradable. Els avis Fajula procedien de la casa de la Coromina, a l'inici del camí del Montmajor, gran casa avui abandonada, amb una pallissa, de gran arcada molt interessant, i una data del 1780 a la porta dovellada.

L'avi Josep Fajula morí l'any 1969 i dos anys després l'hostal hagué de tancar les portes. S'acabaren les festes i les ballades que aplegaven a l'hostal el jovent de les masies i feia parlar els vells dels eterns problemes del camp. S'acabà l'avitualment que normalment feia l'hostal a la gent de la vall amb botiga ben proveïda. La vida al capçal de llevant de la vall del Bac es féu més difícil i darrerament l'hostal, altres cases tancaren també. Avui l'hostal de la vall torna a obrir les portes els dies de festa, la volun-

tat d'una família d'Olot amb arrels a la vall, fa renéixer per uns moments una vida gairebé extingida.

Enfilades al vessant de la solana, a més de 800 m d'altitud, es troben un bon nombre de cases: el Roc, l'Apallador, que antigament fou també hostal molt concorregut, el Corral, de vida incerta, les Serres, Llonganya, sota el Talló, viuen totes el silenci de l'abandonament. Dues cases tenen encara vida en aquest indret: la Coma, vora el torrent de Porreres, important casa que havia tingut oratori i el Triadú, la casa habitada més alta de la vall. El Triadú és una casa plena de vida, amb ramats i petits conreus a la vall, la qual domina des d'una situació esplèndida.

A la part ponentina de la vall del Bac, d'altres cases habitades es beneficien de la proximitat de Sant Pau de Segúries. La casa de Maibosc (Mas Bosc) sòlidament afincada a l'obaga de la serra de Vivers, vora la carretera, i al fons de la vall, el mas de l'Om i la Badosa de Baix tenen la porta oberta a l'hospitalitat, com la majoria dels habitants de la vall. Entre la frondositat de l'obaga s'amaga

La Badosa de Baix, bellament situada vora l'antic camí de Sant Pau. Quan ens hi apropem, ens plau adonar-nos que el tràfec de cada dia encara no s'hi ha aturat. ▼

El Triadú, esplèndidament, situada a la solana de la vall, i a gairebé 900 m d'altitud, és un exemple de vida i esperança: hi conviuen tres generacions. ▼▼

l'antiga casa del Coll amb una data del segle XVII i a la seva vora l'ermita enrunada de Santa Magdalena, Can Diuimal i Can Martinoi (Martí Noi) en aquest vessant, són encara habitades; no així el Bagatell, escaientment situada en estrep enlairat sobre la riera, amb bonica visió de la vall.

El molí de la Coromina, entaforat entre la riera i els pendents del Talló, tenia l'era dalt el terrat, particularitat digna d'esment per l'original emplaçament que demostra, si més no, la solidesa de l'edificació. Fou abandonat fa divuit anys i el darrer que funcionà a la vall; ara són mostres enrunades d'una activitat de la qual aviat no quedarà a casa nostra més que el record.

La Canova, el Pagès, de belles arcades, Can Xiribics, el Tomàs, amb gran pallissa vora la casa, són modestes i harmonioses masies situades en suau pendent sobre la riera a solana de la vall, que ens parlen d'una vida no gaire llunyana, amb eloqüent silenci.

Cal esmentar també en aquesta breu visió de les masies de la Vall del Bac, l'antiga casa forta del Sitjar amb l'ermita romànica de Sant Bartomeu, que si bé queda fora dels límits del municipi de la Vall de Bianya, i pertany, per tant, a Camprodon, la seva situació geogràfica la inclou dins la Vall del Bac, a la qual està abocada no lluny del torrent del Sitjar i sota el coll del mateix nom, antiga via de penetració a la vall des de Camprodon.

Heus ací unes dades recents que donen idea del despoblament sofert per la vall en el transcurs dels darrers anys, en els quals trobem que tenia els següents habitants i cases ocupades:

Any	Habitants	Cases ocupades
1940	172	35
1950	150	28
1960	103	24
1970	72	16
1975	37	8

foto: A. Borbonet

foto: A. Borbonet

Las cases que s'abandonaren entre 1970 i 1975 foren les següents:

L'Hostal, El Ferrer, La Coromina, El Pagès, Les Serres, La Canova, Xiribics i El Tomàs. i d'una manera no tan definitiva, si bé avui es poden considerar gairebé tancades, l'Apallador, el Coll i el Corral.

Les masies enrunades, d'algunes de les quals no resten ni les parets, són difícils de situar. Així i tot en donem una relació, amb la situació aproximada al mapa adjunt. Ben segur que n'hi havia alguna més de la qual ens manca notícia.

Can Biel, Toralloses, La Teuleria, El Casot, La Rovirota, Les Barqueres,

La casa de la Coromina, actualment deshabitada, mostra una estructura massissa de casa important i l'atrevida i gràcil arcada de la seva pallissa.

Mas Abat, La Molina, El Marrac, Les Fonts, El Molí de la Coma, La Caseta i la Vora, Can Barracó i El Quer.

Algunes de les masies tancades comencen l'inevitable procés d'enrunament, d'altres estan en bon estat i un nombre d'elles serveixen per a tancar-hi el bestiar o bé estan arrendades (*):

La Badosa de Dalt, Les Serres, El Molinot, El Bagatell, La Canova (*), El Pagès (*), Xiribics (*), El Corral (*), L'Apallador, El Roc, Sant Andreu de Porreres, Llonganya, El Molí de la Coromina, La Coromina, El Molí de Xiribics, El Coll (*), El Tomàs (*), La Torre (*), L'Hostal (*), El Ferrer (*).

Vuit masies són actualment habitades; és el caliu humà que encara

avui podem trobar a la vall i que voldriem —és difícil— que almenys aquest no es perdés mai:

Can Martí Noi	4 persones
Can Diuimal	5 »
Mas de l'Om	6 »
La Badosa de Baix	2 »
Can Maibosc	6 »
El Triadú	7 »
La Coma	4 »
Llongarriu	3 »

Actualment, els propietaris de la vall del Bac, alguns tan allunyats dels problemes de la vall, són d'Olot, Camprodon, Vilallonga de Ter i Barcelona.

Penetrar ara en el clos de la vall del Bac i recórrer els seus camins

que lligaven en altres temps la vida dels habitants de les diverses masies, ens infon una mena de respecte a un món ja esvaït, no gosem, com aquell qui diu, pertorbar el seu silenci i ens esforcem d'imaginar, amb recança, la vall de fa trenta anys, amb el seu tràfec, les seves remors vitals, els seus problemes de l'esforç quotidià per a subsistir.

Comunicacions

La vall del Bac havia estat el camí normal de Camprodon a Olot abans del pas de la carretera a la vall de Bianya pel Capsacosta. Un dels camins més antics sembla que fou el que passant pel coll de Carrera seguia cap a Castellar i Sant Joan les

El mas de l'Om, o Madelom segons la gent de la vall, és la primera que trobem baixant per la solana, a l'extrem occidental de la vall del Bac. Habitada, per una família hospitalaria i oberta, han aconseguit darrerament l'electricitat. ▼

Fonts per l'obaga de la serra de Malforat, encara que n'hi hagué un altre també important: és el que en temps del comtat de Besalú, travessava la vall del Bac tot venint de Camprodon pel coll del Sitjar, enfilava el coll de Carrera («Carraria»: via important, esmentada el 966) i seguint la ribera de Castellar de la Muntanya anava fins a Castellfolit de la Roca. Avui aquest camí és una mala pista que arriba amb treballs fins a l'Hostal, des de Castellfolit.

El camí d'obaga, ja esmentat, està sempre en mal estat i és usat sobretot per treure'n la fusta. La vall del Bac s'unia també amb Olot per un antic camí ral: el que travessa la serra de Malforat pel coll de l'Aubarcadura i baixa tot seguit a la vall de Bianya.

Actualment la vall comunica amb Sant Pau de Segúries per una pista que des del coll de Sant Pau s'enfonsa a la vall i la segueix per la solana. És possible que aquest plàcid camí que transcorre pel fons de la vall coincideixi en part amb l'antic camí ral de Sant Pau que unia Ripoll i Besalú. D'aquest camí vell en resta algun fragment que manté tot l'encant dels temps remots, com el que travessa la barrancada del torrent de Porreres, sota el Pagès, i salva el torrent per un pont medieval que encara es conserva, cobert d'eura: és el pont del Pagès o dels Esquellerincs. Un altre pont, el de Llongarriu, amb la gràcia de la seva arcada medieval, ens travessa la riera de la vall, sota el turó de Llongarriu. I el pont del Molinot, que s'esmenta davant aquesta casa i que avui ha desaparegut, i tants indrets i racons de la vall, i tants camins i caminets que unien les cases d'una banda a l'altra de la vall, molts ja desapareguts o tan esborrats que seguir-los és una cosa entretinguda i apassionant alhora. La vall té una altra sortida, la més difícil i abans prou trepitjada: el camí de bast que per l'estret del Bodeguer, era el pas de la vall del Bac cap a Beget, Pera i Oix.

Es parla que antigament una empresa volia fer passar el tramvia elèctric d'Olot a Camprodon per la

vall del Bac, projecte que no es dué a terme. Qui sap si això hagués contribuït a salvar la vall del seu progressiu aïllament.

El futur de la Vall del Bac és molt incert, gairebé es pot dir que no sabem si té futur. Adobar ara els camins potser fóra massa tard, massa gent n'ha marxat i retornar-hi difícilment és possible. Però caldria intentar una millora, per aquells que encara hi són. És un racó que sembla fora del món actual, un recés de pau aturat i silenciós, i si la vida natural no ha de tornar-hi caldria aleshores vetllar també per la seva integritat, ja que allò que hi resta, masies i esglesioles foses en el paisatge i en el marc on un dia visqueren, mereix tot el respecte.

* Durant molt de temps es cregué erròniament que aquest fogatge corresponia al 1359 i era fet a l'època de Pere el Cerimoniós. Dades facilitades per Josep Iglésies.

Bibliografia

- Joan Danés i Vernedas. **De Sant Joan de les Abadesses a Besalú per la Garrotxa**. Butlletí del C.E.C. Barcelona, 1913.
- Josep Danés i Torras. **Arquitectura popular. Notes referents a les masies de les valls de Bianya, Castellar de la Muntanya i Valldelbach**. Barcelona, 1919.
- Joaquim Danés i Torras. **Pretèrits olotins**. Olot, 1937.
- César August Torras. **Pirineu Català. Comarca d'Olot**. Barcelona, 1910.
- Francesc Carreras Candi i J. Botet i Sisó. **Geografia de Catalunya**. Girona. Barcelona.
- Pascual Madoz. **Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar**. Madrid, 1849.
- Josep Iglésies. **Estadístiques de població de Catalunya al primer bicenni del segle XVIII**. Barcelona, 1974.
- A. Gallardo i S. Rubio. **La Farga Catalana**. Barcelona, 1930.
- M. del Tura Bolós. **Geografia de Catalunya** (dir.: Ll. Solé Sabarís). Vol. II. Barcelona, 1964.

Sant Joan de l'Erm en el Centenari del Centre Excursionista de Catalunya: set anys de perspectiva

per: Joan Erm

1. Motivació

Sant Joan de l'Erm, ha estat la conseqüència lògica de la necessitat que l'esquí de fons, tant a nivell turístic com competitiu, tenia de trobar un lloc adequat per a la seva pràctica, ja que fins a l'any 1967 es practicava a remolc de les estacions alpines d'esquí que, òbviament, tenen unes característiques ben diferents de les necessàries per a la pràctica del fons.

No és, doncs, estrany que el fenomen que s'ha donat en els últims anys en els Alps, on l'afluència de practicants de l'esquí de fons s'ha incrementat d'una manera imprevisible, aquí, a pocs quilòmetres de distància, sigui pràcticament desconegut.

Cada especialitat requereix les seves condicions, i les que requereix el fons, són àmplies valls o suaus muntanyes amb boscos, contràriament a les costerudes pistes alpines. Llocs amb les característiques abans esmentades, si bé són menys abundants als Pirineus que no als Alps, o més encara, que a Escandinàvia, Rússia o Amèrica del Nord, no per això són inexistents a la nostra geografia.

Era previ, abans que res i per a poder començar una promoció real i coherent de l'esquí nòrdic, trobar el millor lloc on es pogués practicar adequadament; en cas contrari, tots els esforços serien novament inútils.

Una altra vegada, el Centre Excursionista de Catalunya, club degà de l'esquí i la muntanya, va donar el primer pas en el nostre país, en buscar el lloc més adequat de la nostra geografia on l'esquí nòrdic tingués les millors condicions per a practicar-se. La recerca no era fàcil, a causa de les diferents característiques de neu, vegetació, relleu, alçada, extensió, etc., que havien de coincidir conjuntament en el lloc. Però gràcies als amplis coneixements de l'esquí, de la geografia catalana i de la península dels corredors de l'equip de fons del CEC, així com dels diferents coneixements científics o tècnics que per la seva professió tenien

alguns d'ells, només després d'un any de continuats estudis va arribar-se a una conclusió unànime: Els boscos que rodegen l'ermita de Sant Joan de l'Erm, entre la Seu d'Urgell i Sort, són clarament el lloc més adequat, tant a Catalunya com a la península per a la pràctica de l'esquí de fons. A més, és l'únic lloc de la península amb unes qualitats que permetin de comparar-lo (llevat de la seva extensió) a qualsevol dels millors llocs del paísos nòrdics, Amèrica del Nord o els Alps, on es practica l'esquí de fons d'una manera massiva.

Afortunadament per a Catalunya, Sant Joan de l'Erm dista 150 Km de les ciutats de Lleida i Girona, i 200 de Barcelona i Tarragona, la qual cosa el fa còmodament assequible en menys de quatre hores a tota una regió amb més de vuit milions d'habitants.

El descobriment de Sant Joan de l'Erm pel que fa a l'esquí, va aportar, implícitament, al coneixement de molts altres llocs de la península adequats per a la pràctica de l'esquí de fons, i que poden ésser en un futur, per a Catalunya mateix o per a d'altres regions d'Espanya, altres llocs de promoció de l'esquí de fons. Esmen-tem-ne alguns que, entre molts altres, van ésser detingudament estudiats per a poder escollir Sant Joan com el millor de tots.

La Guàrdia D'Ares i Taus (Boumort).

Las Paules i Espes (Turbón).

Pla de Beret i Vall de Tredós (Vall d'Aran).

Valles del Goluso i Escarra (Valle de Tena).

Sierra de Abodi i Pierre de Sant Martin (Navarra).

San Emiliano i Villablino (León).

Així com altres llocs de les províncies de Sòria i Àvila.

Òbviament, aquests últims queien massa lluny perquè els esquiadors catalans hi poguessin pensar, però, amb tot, van ésser estudiats amb una mentalitat molt pròpia del Centre: pensant que altres regions, pot ser en un futur, se'n poguessin aprofitar. Fins i tot els Cevennes, al migdia de

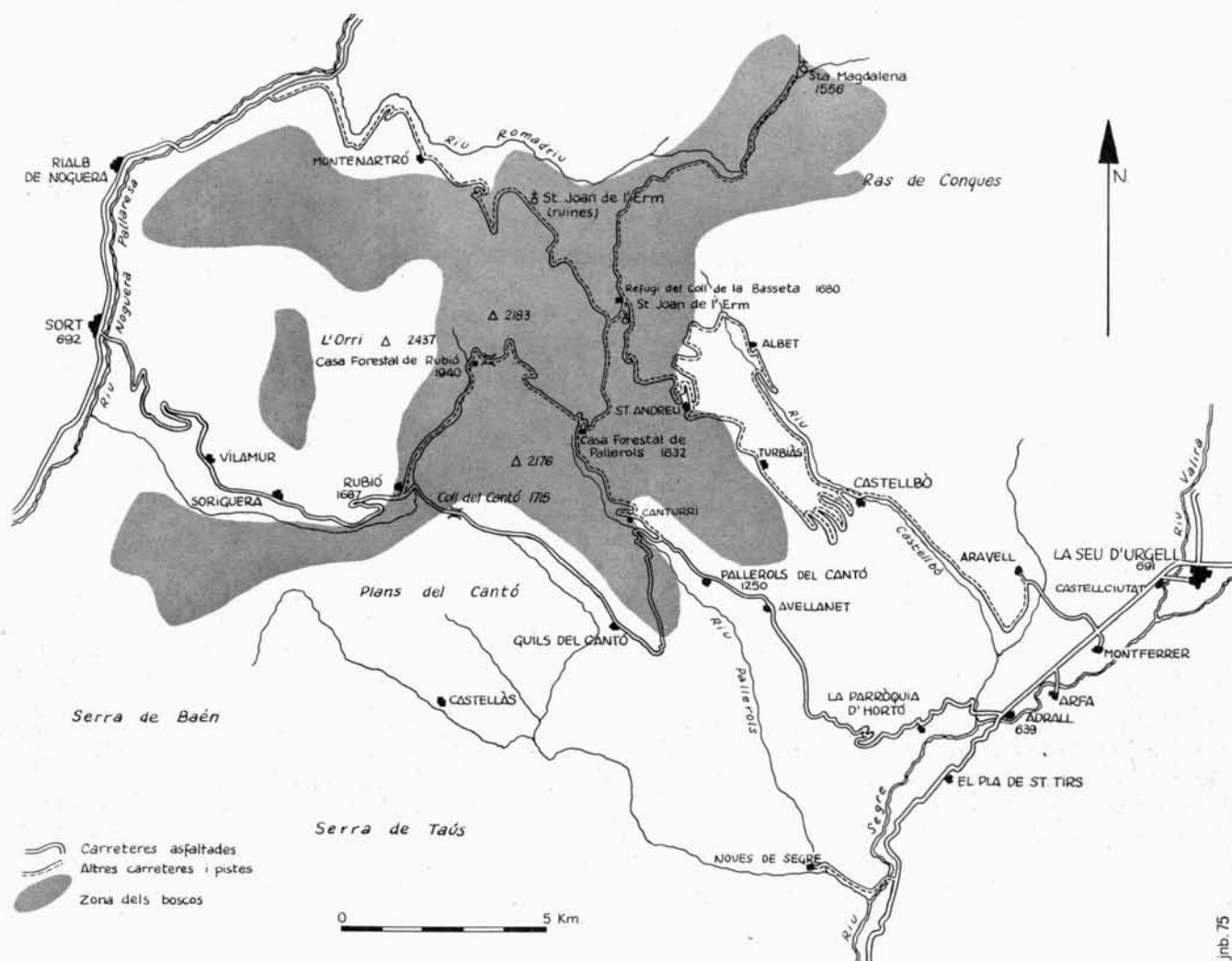
França, a menys de 400 Km de Barcelona (com Candanchú o Sallent de Gállego), van ésser considerats. La notable distància i el fet de pertànyer a un altre país van excloure aviat aquesta magnífica regió, però és molt significatiu que gairebé 8 anys després ens arribi la notícia que el fons s'està promocionant enormement en aquesta regió en què ja hi ha milers de practicants i comencen a funcionar moltes estacions on es practica exclusivament l'esquí nòrdic.

Amb aquest estat de coses, a principis de 1968 només s'estava iniciant un llarg camí, que calia recórrer amb rapidesa, per a la qual cosa era previ confeccionar un estudi molt intensiu i particular de la zona a fi de planificar convenientment les futures actuacions.

2. Primeres activitats

La primera visita efectuada a Sant Joan de l'Erm va ésser en ocasió d'unes festes de Pasqua. El 10 d'abril de 1968, esquiadors de fons recorrien per primera vegada els boscos de Sant Joan de l'Erm, fent de la casa forestal de Pallerols el seu centre d'inspecció. La neu hi apareixia abundant per sobre dels 1.600 metres. Acabades les vacances i, de tornada a peu cap a la Seu d'Urgell, les indumentàries dels fondistes, tan estrafolàries als ulls dels habitants de la zona va fer que aquests desapareguessin sistemàticament dins de casa, cada vegada que els esquiadors hi passaven a prop.

La segona visita no s'hi va efectuar fins a l'estiu, per tenir la seguretat que la neu no seria obstacle als estudis topogràfics que s'hi van començar i que es prolongaren durant tot l'estiu. Es va iniciar el mapa de la regió, la localització i el mesurament de camins i carreteres forestals, que al final de l'estiu totalitzaven més de 150 Km, així com estudis sobre la flora i la fauna de la zona. Un petit equip meteorològic va començar a proporcionar les primeres dades climàtiques directes de la

zona. Al mateix temps, a Barcelona, s'aplicaven a la zona tota una sèrie de coneixements científics per a predir amb una exactitud màxima les ja optimistes condicions de neu de la zona.

Acabat l'estiu, i amb el parèntesi de la tardor, a primers de desembre els esquiadors del Centre es van trobar amb uns boscos completament coberts d'una neu amb òptimes condicions, característica que, venturosament, una i altra vegada es repetia d'una manera invariable a cada nova visita. La freqüència de les visites tenia doble motivació: el reconeixement d'un circuit de 10 Km, on s'hau-

rien de celebrar els campionats de Barcelona 1969, prova amb la qual el C.E.C. pensava donar a conèixer a tots els esquiadors catalans el seu descobriment i, sobretot, que les esquiades a Sant Joan de l'Erm fessin recordar vivament altres llocs que, com els existents als països escandinaus quedaven a molts milers de quilòmetres al nord.

Les previsions, però, no van ésser exactes, perquè la falta general de neu durant l'hivern, que no va afectar Sant Joan de l'Erm, va canviar-les molt favorablement. Amb ocasió dels campionats de Catalunya, per tal d'assistir-hi, les visites a Sant Joan

havien quedat en suspens, però per molt poc temps, perquè la primera cursa, la de 15 quilòmetres, es va córrer a la Molina en unes condicions que es recordaran molts anys: herbes i pedres gairebé en la mateixa proporció que l'escassa neu, i el fet que l'escassetat de neu s'incrementés dia a dia, va aconsellar finalment de suspendre la cursa de 30 Km, programada per a més endavant, termini en el qual el C.E.C. es va oferir a l'A.E. Icària, organitzadora de la prova, a marcar-la a Sant Joan de l'Erm i evitar la seva suspensió.

Així, el 23 de gener de 1969, amb els campionats de Catalunya de 30

quilòmetres, i no amb els de Barcelona com estava previst, es celebrà la primera cursa a Sant Joan de l'Erm. Aquesta acció va representar, com ha estat freqüent posteriorment, un seriós sacrifici per a diversos corredors del C.E.C., que a conseqüència dels esforços del marcatge, o no van córrer la cursa o es van veure obligats a retirar-se; però l'èxit de la cursa els va compensar plenament. La manca de neu, que era general a tot el país, va fer arribar participants d'altres regions, de l'equip nacional, i de la Guàrdia Civil, desitjosos de poder córrer una cursa. L'endemà, a tots el ambients de fons del país començava a parlar-se dels boscos de Sant Joan de l'Erm.

Les proves de fons del campionat de Barcelona van ésser un nou èxit, raó per la qual, finalment, la Federació Catalana, que havia anat ajornant els relleus 3 x 10, esperant una millora de les condicions de la neu, va decidir-se a fer-los a Sant Joan de l'Erm l'últim diumenge de març, gràcies a la sempre desinteressada col·laboració del C.E.C. Les previsions sobre les extraordinàries condicions de neu de la zona, començaven a ésser comprovades. La celebració a Sant Joan de l'Erm de proves, entrenaments o cursos d'esquí, inicialment programats a altres llocs de la geografia catalana i peninsular, on la manca de neu no ho ha permès, s'ha repetit ben sovint en els hiverns posteriors. Contràriament, fins avui, cap de les curses programades a Sant Joan no ha hagut de ser suspesa o ajornada per raó de la neu, sinó que en diverses ocasions competicions i cursets d'esquí s'han hagut de celebrar en els pobles immediats a Sant Joan de l'Erm (Sant Andreu 1.330 m, Santa Creu 1.280 m d'alçada) per l'abundància de neu existent a les habituals zones de la Basseta i vall de Sant Miquel.

En el curt termini de temps de la celebració d'aquestes tres curses l'any 1969, el fons de Catalunya va experimentar un gir inesperat, ja que anteriorment la Molina era la capital inamovible de l'esquí català, de tal

manera que les previsions i projectes que sobre Sant Joan de l'Erm començaven a proclamar alguns corredors del C.E.C., com a futur substitut de la Molina, van ésser acollits per tothom com a clarament irrealitzables; però en un sol mes, aquestes opinions no solament van canviar sinó que ja tothom era conscient que Sant Joan de l'Erm havia ja començat a ésser la capital de l'esquí de fons a Catalunya i a Espanya. Els arguments dels que veien aquest futur en Sant Joan de l'Erm es van fer petits per un argument superior: el que els mateixos boscos van oferir als qui els van conèixer.

3. El dossier

L'eufòria dels anteriors esdeveniments no va fer oblidar els estudis, que es van prolongar durant la primavera, perquè finalment, el mes de juliol de 1969, n'aparegués un important resum, que va ésser l'anomenat dossier, molt divulgat, ja que directament o indirectament s'ha anat publicant parcialment en nombroses revistes i diaris.

El dossier era a la vegada un recull dels estudis realitzats, dels projectes previstos, així com una clara programació de la tasca a emprendre per realitzar-los. El temps ha permès apreciar la importància d'aquest treball, així com la seva seriositat, exactitud i l'alt nivell de coneixements esportius i científics utilitzats. En el contingut del dossier mereix destacar-se, d'entre els estudis, el mapa topogràfic amb les pistes forestals seguides i, sobretot, el mapa de neu, en el qual, sobre un mapa topogràfic corresponent a la fracció de 120 quilòmetres quadrats de boscos estudiats, se superposaven les corbes que recorrien els llocs amb una mateixa durada de la neu, i el valor en mesos i dies d'aquesta durada. La coincidència d'aquestes previsions en els valors mesurats en els anys 1968 a 1975 és total i admirable.

Els projectes previstos podem resumir-los en unes frases dels mateix dossier que donen una idea clara del

que es pretén: «Convertir els boscos de Sant Joan de l'Erm en un lloc ideal per a l'esport i el descans en la naturalesa, en particular per a la pràctica de l'esquí nòrdic (fons i salts) a l'hivern, i d'altres molts esports a l'estiu». La idea està ben lluny de pensar exclusivament en un lloc on dur a terme les competicions d'esquí de fons, activitat que és només una d'entre moltes de més generals. Una distutida opinió era l'exclusió d'aquesta idea genèrica, de l'esquí de descens, per la raó que interferia notablement totes les altres possibilitats a canvi de pobres aportacions. És a dir, existint innumerable llocs al Pirineu amb unes condicions per a l'esquí de descens molt superiors a les de Sant Joan de l'Erm, caracteritzat per pocs nivells que no l'afavoreixen gens, fóra molt trist destrossar aquest bosc de característiques úniques en el país, per donar pas a una estació de descens que no podria passar mai de mediocre. Només fent cada cosa al seu lloc, n'hi ha per a tothom. La discussió radicava de l'opinió que una estació no alpina no seria mai rendable ni viable, però les experiències cada dia més nombroses sobre aquesta qüestió en llocs tan pròxims com els Alps o els mateixos Pirineus Francesos, desvirtuen contínuament aquesta opinió.

La programació o escalonament de realitzacions immediates per aconseguir d'arribar amb el temps a la idea anteriorment exposada, era ben específica, però sobretot coherent, amb els reduïts mitjans de què es disposava per a aconseguir-ho. Detallem a continuació la programació immediata tal com la proposava el dossier:

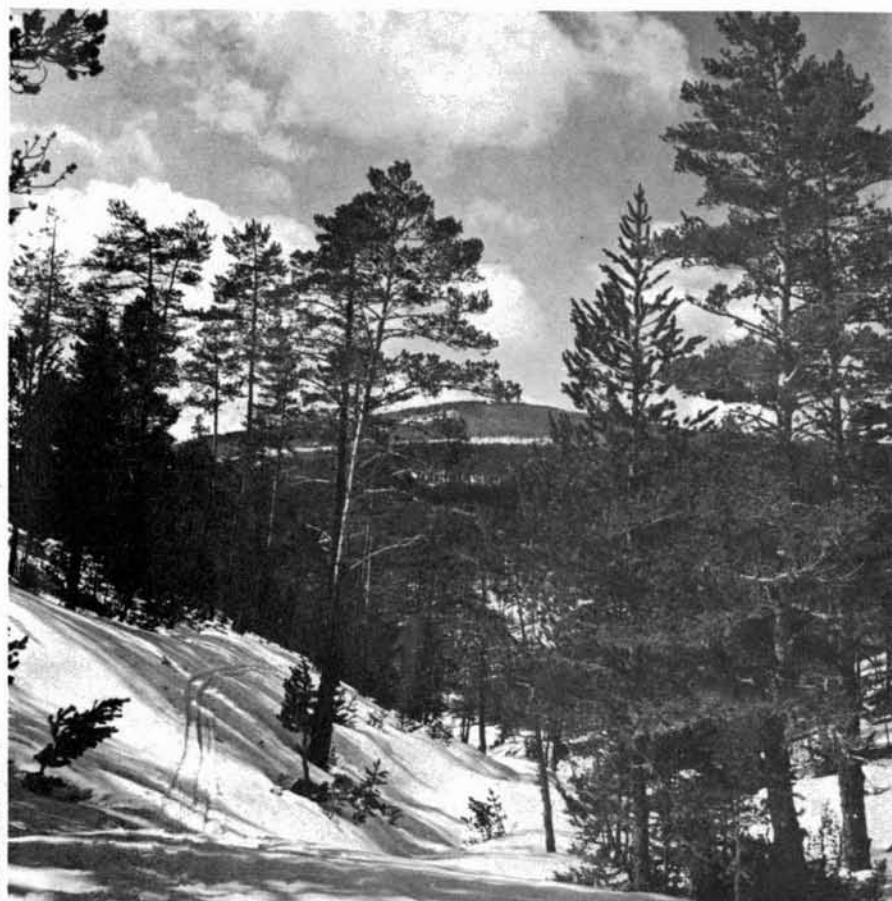
1) Celebrar el màxim nombre de curses regionals (abans d'arribar el dossier a la impremta ja se n'havien celebrat tres).

2) Celebrar els Campionats d'Espanya d'esquí nòrdic de l'any 1971 (o sigui, a 18 mesos vista).

3) Arranjar la casa forestal de Pallerols per a poder albergar unes 30 persones i aconseguir el permís per a la seva utilització.

L'esplèndid bosc de Sant Joan de l'Erm,
amb la seva generosa capa de neu hi-
vernal. ▼

foto: Solé Guillaume

SANT JOAN DE L'ERM

Alçada	Aparició i de la neu	Fosa neu	Duració de la neu Díes	Mesos	Mitjana del gruix de la neu
Valors proposats l'any 1968					
2100	1 Nov.	1 Juny	210	7	100 cms.
1900	15 Nov.	5 Maig	170	5'7	80 cms.
1700	5 Des.	15 Abril	130	4'3	50 cms.
Mitjana dels valors mesurats els darrers vuit anys.					
2100	8 Nov.	1 Juny	202	6'7	110 cms.
1900	27 Nov.	6 Maig	161	5'4	85 cms.
1700	3 Des.	17 Abril	134	4'5	60 cms.

4) Aconseguir l'obertura d'algunes pistes convenientes per al traçat de circuits.

5) Adquirir una màquina oruga per a la preparació de les pistes d'esquí a l'hivern.

6) Construcció d'un trampolí reglamentari per a competició de salts, que seria precedit per un de més petit d'iniciació.

7) Construcció, per part d'entitats i societats, dels necessaris albergs i hotels.

Com que el C.E.C. és un club i no una empresa de promoció o inversió, calia treure profit de les possibilitats esportives i socials de l'entitat, per donar a conèixer les excepcionals característiques de Sant Joan de l'Erm i aconseguir, per mitjà de les autoritats pertinents, la realització de la idea proposada. L'empresa s'intuïa, per tant, llarga i laboriosa, però no impossible. En principi, el dossier va ésser per a molts una pura expressió utòpica, però amb el pas dels anys i d'una manera oposada el dossier va anar adquirint un aire gairebé profètic. La comoditat que sempre represente creuar-se de braços, la visió parcialista de l'esquí amb un desco-

neixement considerable de parts essencials d'ell, el desconeixement de la qualitat humana dels socis del C.E.C. i, en alguns casos la inevitable enveja, va fer que, lamentablement, existissin persones que no hi col·laboressin, i fins i tot que arribessin a posar-hi inconvenients i dificultats.

El C.E.C., amb la idea que el coneixement de Sant Joan de l'Erm no quedés restringit, sinó que se'n poguessin aprofitar el màxim de persones i entitats, va posar especial interès en la divulgació del dossier: enviant-lo als estaments oficials i socials que hi poguessin tenir alguna relació i, evidentment, a les Federacions Catalana i Espanyola d'esquí, a les regionals i a nombrosos clubs d'esquí.

4. La promoció de l'esquí de fons

El dossier proposava una actuació ben concreta per al desenvolupament de Sant Joan de l'Erm com a estació d'hivern i d'estiu, però abans d'explicar les realitzacions que s'han anat portant a terme d'acord amb aquesta programació cal pensar que la idea fonamental era la promoció de l'esport, especialment l'esquí, per la qual cosa Sant Joan de l'Erm era simplement el principal mitjà per a aconseguir-ho, i per això donarem pas, primerament, a les activitats esportives i humanes realitzades pel C.E.C. a la comarca de l'Urgellet, abans que les realitzacions materials a Sant Joan de l'Erm.

LA DESCOBERTA DEL FONS ALS NATIUS

Els primers esforços van anar encaminats a crear una sensibilització en l'home de la comarca que, per la seva proximitat, podia gaudir al màxim de les possibilitats potencials de la zona. És així com els joves de la comarca començaven a veure en l'esport un esplai, i a tenir oportunitat de prendre contacte amb un esport tan encisador i atractiu com el fons. Tot això no naixia per art d'encantament sinó per l'esforç d'un equip d'homes que estaven donant tots els

seus coneixements per a fomentar des del començament una afició i una inquietud que era encara morta entre tots els nadius de la comarca de l'Urgellet. Els homes i l'entitat per aconseguir tot això ja existien. Només feia falta fer-la funcionar ordenadament per a treure'n un substancial profit a curt termini.

LES IMPORTACIONS DE MATERIAL

Un dels problemes bàsics que impedia el desenvolupament del fons era el de la inexistència de material en el mercat nacional. Només algunes botigues oferien rara vegada poc més de 4 o 5 parells d'esquís i no de la qualitat més adequada: tots eren de competició i cap d'ells per a l'ús del turista o esquiador normal. Gràcies als contactes dels membres del C.E.C. i els seus coneixements tècnics es va efectuar la importació de material d'esquí de la millor qualitat. La primera importació va fer-se en vistes de la temporada 1969-1970, amb 30 esquís de competició i 20 de turisme per a la promoció, amb els corresponents accessoris (bastons, ceres, etc.). Aquests 20 parells d'esquís, quantitat que ara sembla mínima, va ésser una venturosa aportació al decreixent estoc de material del C.E.C., que en total va disposar durant la temporada de 40 equips complets d'esquí, dels quals la meitat van ésser regalats en el transcurs de la temporada.

L'any següent el nombre d'esquís importat va ésser de 305 parells, perquè poguessin beneficiar-se'n els altres clubs catalans. Un avenç econòmic per part de la Federació Catalana d'Esquí va possibilitar l'operació. El material de competició va ésser venut a un preu de cost, que era la meitat del preu habitual, mentre que la resta va repartir-se per a promoció, proporcionalment a les necessitats i activitats programades. Novament, del material destinat a l'Urgellet, una bona part va ésser regalat als joves amb més aptitud o interès per l'esquí.

La temporada 1971-72 es va creure

convenient deixar definitivament en mans de la Federació aquesta operació, ja que transcendia l'actuació del C.E.C., i al qual representava una forta càrrega econòmica. El trist resultat va ésser que la importació es va reduir a 140 equips d'esquí, que la Federació va repartir entre els clubs, a excepció del C.E.C., al qual no se'n va destinar cap. Això va marcar, a més, el final de les importacions amb un dels més importants fabricants del món. Llevat d'alguna excepció, les ceres van experimentar un procés similar. Davant d'aquestes circumstàncies, a començament de desembre de 1971, el C.E.C. va tramitar en breus dies una solució d'emergència a través de comerciants andorrans i els serveis de frontera, per cobrir les creixents necessitats de l'Urgellet. Amb no poques dificultats van arribar a aconseguir-se gairebé un centenar de jocs d'esquí i apreciables quantitats de ceres. D'aquesta manera, el dia 15 del mateix mes va començar a Lles de Cerdanya una ininterrompuda successió de cursets de promoció organitzats pel C.E.C. la temporada 1971-72.

En les següents temporades la importació de material no ha tingut continuïtat, però el resultat de les importacions iniciades pel C.E.C. l'any 1969 ha tingut una importantíssima conseqüència: el material de fons, tant de competició com de turisme, està present en gran abundància i a uns preus raonables a totes les botigues del Principat d'Andorra; els nombrosos compradors són tant persones de l'Urgellet com de Barcelona, la qual cosa és un clar reflex que la promoció ha estat real. Avui dia, tot Catalunya té la possibilitat d'adquirir un material que poc anys enrera només era a l'abast de l'élite de corredors del C.E.C., gràcies a les seves freqüents sortides a l'estranger.

L'ESCOLA D'ESQUÍ DE FONS I ELS CURSETS

La idea del C.E.C. era clara i ben diferent de la que es tenia en altres estaments: Promoure l'esquí perquè

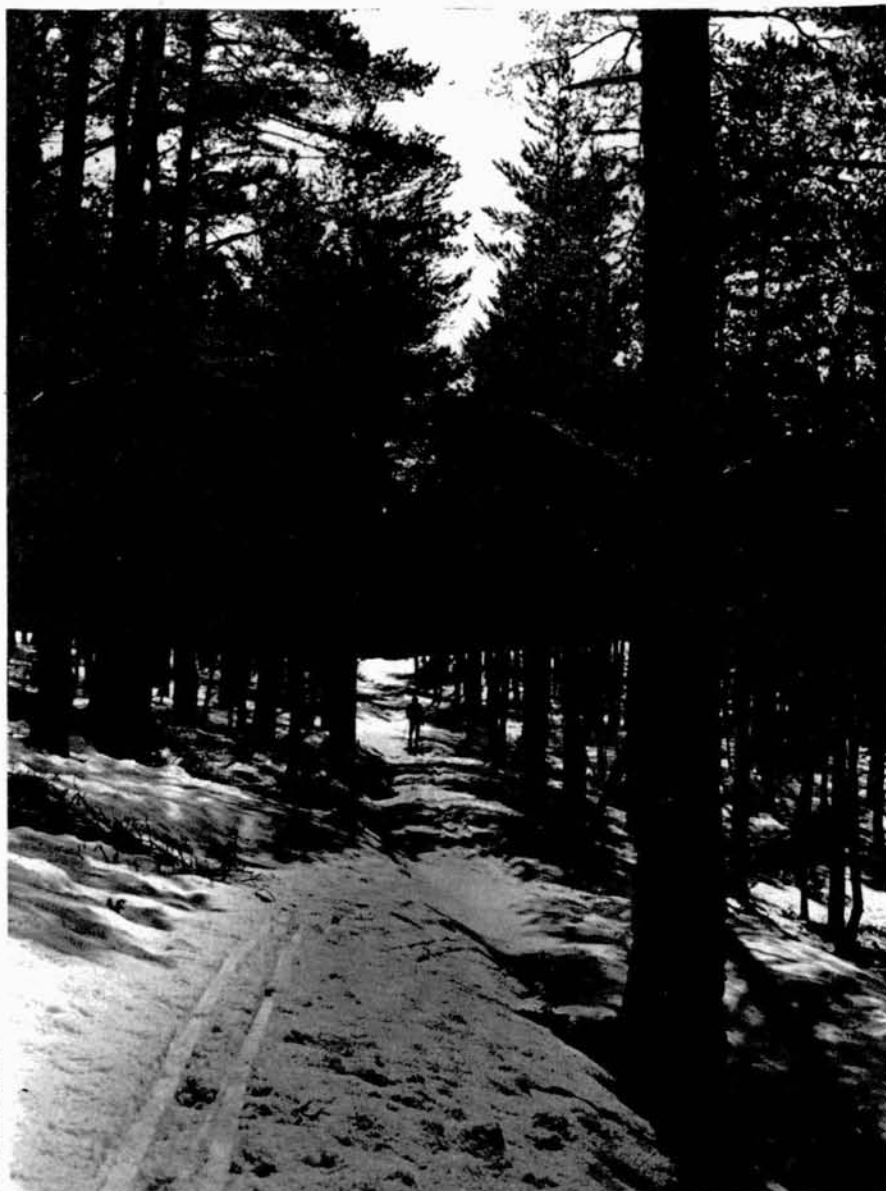

foto: Solé Guillaume

la gent el practiquin pel sol plaer de fer-ho, no formar corredors. Els corredors han d'ésser una conseqüència lògica i segons un procés natural de la promoció global que és més important.

El primer curset de promoció efectuat a Sant Joan de l'Erm va ésser el de Nadal i Reis dels anys 1969-70, amb 30 participants, tots ells de l'Urgellet, que diàriament anavan a Sant Joan (vall de Sant Miquel) amb autocar. L'experiència va repetir-se no-

vament per Pasqua de 1970 amb igual nombre d'assistents.

La temporada següent, tot i la gran feina que representava la preparació dels Campionats d'Espanya de 1971, el C.E.C. no va oblidar la promoció de l'Urgellet, i va efectuar el curs de Nadal i Reis malgrat els grans problemes de neu i fred que per aquelles dates tenien col·lapsada gran part de la regió catalana. L'assistència va ésser de 40 cursetites i es va realitzar al pla de la Basseta, com tots els

posteriors. La setmana anterior, als campionats nacionals, la F.C.E. va organitzar els entrenaments dels corredors catalans sota la direcció d'uns corredors del C.E.C. Un nou curset de promoció, que es va limitar a 30 cursetistes a causa de les disminuïdes possibilitats humanes del C.E.C. després d'una temporada tan activa, es va efectuar a les vacances de Pasqua. No contents amb tot això, dos corredors del Centre s'havien fet càrrec d'un altre curset organitzat a la vall de Boí per la F.C.E. durant les vacances del Nadal, amb la qual cosa la promoció efectuada directament o indirectament pel C.E.C. la temporada 1970-71, va representar el 85 % de l'efectuada a tot Catalunya. Com a contrast, direm que fins a l'any 1968 tota la promoció que s'efectuava a Catalunya era un curset anual amb menys de 20 participants, dels quals la majoria eren els mateixos corredors. No és, doncs, d'estranyar que gràcies a aquest increment i a laborioses gestions efectuades, la subvenció de la F.E.D.E. a la F.C.E. en concepte de la promoció del fons per a joves entre 14 i 20 anys, així com en concepte de foment d'esquí per a menors de 14 anys, arribés a quadruplicar-se en un sol any (1971-72). El pressupost del C.E.C. per a la promoció, la temporada 1970-71 havia estat de 300.000 pessetes, de les quals la meitat havien estat sufragades per la pròpia caixa del C.E.C.

Durant la temporada 1971-72, tot l'interès era per aconseguir una promoció definitiva de l'esquí de fons, després de la gran ressonància que havien proporcionat els Campionats d'Espanya 1971. Es pretenia instaurar una escola d'esquí de fons d'una manera regular, durant tot l'hivern, a Sant Joan de l'Erm. En principi, un professor fix i quatre auxiliars, cobrien les necessitats de promoció, d'ensenyament de l'incipient turisme i d'entrenament de corredors. Van establir-se laborioses gestions amb els col·legis de la Seu d'Urgell, ciutat amb un cens de gairebé 3.000 escolars, i gràcies a la mediació de l'Ajuntament i les entitats de la comarca,

Promoció de l'esquí nòrdic per als infants, realitzat a Sant Joan de l'Erm. ▼

La tasca de promoció esportiva realitzada pel C. E. C. a Sant Joan de l'Erm es reflecteix en la presència del jovent de l'Urgellet. ►

fotos: Torcal

donant una nova prova de la seva insubstituïble aportació, va aconseguir-se que dos dies a la setmana, a part del diumenge, els escolars de la Seu d'Urgell anessin a rebre classes d'esquí. Novament, un projecte que molts condemnaven al fracàs va tenir un èxit molt superior al previsible per tractar-se del primer any de funcionament. Però abans d'iniciar els cursets de Sant Joan de l'Erm, el Centre, a instàncies de l'Ajuntament de Lles i amb la seva ajuda, va programar un altre curset en aquest bell racó, que limita l'Urgellet i la Cerdanya i que disposa d'adequats paratges on practicar el fons. El curset va celebrar-se la setmana del 19 al 24 de desembre amb l'assistència de 40 nois de Lles i municipis veïns. Aquest va ésser el primer curset d'esquí que s'hi ha realitzat, i que va començar a obrir les esperances d'aquells habitants de cara a l'esquí. Lamentablement, un grup de persones va provocar una sèrie d'equívocs i malentesos entre el Centre i l'Ajuntament, per la qual cosa el Centre va retirar-se discretament de Lles a fi d'evitar problemes que no haguessin beneficiat gens l'esquí. El C.E.C. lamenta aquestes competències absurdes, i sobretot que els resultats mai no siguin positius, tal com els anys

estan deixant veure clarament, ja que Lles podria ésser, dintre de les seves possibilitats un altre lloc on practicar adequadament l'esquí de fons.

A continuació, a Sant Joan de l'Erm els cursets es van succeir ininterrompudament. El de Nadal i Reis va registrar una participació rècord, amb més de 100 esquiadors; els cursets escolars, que van durar tot l'hivern tingueren una assistència mitjana de 30 esquiadors diaris; el de Pasqua al qual van assistir 60 esquiadors, a part de les persones que ja hi començaven a pujar espontàniament, i esmentem finalment un altre curset de promoció entre universitaris, que es va autofinancar.

Tot i la gran tasca duta a terme, les dificultats va ésser molt freqüents: en l'ordre econòmic, el C.E.C., al qual la seva Secció d'Esquí havia provocat, amb la promoció de l'Urgellet, un seriós dèficit econòmic, no estava en condicions d'augmentar-lo. Només després de moltes i dificultoses gestions, va aconseguir-se que la F.C.E. passés al Centre una petita part de les subvencions que havia rebut de la F.E.D.E. per a promoció, i que al capdavant havia estat

deguda als cursets efectuats amb anterioritat pel C.E.C. i als programats per al futur. Aquesta subvenció, que va arribar justament per als honoraris del professor titular, a més, va ser concedida amb la condició que aquest professor efectués els marcatges i els entrenaments de la Federació Catalana. Per sort, els ajuntaments de la zona van ésser novament els que amb una nova subvenció van possibilitar la desinteressada tasca del C.E.C., que va duplicar l'efectuada l'any anterior.

Un altre problema va ésser creat pel professor que havia contractat el C.E.C.: Alejandro Valbuena, un dels millors corredors nacionals, que va desdir-se a l'últim moment per determinades pressions que preferim oblidar. Va ocupar el seu lloc un corredor del C.E.C., que va haver de deixar la feina per així evitar que no es portés a terme l'extens programa de promoció. Després d'això, el Centre va fer venir un altre membre de l'equip nacional, Emiliano Morlans, per al curset de Pasqua, amb vistes que l'any següent ocupés la plaça de Valbuena. Aquesta gestió no va servir de res perquè la temporada següent

el C.E.C. no va rebre cap ajuda de la F.C.E. per a continuar la promoció a l'Urgellet. Evidentment, aquest organisme, la funció del qual és representar els clubs de la regió i fer productives les subvencions que a través de la F.E.D.E. concedeix la D.N.D., disposava novament de subvencions econòmiques per a promoció, com a conseqüència dels cursets realitzats la temporada 1971-72, entre els quals els organitzats pel C.E.C., havien representat el 90 % dels efectuats a Catalunya, i la tercera part de la total del país, pel que fa a fons.

Així, a la temporada 1972-73, no es va poder efectuar la repetició dels cursets de l'anterior, els quals anaven encaminats a donar oportunitat als escolars de l'Urgellet a aprendre a esquiar en els mesos d'hivern, com una activitat acadèmica més dintre de la seva formació. Les concessions que per a això havia aconseguit el Centre dels col·legis, i que estaven previstes d'ampliar-se considerablement a la vista dels bons resultats aconseguits en el primer any, no es van poder aprofitar. Sense la important ajuda federativa, els preus que havien de satisfer els cursetistes augmentaven el 75 % del cost real de les despeses (transport, dinar, material, professorat, etc.), preu que no cabia dintre de la majoria dels pressupostos extraescolars de les famílies, ja que el curset hauria representat més de 24 jornades d'esquí per a cada cursetista. És interessant de fer constar que la F.E.D.E., en el curs 1972-73 va començar a promoure i subvencionar les operacions «Aguilucho», que consistien a realitzar un curset de promoció durant tot l'hivern entre escolars rurals que es feien residir en una estació de neu durant un sol més o bé hi anaven uns quants dies a la setmana si l'estació era prou a prop. A Catalunya s'ha realitzat un d'aquests cursets en la modalitat de fons (Berga, 1974) però la iniciativa del Centre, que s'havia anticipat a la de la F.E.D.E., no va ésser tinguda en compte ni en aquesta ocasió tan propícia per a continuar la important tasca comen-

çada, si hagués pogut disposar de les subvencions suplementàries d'aquestes operacions «Aguilucho».

La incipient idea de l'escola d'esquí que només necessitava alguna temporada més per a començar a autofinçar-se i poder funcionar per ella sola, ha quedat de moment en suspens. Una escola d'esquí de fons és una de les condicions indispensables per a la seva real promoció. El C.E.C., fundador de l'Escola Espanyola d'Esquí Alpí fa més de 50 anys, va intentar fer el mateix amb la d'esquí nòrdic. Implícitament, la fundació ha estat ja un fet, els centenars de persones que ordenadament han après a esquiar i continuen fent-ho en són una prova, però el desinterès de l'organisme que més hauria d'haver ajudat la iniciativa ha fet que l'escola no tingui una presència física i oficial de moment.

La conseqüència va ésser que en la temporada 72-73, la promoció efectuada dintre de la Federació Catalana no va arribar a representar la meitat de la que el Centre havia efectuat l'anterior temporada. Afortunadament, la promoció d'anys anteriors ja havia donat els seus fruits, perquè un gran nombre d'esquiadors de l'Urgellet, amb material propi, anaven a Sant Joan de l'Erm, Andorra o altres llocs a fer fons espontàniament. La pràctica real de l'esquí de fons del nostre país era ja un fet.

Durant les temporades 72-73 i següents, el Centre, però, ha organitzat per mans de la seva delegació a l'Urgellet els habituals cursets de Nadal i Reis, i de Pasqua.

FORMACIÓ I ENTRENAMENT DE CORREDORS

L'aparició de nous corredors ha estat una conseqüència lògica i espontània de la promoció de l'esquí. Des del primer curset de promoció fet entre els joves de l'Urgellet, ha estat contínua l'aparició d'esquiadors amb mentalitat competitiva i qualitats per a ella, que amb el temps han esdevingut corredors de classe.

Amb pocs anys l'equip de corre-

dors del C.E.C., que estava integrat per persones de Barcelona o ciutats properes, ha sofert un gran canvi i actualment es compon en gran part per persones nascudes a l'Urgellet. L'acaparadora superioritat ja tradicional del C.E.C. en les curses catalanes i l'implícit reconeixement del C.E.C. com a primer club de fons del país, s'han vist encara més incrementats per això. Corredors com Fumollet, Guílló, Giró, Matemales, Dalmau, Fernández, etc., entrenats en tot moment pels seus companys de club, ja han aconseguit nombrosos títols regionals i nacionals en diferents categories. Això només és el començament, ja que la seva poca edat (cap d'ells no arriba als 25 anys a partir dels quals, i fins als 35 o més, el corredor de fons està en la seva millor edat) permet esperar-ho.

Aquesta tasca s'ha ampliat a d'altres clubs, ja que els pocs corredors que sense ésser del C.E.C. figuren actualment entre els millors de Catalunya, molts d'ells s'han iniciat i progressat a Sant Joan de l'Erm sota les directrius de corredors del C.E.C.

Sant Joan de l'Erm és certament un lloc ideal per a l'entrenament, els seus boscos nevats des de primers de novembre permeten durant més de sis mesos iniciar molt aviat els entrenaments.

L'equip nacional no va dubtar després dels campionats nacionals del 71 a freqüentar el boscos de Sant Joan de l'Erm per entrenar-se. La dissolució d'aquest equip al començament de 1974 va originar el final d'aquestes visites. Els successius entrenadors que va tenir l'equip, van deixar constància amb les seves apreciacions de l'agradable sorpresa que representava conèixer un lloc tan meridional i amb unes condicions tan extraordinàries.

Amb anterioritat el Centre ja havia iniciat anualment, i des de la temporada 69-70, els seus entrenaments a Sant Joan de l'Erm. En aquesta última, 1974-75, els equips de fons del C.E.C., preparant-se per a curses internacionals, nacionals i regionals, va iniciar els seus entrenaments sobre

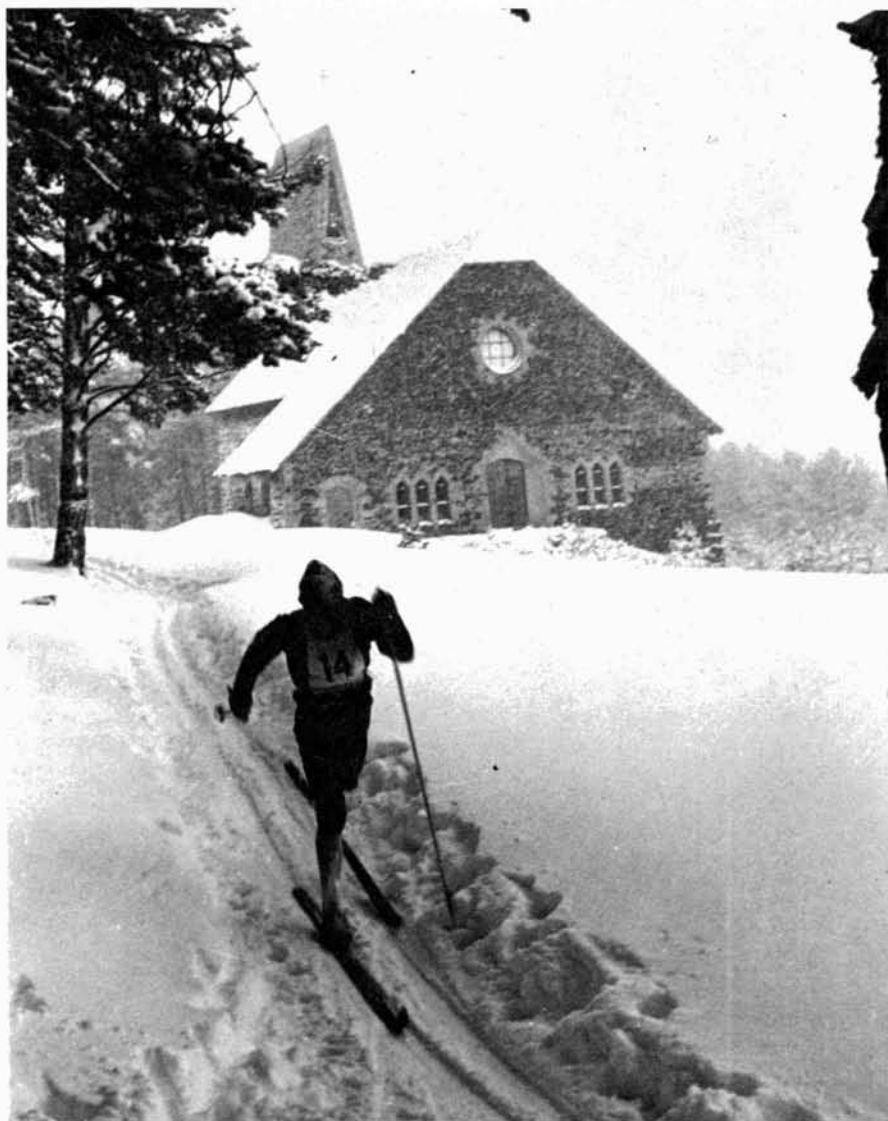

foto: Torcal

neu l'últim diumenge d'octubre, i es van continuar tots els diumenges següents i durant les vacances de Nadal, sobre una neu excellent quan en la majoria del país les dificultats començaven per arribar a trobar neu. Els resultats d'aquests entrenaments han estat encara potser més espectaculars que en anteriors temporades, com a conseqüència, en part, d'una injustificable suspensió, argumentant falta de neu, dels entrenaments dels corredors de la Federació Catalana per Nadal i Reis, cosa que va originar que set dels vuit títols regionals posats en joc corresponguessin als es-

quiadors entrenats a Sant Joan de l'Erm. A nivell nacional, es va obtenir un títol nacional individual, que es va veure deslluït per una negativa actuació de la Federació Regional, que va originar que no s'aconguessin resultats més brillants.

La preparació de les pistes amb la màquina oruga ha permès de realitzar aquests productius entrenaments dels quals s'han pogut també beneficiar altres clubs i corredors.

5. Trampolí i la promoció dels salts

El trampolí era un altre dels pro-

jectes a realitzar. Era previ per a poder promoure la modalitat dels salts, que, òbviament, és exclusivament competitiva, però aporta, per la seva espectacularitat, enormes masses d'admiradors.

Els estudis per a la ubicació d'un trampolí van començar simultàniament amb la confecció del dossier, on ja es parla del projecte del trampolí de 70 a 90 metres a la vall de Sant Miquel.

El mateix any 1969, per Nadal, es va instal·lar un petita rampa a prop de la casa forestal, que permetia salts de 15 a 20 metres. A continuació havia de construir-se el primer trampolí de 25 metres i un segon de 40 a 50 metres com a pròleg als de 70-90.

En canviar-se, al cap de poc temps la casa forestal pel xalet del coll de la Basseta, 4 Km més al nord, com a lloc central de la zona, la rampa va quedar com a petit i anecdòtic rècord. Els plànols dels trampolins de 40-50 i 70-90 metres també.

Les immediacions de la Basseta van ésser un nou tema d'estudi per a prosseguir la línia d'actuació. L'estiu de 1971, després del perèntesi que va representar l'organització dels campionats d'Espanya, estaven acabats els plànols d'un primer trampolí de 25 metres i d'un de futur de 50 metres.

Durant tot l'estiu van efectuar-se les gestions per a aconseguir els permisos de construcció del trampolí, així com la subvenció necessària. Novament, les entitats municipals i forestals de la zona van possibilitar la seva construcció.

A primers d'octubre un equip de deu persones, auxiliades amb dos «bulldozers» i dos camions, van començar els moviments de terra necessaris i amb poc més d'una setmana (11-10-71), el trampolí era acabat. El temps rècord va ésser possible per la intensitat dels treballs i, sobretot, per l'adequació del lloc escollit per a la instal·lació del trampolí, així com la correcta confecció dels plànols.

A primers de novembre la neu va cobrir el trampolí, que per la seva

foto. Torcal

orientació i situació es va mantenir fins a ben entrat l'abril. La cota inferior d'aquest trampolí és la 1.650 m.

La seva curta longitud de 25 m el va fer ideal per a la seriosa iniciació, sense por ni perill, de joves saltadors. Per les vacances de Nadal i Reis de 1971-72, coincidint amb els cursets de fons se n'hi efectua un de salts, subvencionat pel mateix C.E.C., al qual assistiren 20 joves de la Seu d'Urgell dirigits per un saltador del C.E.C., que va ésser el responsable del trampolí tot l'hivern.

Mentrestant, i tenint en compte que durant la temporada 71-72 a tot Catalunya no existia cap altre trampolí en condicions, ja que el de la Molina no era acabat, el C.E.C. va comunicar a la F.C.E. l'existència del trampolí de la Basseta, perquè se'n fes càrrec de la utilització, i se li comunicà, a més, que això no era més que el primer pas de cara a un projecte immediat d'un altre de 50 metres que podia realitzar-se en un termini màxim de dos anys si el trampolí de 25 tenia suficient divulgació i utilització.

D'una manera inconcebible, el comitè de salts de la F.C.E. va fer una i altra vegada cas nul d'un obsequi tan valuós com necessari. Cal tenir en compte que la finançació i construcció d'un trampolí no és una tas-

ca fàcil, i així, per exemple, van transcórrer molts anys abans que la F.C.E. pogués engegar el nou trampolí de la Molina de 35 metres, per Nadal de 1972, que va ésser possible només quan el C.E.C., amb una acció ben diferent de la que acabava d'efectuar la F.C.E., va regalar a la D.N.D. els terrenys on actualment hi ha el trampolí, i quan finalment el mateix equip que havia fet possible el trampolí de Sant Joan de l'Erm va fer-se càrrec desinteressadament de la confecció dels plànols i la direcció de les obres del trampolí de la Molina, amb l'única intenció d'afavorir l'esquí català per damunt de qualsevol altra raó o situació.

Durant tota la temporada 1971-72, el C.E.C. va poder mantenir preparat el trampolí pel qual es van llançar també esquiadors dels cursets escolars de gener-febrer-març, així com del curset de Pasqua. S'hi van realitzar diverses competicions de salts, que van ésser, òbviament, de caràcter oficials.

Els anys següents el C.E.C. no va poder continuar esmerçant el temps i els diners que exigia l'entrada en funcionament del trampolí i la promoció dels salts.

L'existent trampolí de la Basseta, està avui dia a l'espera d'unes circumstàncies més favorables que les

que fins ara ha tingut, les quals van obligar també el C.E.C. a abandonar les ja iniciades gestions per a la construcció del trampolí de 50 metres que, sens dubte, hauria pogut entrar en funcionament l'any 1974.

Paral·lelament, el primer grup de saltadors iniciats en el trampolí de la Basseta van deixar desil·lusionats la pràctica dels salts al cap de poc temps.

El primer trampolí de la península el va construir el C.E.C. ja fa molts anys. Era de 35 metres i estava situat a la Molina, en el mateix lloc de l'actual trampolí. El que hauria estat el primer trampolí de 50 metres no ha pogut encara escriure's a la història ni del C.E.C. ni, sobretot, de l'esquí espanyol.

6. La delegació del C.E.C. a l'Urgellet

La delegació del C.E.C. a la Seu d'Urgell va ésser una conseqüència natural de la promoció efectuada a la comarca. La constitució de la delegació va ésser motivada, més que pel mateix C.E.C., pels esquiadors i diverses entitats de la comarca que havien sabut veure en el Centre l'entitat degana i representativa de la vida esportiva i cultural de Catalunya.

Per al C.E.C. va ésser una gran satisfacció saber que a l'Urgellet existia un nodrit nombre de socis disposats a laborar per l'esplai i els esports de muntanya.

Les primeres activitats a dur a terme per la delegació eren, òbviament, les mateixes que havien motivat la seva creació: l'esquí de fons. A partir d'aquí, i a mesura que el temps i les circumstàncies ho possibilitessin, s'ampliarien a l'esquí de descens, salts, així com a d'altres esports de muntanya (escalada, espeleologia, etc.), activitats en les quals el Centre pot aportar els seus coneixements a tots nivells.

La constitució no era cosa fàcil perquè la delegació com a tal, cal que amb el temps funcioni per ella mateixa, i el procés perquè els seus membres adquireixin els coneixe-

ments dels esports de neu i muntanya per a fer funcionar tal entitat requereix temps i dedicació.

La delegació va ésser constituïda l'any 1972 i des d'aleshores les seves activitats han estat nombroses.

Indiquem que la delegació s'ha fet càrrec de l'organització dels cursets de Sant Joan de l'Erm, de les últimes temporades i, en general cal tenir en compte que qualsevol activitat del Centre realitzada a Sant Joan de l'Erm en els últims anys s'ha d'entendre que correspon indistintament als socis del C.E.C. de l'Urgellet o als de Barcelona.

Entre altres activitats, és important la celebració del «cross» que es corre durant les festes en què la Seu d'Urgell honra la memòria del seu patró sant Ermengol. Tal esdeveniment reuneix anualment atletes i esquiadors de tot Catalunya.

També a través de la delegació i els seus contactes amb diverses entitats de la comarca, s'ha possibilitat a molts socis de Barcelona la pràctica del piragüisme, esport tradicional a la comarca de l'Urgellet.

7. El patronat de Sant Joan de l'Erm

La idea de constituir un patronat que vetllés pels boscos de Sant Joan de l'Erm, la conservació del paisatge i les possibilitats naturals de la seva regió, no va ésser del C.E.C., ja que amb molta anterioritat ja eren conegudes les especials característiques de la zona, que la fan única en el nostre país. S'esmenta que ja fa quaranta anys l'il·lustre economista Lluís Creus dedicava un capítol de la seva **Visió econòmica de Catalunya** a la necessitat de constituir aquest patronat.

El Centre va pretendre, simplement, prosseguir aquesta idea que a conseqüència de la guerra del 36 no s'havia arribat a dur a terme.

En el dossier de Sant Joan de l'Erm ja es començava a parlar d'aquesta important iniciativa, però no va ésser fins l'any 1972 que es va començar a treballar-hi en constituir-se en el Centre una comissió gestora per

a la formació de tal entitat. Així s'han establert uns primers contactes amb altres patronats per tal d'obtenir la necessària informació, i posteriorment s'han iniciat els contactes amb les entitats més representatives de la comarca.

Esperem que en un futur Sant Joan de l'Erm disposi d'una entitat que es preocupi de salvaguardar els valors naturals de la zona, que són la base econòmica dels seus habitants, per damunt d'interessos particulars i minoritaris. Les grans reserves (forestals, turístiques, ramaderes, cinegètiques, etc.), que ofereix la zona s'ho mereixen.

8. Relació amb els estaments forestals

Com que tot el terreny on es duen a terme aquestes activitats és «Monte Público» o bé «Monte del Estado»

es va estar en contacte des d'un començament amb els corresponents estaments oficials, de Districte Forestal i el Patrimonio Forestal, actualment englobats a ICONA, i es va aconseguir sempre una interessant col·laboració per part d'aquests organismes amb els quals s'han gestionat anualment els corresponents permisos per a la utilització de bosc, així com molts més.

9. Els problemes de l'allotjament

Un dels primers problemes plantejats en iniciar les activitats esportives a Sant Joan de l'Erm va ser el de poder disposar d'un lloc adequat per allotjar-se i que fos a mínima distància de les pistes. Ja des d'un principi es va disposar d'un cobert annex a la casa forestal de Pallerols, gràcies als bons oficis del guarda que se n'encarregava, i que va servir per encerrar o

foto: Solé Guillaume

refugiar-se momentàniament.

El 1969, i amb la perspectiva d'organitzar els campionats nacionals es va fer un projecte per a reformar i restaurar interiorment la casa forestal, en la qual s'haurien pogut instal·lar còmodament 30 persones. Es pretenia deixar-la en condicions només a canvi de poder-ne disposar a l'hivern, temporada en què no existeix cap activitat forestal, però la idea no va semblar adequada als estaments forestals.

En el mateix any un propietari de la zona va oferir un terreny al C.E.C., en un lloc molt adequat de can Turri, perquè hi construís un hotel-refugi. Sobre aquest punt, resulta anecdòtica la relació que hi ha entre el xalet del C.E.C. a Saldú, amb Sant Joan de l'Erm, ja que en aquells moments els projectes del xalet arànès estaven totalment parats per dificultats econòmiques i tècniques que no havien pogut ésser resoltes. Com que al mateix temps es va proposar, motivada per l'anterior oferta, la construcció del xalet de Sant Joan de l'Erm, del qual, a més, fins i tot ja s'havien fet un avant-projecte i l'estudi econòmic que no representava ni la meitat de la problemàtica del de la Vall d'Aran, la junta del C.E.C. va manifestar que el xalet de Sant Joan de l'Erm podria pensar-se de cara al proper centenari de l'entitat, i en va prometre la realització si es podia resoldre a curt termini la construcció del de Saldú.

Sense perdre ni un moment les persones que havien treballat en el projecte del xalet de Sant Joan de l'Erm van posar-se a fer-ho en el de Saldú, amb la idea que a continuació vindria el de Sant Joan. Els resultats van ésser immediats: dos mesos després el Centre disposava d'un nou projecte, millor i assequible a la seva economia i, més, amb un contractista competent a punt de començar-lo pel preu estipulat. És el xalet que avui està ja construït però que en aquells dies hi havia molt poques esperances de veure realitzat. Desgraciadament, quan tot estava ja engegat i com a producte d'una eufòria no dominada,

el Centre va començar a introduir canvis i variacions en el xalet davant de la qual cosa les persones que n'havien fet possible la construcció es van retirar, preveient les conseqüències, que van ésser un enorme encariment addicional del refugi sense millorar-lo en absolut. La conseqüència final va ésser que pels problemes econòmics que innecessàriament s'havien produït a l'últim moment la promesa sobre el xalet de Sant Joan de l'Erm va ésser oblidada.

L'estiu de l'any 1970 l'Ajuntament de Castellbò va inaugurar el refugi del Pla de la Basseta, i el va oferir al Centre perquè l'utilitzés com a base per a organitzar els campionats nacionals del 1971, per a la qual cosa i a petició del mateix Centre, va ésser posat en condicions durant la tardor per a la seva utilització hivernal. L'estiu de 1971 es van efectuar diverses gestions per a la cessió al Centre d'aquest xalet ja construït. El mateix Ajuntament va acollir favorablement la idea, però tot i així la gestió no va arribar a bon terme per diversos motius que ometem.

Posteriorment, i per la ressonància que havia assolit el nom de Sant Joan de l'Erm, han aparegut diverses empreses particulars interessades a desenvolupar turísticament la zona, encara que de moment, i a causa de l'elevat cost de la inversió inicial i l'actual moment econòmic, no s'ha realitzat res en concret. En tots aquests casos, l'Ajuntament de Castellbò ha demanat l'assessorament de persones del Centre per raó dels seus coneixements tècnics en diverses matèries, a fi de salvaguardar els interessos de l'esquí i encarrilar la iniciativa privada, i fins i tot s'ha arribat a la redacció d'un extens «Estudi sobre las condiciones para el esquí de los bosques de Sant Joan de l'Erm» en col·laboració amb un equip d'urbanistes.

10. Els marcatges de curses de fons

El panorama competitiu fins a l'any

1969 era molt pobre: curses en general molt mal marcades, que guardaven molt poca relació amb el que hauria d'ésser una cursa de fons o, almenys el que internacionalment s'entén per aquesta.

Deixant ja a part el problema dels practicants turístics de l'esquí de fons, era difícil en unes condicions competitives tan dolentes, atreure un bon nombre de corredors, perquè gairebé ni era possible formar-los, sinó solament conservar l'afició a un nombre ben reduït d'ells.

Sense millorar aquelles condicions no podia esperar-se cap progrés competitiu ni, encara menys, turístic. Sant Joan de l'Erm va ésser el punt de partida d'aquesta millora i l'únic camí viable.

Primerament, els boscos de Sant Joan de l'Erm conservaven extraordinàriament la neu en unes condicions òptimes de fredor i qualitat i la preservaven de l'acció del vent. Les pistes forestals, els prats i el mateix bosc, net i espaiós, permeten tota mena de traçats, plans, fortes pujades, ràpides baixades.

Sant Joan de l'Erm permet, doncs, a un esquiador, realitzar tota mena d'itineraris i d'excursions turístics, i per a un bon tècnic té, a més totes les condicions perquè hi pugui traçar un circuit competitiu de la màxima qualitat.

El C.E.C. ha confeccionat i mesurat un trajecte de fons de 90 Km que, des de prop d'Andorra fins al Boumort, travessa tots els boscos de Sant Joan de l'Erm sense desnivells notoris. Així mateix, i per a la celebració de curses s'han mesurat i confeccionat d'acord amb les normes F.I.S. dos circuits per competició de 50 Km (en una sola volta), cinc de 30 Km i incomputables de longituds inferiors (15-10-7'5- i 5 Km). Aprofitem per dir que operacions semblants s'han efectuat a la Guàrdia d'Ares (Boumort), i als Rasos de Peguera (Berguedà) amb la corresponent confecció de plànols perquè en poguessin gaudir els esquiadors del Berguedà. Tot això no era més que una continuació de semblants actuacions

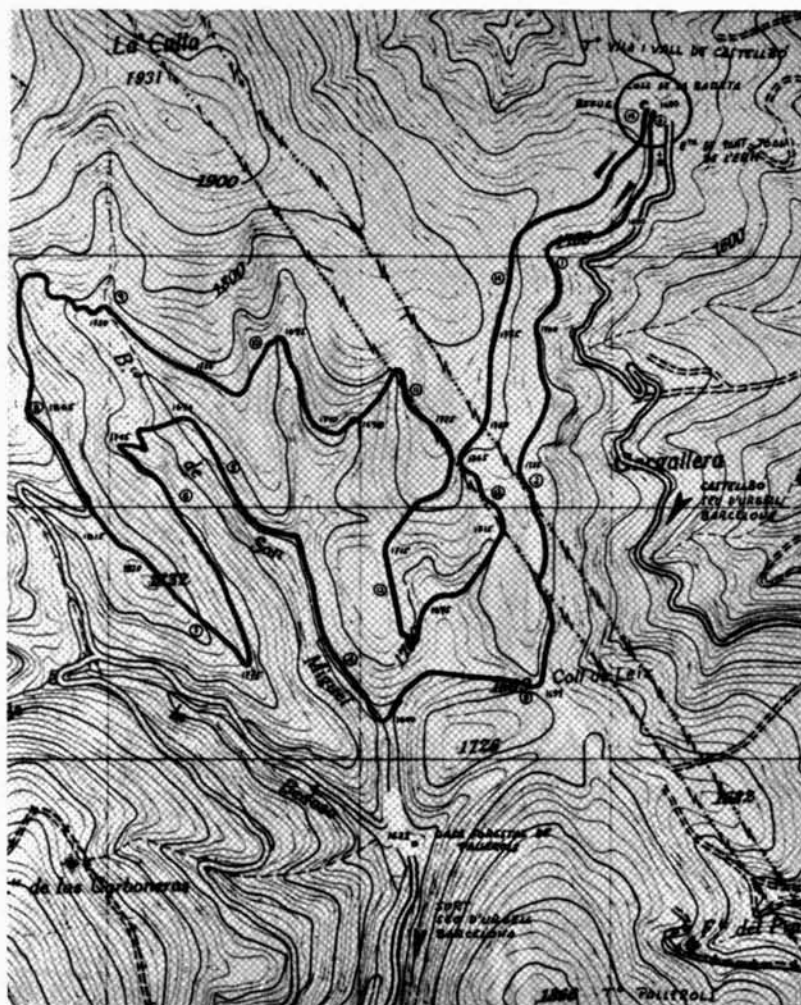
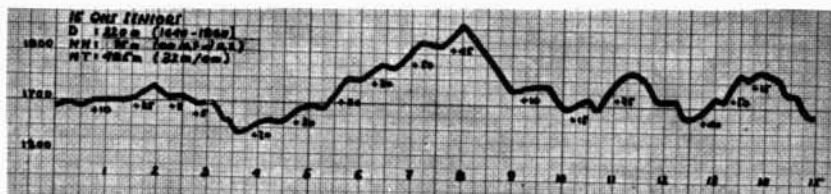
Des d'un principi les curses a Sant Joan de l'Erm van discórrer per circuits ben pensats i amb dificultats tècniques d'acord amb la categoria de la competició, procurant variar el traçat a cada cursa per donar a conèixer la màxima extensió possible dels boscos que, és encara avui dia una petita part del total.

Se'n va disposar la mateixa vetlla dels campionats, que començaven com a pròleg, amb la segona edició de la cursa Sant Joan la Seu d'Urgell, primera cursa en el país en què es va fer servir aquesta màquina. La utilització de la màquina va ésser fonamental per a la marxa dels campionats, ja que les intensíssimes nevades que van caure mentre se celebraven no haurien permès, sense, el correcte manteniment de les pistes. Amb tot, si se n'hagués disposat amb un mínim d'antelació, encara se n'hauria pogut treure més rendiment del que va permetre la limitada experiència en la seva utilització.

ment fos optíim. El disseny i la construcció d'aquest petit enginy havia cridat ja anteriorment la iniciativa del C.E.C., i s'ha comprovat a través dels anys que dona un resultat superior al de la majoria dels fabricats a l'estranger. L'arreu s'engega al darrera de la màquina, perquè, en ésser arrossegada per aquesta, deixi marcada la traça dels esquís en la neu.

avui, totes les curses marcades pel C.E.C. han estat pràcticament immillorables i amb un nivell tècnic i de qualitat màxims.

En les últimes set temporades, els corredors del C.E.C. han marcat íntegrament, a Sant Joan de l'Erm, deu campionats de Catalunya, i un en col·laboració amb un altre club (A.E. Icària) (dos en 1969, dos en 1970, dos en 1971, tots tres en el 1972, un en 1974 i un en 1975). d'entre els 20

de celebrats. El total de curses marcades pel C.E.C. a altres clubs fa un total de set (1970 campionats del Vallès, 1975 Gran Premi Sabadell, 1974 i 75 G.P. Sant Cugat, 1969, 71 i 72 G.P. Principat de Catalunya). A més de les curses organitzades o marcades a altres clubs, el C.E.C. n'ha organitzat i promogut moltes més: els campionats de Espanya de 1971, sis edicions de la Sant Joan la Seu d'Urgell, quatre edicions del Comiat de la Neu, dos campionats de Barcelona i les curses socials. Formen un conjunt total de 35 curses (set per any) que ve a ésser el 60 % de les efectuades a Catalunya i el 15 % de les que es realitzen a tot el país.

En podem destacar pel seu caràcter anecdòtic, els campionats de Catalunya de relleus de l'any 1972, els quals, a causa de l'abundància de neu que va impedir mantenir oberta durant bastants dies l'accés al xalet de la Basseta, van haver de marcar-se improvisadament a Sant Andreu. A la vista dels participants, amb la seva corresponent admiració, en un temps rècord i en una extensió mínima, recorrent i enllaçant els prats i terrasses que envolten al poble, la cursa va ésser marcada a temps i sense el més petit motiu de queixa. Mai com en aquesta ocasió no han quedat tan clares les possibilitats d'aquesta màquina, així com la capacitat dels corredors del C.E.C. a utilitzar-la.

També podem esmentar els campionats del Vallès i els de Catalunya de 15 Km, celebrats els dies 5 i 13 de gener de 1975 en un circuit de neu solta, quan a tot el país encara no funcionava normalment cap estació d'esquí, de resultes d'una falta de neu general i que no tenia precedents.

Els marcatges, esforç en què tant s'ha prodigat el C.E.C. en benefici de l'esquí català i nacional, són, tanmateix, una operació complexa, laboriosa i difícil, si es vol fer correctament, ja que cada trajecte del circuit ha d'ésser recorregut per la màquina un mínim de cinc vegades: una per reconeixement previ del circuit previst,

dues per a trepitjar la pista que a les baixades ha de repetir-se tantes vegades com calgui per tal de deixar-les amb les màximes garanties de seguretat, una per a col·locar banderes i senyalitzacions i finalment, l'última en el moment més adequat per a gravar la traça a la neu amb l'arreu. En resum, marcar uns 15 quilòmetres representa gairebé sempre fer-ne més de 70, a més dels freqüents treballs de destrall i pala que gairebé sempre resulten inevitables.

11. Les competicions de fons

El Centre Excursionista de Catalunya va creure possible la realització de tota mena de curses d'esquí nòrdic, tant per a infants com per a grans, aprenents i especialistes d'aquesta disciplina, i començà a organitzar-les ara fa sis anys.

A la temporada 1968-69 es van celebrar, dels campionats de Catalunya, la prova de 30 Km i els relleus 3 x 10 Km; també es van organitzar els V campionats de Barcelona. Aquestes curses van ésser l'inici d'un extens programa per a les properes temporades.

A la temporada 69/70 es van organitzar també els campionats de Catalunya, campionats de Barcelona, curses socials i, per primera vegada, la prova de relleus 4 x 10 Km, Sant Joan de l'Erm-la Seu d'Urgell, amb categoria interregional, i que donarà a conèixer a tots els practicants del nostre esquí les meravelloses pistes d'aquesta regió, sempre elogiades, tant per tècnics com per participants. A causa de l'èxit obtingut, per l'ajuda rebuda de les corporacions comarcals, els homes d'aquelles terres i, sobretot pel jovent, es decideix de demanar els campionats nacionals d'esquí nòrdic per celebrar-los a Sant Joan de l'Erm el proper any.

A la temporada 1970/71, a més dels campionats nacionals, es van realitzar la segona edició del Gran Premi Sant Joan de l'Erm-la Seu d'Urgell, les proves dels campionats de Catalunya i les proves socials del C.E.C., competicions que sumen un

total de 14 curses. Tota una gesta!

La temporada 71/72 comença amb les proves socials. Dels campionats de Catalunya es van celebrar la prova de 15 Km i els relleus 3 x 10 Km, que es van fer a Sant Andreu. La tercera edició de la prova Sant de l'Erm-la Seu d'Urgell té, aquest any, caràcter internacional. Finalment se celebra per primera vegada el Comiat a la Neu amb una nodrida participació que, com en anys posteriors, ha superat el centenar d'esquiadors. Durant aquest any es va estrenar el trampolí en el qual s'efectuaren tres competicions, una d'elles nocturna, de caràcter no oficial per les raons ja exposades.

La temporada 1972/73 es va iniciar amb la celebració de diferents curses socials i va prosseguir, després d'un parèntesi, amb la IV edició del Gran Premi Sant Joan de l'Erm-la Seu d'Urgell, que va reunir al xalet de la Basseta tot l'equip nacional, quatre equips francesos i equips representatius de les federacions i clubs invitats del nostre país; en aquesta prova les dificultats van ésser nombroses, especialment la manca de neu, que havia caracteritzat tota la temporada, començava a deixar-se sentir a la zona de la Basseta on es va traçar el circuit, així com l'afluència inesperada de molts equips que van trobar una feliç possibilitat d'incrementar el mínim nombre de curses en què havien tingut ocasió de participar per les anteriors raons. No obstant això, es va aconseguir una magnífica cursa, i es reberen felicitacions de tots els participants, així com del suís Ulric Wengner, encarregat de l'equip nacional espanyol, que va meravellar-se del terreny escollit i dels treballs realitzats per al desenvolupament i realització de la cursa programada. Finalment, pel mes d'abril es va realitzar el comiat a la neu. Recordem amb tristesa, d'aquest any, la suspensió cap a la meitat de la temporada dels 30 Km dels campionats de Catalunya de fons per manca de neu, quan s'haurien pogut realitzar a Sant Joan de l'Erm en unes condicions òptimes. Una altra vegada, motiva-

foto. Torcal

cions extraesportives van posar-se davant dels interessos de l'esport.

Estem a la temporada 1973/74 i se segueix amb la nostra tasca d'organització de curses; però aquest any s'hi incorpora el C.M. de Sant Cugat, i munta el Gran Premi del Vallès de categoria regional, obert a tots els clubs. El nostre Centre efectua les proves socials i organitza els campionats de Catalunya de sèniors i júnior. També continuem amb el V Gran Premi Sant Joan de l'Erm-la Seu d'Urgell amb participació minvada a causa de la desaparició de l'equip nacional. També per l'abril finalitzem la temporada amb el Comiat a la Neu.

La temporada 1974/75 s'inicia amb el campionat del Vallès organitzat pel C.M. Sant Cugat i obert a tots els clubs regionals. També l'E.C. de Sabadell s'incorpora a l'organització de curses a Sant Joan de l'Erm i munta el Gran Premi de Sabadell per a sèniors, júnior i dames. El Centre, com sempre, organitza els campionats de Catalunya júnior i sèniors; la sisena edició del Gran Premi Sant Joan de l'Erm que és, en aquests moments, la cursa nacional de més categoria en tota la Península per la seva qualitat tècnica i de participació. Finalment, també a l'abril vam realitzar el

Comiat a la Neu i les proves socials.

12. Els Campionats d'Espanya de fons 1971

ANTECEDENTS

La FEDE, que estava al corrent de l'activitat que es duia a Sant Joan per a millorar les condicions de la pràctica del fons en la modalitat competitiva i turística, va proposar-nos, a petició nostra, d'organitzar els campionats nacionals de la temporada 70-71. Era pel juny de 1970 quan oficialment se'ns comunica l'organització de la prova, 8 mesos abans, que per al C.E.C. és molt poc si pensem que, pràcticament, partim de zero.

Calia, doncs, no adormir-se i heus ací que el C.E.C. desplega tot el seu esforç humà per formar un comitè que s'encarregués de la perfecta organització d'aquesta competició. La cosa no fou fàcil, ja que començar a posar fil a l'agulla en l'època d'estiu en què tothom pensa a refrescar-se de la calor i està lluny de pensar en la neu, paralitza totalment les activitats de l'esquí.

Aquest comitè, format per grups de treball distribuïts en diverses comissions, va anar estructurant, partint d'un pressupost global, els diver-

sos objectius que, analitzats a fons, quedaran posteriorment fixats i aprovats. L'estudi i la programació que es va presentar a la FEDE era exhaustiva i concreta i feia presagiar el millor campionat, tant nòrdic com alpí, organitzat fins al moment.

En els 6 mesos de gestió del comitè, fins al mes de febrer, l'activitat del comitè fou molt intensa: 32 reunions amb un total de 130 hores de junta i una infinitat d'hores dedicades particularment per cadascú dels membres. Tota aquesta tasca va possibilitar de dur a terme tot el programa que, com que ja va ser prou divulgat en l'ocasió dels campionats, especialment en l'exhaustiva memòria, no repetirem aquí sinó d'una manera general.

PREPARATIUS

El canvi de la vall de Sant Miquel pel coll de la Basseta com a punt de partida dels circuits, obligat per la impossibilitat de posar en condicions la casa forestal de Pallerols, van fer més laboriosa la preparació dels campionats. En primer lloc, es van haver d'estudiar de nou els traçats dels circuits dels campionats i fer els corresponents mesurament i plànols.

Durant la tardor i amb la rapidesa que imposava la propera aparició de la neu, es va arranjar el xalet de la Basseta, inaugurat de poc, per a les rigoroses condicions climàtiques de l'hivern. Per necessitats estratègiques dels circuits, així com de la circulació forestal del bosc, es va obrir la carretera del coll de la Basseta al coll de Leix, de 3 quilòmetres de longitud.

El pis de la nova carretera d'accés per Castellbò i Sant Andreu va ésser arreglat, en tota la seva longitud de 30Km, i en alguns trams eixamplat, amb què sense estar asfaltada, va quedar en unes condicions excel·lents.

La generosa aportació de l'Ajuntament de la Vila i Vall de Castellbò, que va fer-se càrrec d'aquestes importants reformes, va ésser sense dubte un dels principals factors que

van possibilitar la celebració dels campionats.

Per la seva banda, el comitè d'organització es va preocupar, a més, de totes les gestions oportunes, de senyalitzar amb mil plaques indicadores els diferents circuits dels campionats que recorrien 50 Km de pistes forestals, així com de treballs a la carretera d'accés.

EL DESENROTLLAMENT DELS CAMPIONATS

Els campionats van consistir en un total de 8 proves diferents, repartides en les distàncies de 5, 10, 15, 30 x 5, i 3 x 10 Km, en les quals van participar 96 corredors repartits entre 8 federacions. A més d'aquests, la premsa nacional hi era representada per 20 periodistes i són in comptables les persones que entre col·laboradors durant els campionats (auxiliars, marcadors, controls, cronometradors, etc.) els efectius posats a la nostra disposició per l'exèrcit i la Guàrdia civil, la Creu Roja, les autoritats locals, regionals i esportives, delegats i tècnics dels equips participants, van estar sota el control directe del comitè.

Per mobilitzar tot aquest personal que s'allotjava a 30 km de les pistes, a la Seu d'Urgell, va caldre disposar de 22 vehicles que transportaven diàriament una mitjana de 210 persones, i que van realitzar gairebé 10.000 Km només en els cinc dies dels campionats.

El comitè organitzador va preveure admirablement tots els menors detalls, com el temps, ja que a causa de les previsions meteorològiques segons les quals durant els campionats es produirien fortes nevades, es va tenir preparat no sense dificultats, un equip per mantenir obert l'accés. Des del segon dia dels campionats fins al quart es va disposar un total de dos metres de neu sobre els circuits i la carretera d'accés, espessor que va requerir del treball continuat, dia i nit, dels serveis de neteja. El mateix pot dir-se de l'equip de marcadors que compost de 12 experi-

mentats corredors catalans, molts dels quals van renunciar a córrer per efectuar aquesta tasca, van recórrer de dia o de nit un total de 1.800 Km, auxiliats en tots moments per la màquina oruga, que va efectuar, a més, operacions d'evacuació i transport de persones. Gràcies a la gran capacitat del comitè, les competicions es van celebrar a l'horari previst quan les adverses condicions climàtiques haurien fet natural suspendre o, com a mínim, ajornar les competicions. Indiquem que a conseqüència d'aquestes nevades, la Vall d'Aran, Andorra, la Molina i altres llocs van quedar incomunicats durant més d'una setmana, i que per la carretera de Lleida a la Seu d'Urgell es transitava amb més dificultat que pel mateix accés a Sant Joan de l'Erm.

L'allotjament de les tres-centes persones mobilitzades pels campionats es va efectuar als hotels de la Seu d'Urgell. Com a mostra de les atencions que se'ls van tenir, especialment amb els corredors (cosa, desgraciadament, no gaire corrent), esmentem que podien menjar a la carta i tant com volien.

Respecte als circuits, diversos dels seus punts es van enllaçar, mitjançant telecomunicadors portables, amb la Basseta, que va estar a l'hora en comunicació amb la Seu d'Urgell pel mateix procediment. Això va permetre de donar als espectadors informació contínua de la marxa de les competicions, així com possibilitar la immediata evacuació de possibles accidentats.

A la meta, el cronometratge elèctric va ésser utilitzat per primera vegada en una cursa de fons del nostre país, gràcies a l'equip de cronometratge de la FCE, que facilitava instantàniament, després de cada arribada, el temps amb una exactitud d'una centèsima de segon.

Els serveis informatius, tant interiors amb el diari «Butlletí informatiu», com els exteriors amb els serveis de tèlex i de transmissió d'imatges per la televisió i la premsa, van estar dotats d'una agilitat i rapidesa que van facilitar com mai la trans-

missió de les notícies. L'oficina de premsa i la secretaria dels campionats van ésser un altre dels punts claus de l'organització.

ACTES SOCIALS

Les curses no van ésser l'única motivació dels campionats. Només amb aquestes, l'èxit dels campionats hauria estat fred i tècnic. La participació cultural i humana de la comarca de l'Urgellet va donar la nota final perquè la setmana viscuda a la Seu d'Urgell no hagi estat oblidada per cap dels assistents.

D'entrada, la roda de premsa de presentació dels campionats, celebrada el mes d'octubre amb el ple dels periodistes especialitzats de la península, no va ésser simplement informativa, ja que principalment va ésser un primer contacte dels assistents amb la comarca de l'Urgellet que, representada per les seves primeres autoritats, va donar a conèixer l'interès humà, històric i turístic de les terres que proximament els acollirien.

Durant els campionats, va ésser continua la successió d'actes culturals als quals se sumaven sense excepció tots els participants i seguidors que van tenir l'agradable oportunitat de tenir coneixement directe amb l'home que els acollia.

El senyor Esteve Bassols, aleshores director general de la Promoció del Turisme, es va desplaçar a la Seu d'Urgell, per tal de glossar les excel·lències d'aquella regió a propis i estranys. L'Ajuntament de Castellbò va fer participar a tothom de la tradicional matança del porc. La jornada inaugural i les posteriors visites culturals i artístiques a la històrica Seu d'Urgell van ser una altra prova de la dimensió extraesportiva d'aquells campionats i de les possibilitats que s'hi brindà de coneixement integral de la regió. Podem dir que no hi va haver ni un sol minut buit per a ningú i que les vivències que s'hi acumularen foren tantes que no poden pas ser oblidades.

Aquells campionats van ser també

Josep Giró, de Santa Creu (vall de Castellbò), novell campió d'Espanya junior, fruit de la nova promoció del C. E. C. Al darrera, el refugi del pla de la Basseta. ▼

foto: Torcal

l'ocasió d'un interessant punt de contacte amb les diverses autoritats provincials i nacionals, amb les quals hi va haver oportunitat de tractar els respectius problemes de la comarca.

CONSEQUÈNCIES

La motivació essencial d'aquells campionats havien estat les conseqüències que se'n poguessin derivar per a Sant Joan de l'Erm i l'esquí de fons. El seu èxit havia interessat vivament totes les autoritats relacionades amb Sant Joan de l'Erm i l'esquí, i així els actes de clausura foren un continu elogi de què dona constància exacta la memòria dels campionats, per part de totes les autoritats, a la tasca del C.E.C. al qual van oferir tota la seva ajuda disponible. En concret, els elogis i les promeses de cooperació de la Federació Espanyola per boca del seu president, van ésser més que esperançadores.

Les conseqüències positives no van tardar a aparèixer en forma concreta: la carretera de la Seu d'Urgell a Sort que recorre la part meridional dels boscos es va començar a asfaltar un any després i actualment

està gairebé acabada del tot. Al mateix temps, de l'accés de Castellbò es van asfaltar els primers quilòmetres, mentre que a gairebé la meitat de la resta es treballa a ritme lent però continuat, per tal d'enllestir-lo aviat. És indubtable que els campionats van donar l'interès definitiu a les autoritats per a iniciar aquestes importants actuacions que des de feia molt temps s'anaven ajornant contínuament.

El mateix estiu següent dels campionats, es van obrir el camí del mig i es va refer el camí antic, que uneixen l'ermita nova i l'antiga. La carretera del pla de la Basseta a Leix va ésser eixamplada a 6 metres, es va arranjar un aparcament per a 200 cotxes i es va construir el trampolí.

L'esquí també hi va adquirir un important impuls, especialment per l'enorme difusió que van tenir els campionats, i l'esquí de fons va començar a actuar dins dels coneixements esportius de l'home mitjà del país.

A la comarca, col·legis, societats i famílies es van entusiasmar per a practicar aquest esport, que poc abans desconeixien, i és així com a la temporada següent la promoció de

experimentà un inusitat increment què ja s'ha donat compte. Des del punt de vista competitiu, els campionats han marcat una meta per a totes les posteriors realitzacions esportives del país, que hi han tingut un immillorable model a imitar.

En un principi, doncs, els resultats no podien ser més esperançadors, però desgraciadament la situació va canviar en els anys següents. Com que el principal mitjà d'influència i estímul dels homes del C.E.C. són les realitzacions esportives i socials, la seva no continuïtat ha frenat notòriament el fort ritme de realitzacions generals que s'havia aconseguit.

13. Les competicions internacionals

L'eufòria provocada per l'enorme èxit del campionat nacional va animar els membres del comitè organitzador a no deixar sense continuïtat competitiva tots els esforços realitzats, a part de les conseqüències positives que el campionat ja estaven proporcionant a la zona. Es tractava que, pensant en el proper centenari del Centre, que és a la vegada el primer centenari de l'esport en el nostre país, podria commemorar-se amb uns actes proporcionats, com ara la celebració en el 1976, d'una competició d'esquí nòrdic de la màxima categoria.

La idea, a més de 4 anys vista, no era tan desballestada com l'anterior de celebrar un campionat nacional a un sol any vista, i que havia passat a la història de l'esquí espanyol com un model que encara avui no s'ha pogut superar. Desgraciadament, les gestions prèvies, o sigui la sol·licitud d'aquesta competició era l'única gestió que no podia portar a terme el mateix comitè, sinó que havia de ser a través del Centre i de les Federacions Catalana i Espanyola d'Esquí, circumstàncies per les quals la iniciativa va restar des del mateix principi com una simple anècdota històrica.

Que la iniciativa era realitzable és una fàcil conclusió, entre altres co-

ses, del fet que el Comitè d'Esquí Alpí del C.E.C. s'aprofités de la iniciativa anterior per a organitzar l'any 1974 la Copa Barcelona, puntuable per a la Copa d'Europa i amb vistes a una inclusió posterior a la Copa del Món; però de nou, tot i el gran èxit aconseguit, aquesta competició no va aconseguir d'arribar al Centenari, ja que no es va celebrar l'edició de 1975 per unes circumstàncies que són el reflex paradoxal de les que havien fet desaparèixer la primera iniciativa.

Actualment, la prova Sant Joan de l'Erm-la Seu d'Urgell, tot i el seu prestigi nacional, és una modesta competició internacional oficiosa.

14. Relacions amb els mitjans d'informació

Durant aquests sis anys, els contactes amb els diversos mitjans de comunicació han estat molt satisfactoris, ja que els diaris, els setmanaris i les revistes, tant especialitzades com no, han tractat del lloc de Sant Joan de l'Erm i han contribuït a divulgar-lo amb un interès no gaire usual. A més de les informacions radiofòniques, la televisió, a petició del Centre, ha estat present en les competicions que s'hi han celebrat, per tal de captar imatges de les curses i del paisatge que, així, han estat divulgades per tot el seu àmbit de difusió. Són incomputables, també, els articles que contínuament han aparegut a la premsa diària de tot el país, així com en revistes i setmanaris de tot mena, en què s'ha parlat de les realitzacions esportives fetes a la comarca i dels seus esquiadors, així com de tot allò que es refereix a l'esquí de fons i als seus practicants.

Tota aquesta enorme divulgació ha estat possible gràcies a les facilitats proporcionades per membres del C.E.C., sempre sense la intervenció de cap mena de compromís monetari. Això ha originat, a més, unes cordials relacions entre la premsa i els mitjans de divulgació nacional i el C.E.C., en un ambient de col·laboració i amistat.

15. Relacions públiques

Com a conseqüència dels contactes i la presència del C.E.C. a Sant Joan de l'Erm, a la Seu d'Urgell i la seva comarca, i de la seva acció de promoció de l'esquí de fons i d'altres accions d'abast social, s'han establert unes relacions humanes molt importants i positives, amb els seus estaments oficials, culturals i esportius, amb els quals s'han establert uns llaços d'amistat i de cooperació. També n'ha resultat un increment de la relació amistosa amb els altres clubs i les federacions d'esquí, incloent-hi els que tenen el seu camp d'acció al Pirineu francès, amb contínues participacions dels nostres corredors en les curses que organitzen i a la inversa. I com a conseqüència d'aquestes participacions, els representants del Centre han intervingut també en reunions i conferències en què s'han debatut i intercanviat impressions sobre els problemes que afecten l'esquí i la muntanya. Aquests contactes s'han fet extensius també a federacions i club d'altres països, que fins aleshores desconeixíem, així com amb la mateixa federació internacional d'esquí, a través del seu president i d'alguns dels seus membres.

Les relacions amb tota mena d'institucions i corporacions són també molt falagueres, ja que hi ha hagut ocasió d'establir contactes continus amb els ajuntaments, les diputacions els organismes del turisme i l'esport, de sanitat, ICONA, les forces militars i els centres docents, tant de Barcelona i la seva zona d'influència com d'aquelles comarques pirinenques on s'han desenvolupat les nostres activitats.

Ens sentim, doncs, molt joiosos que el breu període de temps que el C.E.C. ha treballat dins d'aquest sector, la seva tasca hagi produït tants bons fruits que, com hem tingut ocasió de veure en aquesta exposició, han estat de naturalesa ben diversa i variada.

Bibliografia

LLIBRES

- R. Zamora. *Notas de una excursión*. 1788.
Ll. Creus. *Visió econòmica de Catalunya*.
Llibreria Catalònia, 1934.

ESTUDIS I MEMÒRIES

- Sant Joan de l'Erm: dossier.** Centre Excursionista de Catalunya, juliol de 1969.
Dossier informativo sobre los campeonatos de España de fondo, 1971. Centre Excursionista de Catalunya, 1971.
Estudio de las condiciones para el esquí de los bosques de Sant Joan de l'Erm. Ayuntamiento de la Vila i Vall de Castellbò. [1974?].
Memòries, de la Secció d'Esquí del Centre Excursionista de Catalunya. Anys 1968/69 i següents.
Memorias, de la Federació Catalana de Esquí. Anys 1968/1969 i següents.

REVISTES

- F. Gurri. *Las dos ermitas de Sant Joan de l'Erm.* «Montaña». Setembre/octubre de 1958.
J. Bordons. *La coma de Burg i el valle de Santa Magdalena (II).* «Montaña». Juliol/desembre de 1967.
J. Iglésies. *De Castellbò a Rialb per Sant Joan de l'Erm, l'any 1788.* «Montaña». Setembre/octubre de 1968.
A. Pascual. *Qui salta els seus mals espanta.* «Muntanya». Desembre de 1971.
A. Rafa, C. Udina, M. Unzeta. *Un altre concepte d'estació d'esquí.* «Muntanya». Desembre de 1971.
Els campionats d'Espanya d'esquí nòrdic a Sant Joan de l'Erm. «Muntanya». Abril de 1973.
Crònica del Centre: Sant Joan de l'Erm-la Seu d'Urgell, 1971. «Muntanya». Abril de 1971.
C. Udina. *La neu al Pirineu.* Programa de curses 1969/70. Club d'Esquí de Catalunya, del C.E.C.
C. Udina. *Sant Joan de l'Erm i l'esquí nòrdic.* Programa de curses 1969/70. Club d'Esquí de Catalunya, del C.E.C.
Els campionats d'Espanya de fons 1971. Programa de curses 1969/70. Club d'Esquí de Catalunya, del C.E.C.
A. Pascual. *Els parents pobres.* «Muntanya». Abril de 1973.
Crònica del Centre. «Muntanya». Abril de 1973.
Crònica del Centre. «Muntanya». Juny de 1973.
A. Campaña. *Per què no a la V Copa Barcelona.* «Muntanya». Desembre de 1974.

El nostre president, Agustí Bou, lliura a Anna Borbonet el premi "Pau Vila", durant la Diada de Sant Jordi, al Saló de Cent de la Casa de la Ciutat.

CRÓNICA DEL CENTRE

Diada de Sant Jordi

El dia 23 d'abril, festivitat de Sant Jordi, patró de la nostra entitat, es va viure una jornada entranyable, amb diversos actes de relleu cultural.

Durant tot el dia a l'entrada del nostre estatge social s'hi va instal·lar una parada de llibres relacionats amb l'excursionisme, les guies editades per l'entitat, una selecció de mapes i variats goigs de sant Jordi, la Mare de Déu de Montserrat i sant Bernat, patró dels muntanyencs. La instal·lació, assistida per un grup de socis de la casa, fou molt concorreguda, tant pels mateixos socis com per altres persones que, en cercar l'entrada lateral de la Diputació, passaven pel davant i hi entraven, atrets per l'estol de llibres exposats a l'abast de la mirada.

A la tarda, a les sis, al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, es va celebrar l'acte tradicional de la diada, que va presidir, en nom del senyor batlle Enric Masó el conseller senyor Salvat. L'obertura a càrrec del nostre president senyor Agustí Bou, fou breu i va referir-se particularment als socis que haurien de rebre més ta.d la insígnia d'or o d'argent de l'entitat, segons fes 50 o 25 anys que n'eren socis, puix si la joventut representa la continuïtat, la constància dels homenatjats ha fet possible que l'any vinent puguem celebrar el nostre centenari.

Seguidament mossèn Zayas, soci de

l'entitat, va desenvolupar, ben documentat, el tema «Peoners espirituals de l'excursionisme». El seu parlament de quasi una hora de durada, fou escoltat amb interès; bona mostra en foren els llargs aplaudiments quan va acabar. Versà sobre quatre monòlits de fermesa muntanyenca, intel·lectuals, esportius i espirituals: mossèn Jacint Verdager, mossèn Jaume Oliveras, mossèn Norbert Font i Sagué i mossèn Batlle. Els tres primers socis del Centre. El doctor Zayas va il·lustrar la conferència amb cites d'escriptors ben coneguts i amb algun anecdotari que l'ajudaren força a mantenir l'atenció de l'auditori, a treure'n profitosos exemples i a mantenir fresca la memòria de fets que havien viscut al costat dels «peoners espirituals».

Tant es considerà interessant el tema, que el nostre president, senyor Bou, demanà públicament al doctor Zayas que, de forma abreujada, en fes un article per a la revista «Muntanya».

Acabades les paraules del nostre consoci, es procedí a lliurar les insígnies als homenatjats. Ens va complaure molt de veure entre els guardonats un bon nombre de senyores, cosa que significa, en aquest any dedicat a la dona, que la nostra entitat, cinquanta anys ençà, ja tenia activitats compartides per dones tant en el camp cultural com en l'esportiu, amb atrevides escalades, llargues marxes, travessies o proves d'esquí.

Finalment, el senyor Bou va passar la paraula al senyor Salvat, representant de

l'Ajuntament, que va tancar l'acte amb breus paraules satisfactòries per a l'entitat: «Quan cada any el Centre Excursionista de Catalunya ve a aquesta casa, entra a casa seva i ens sentim honorats de tenir-vos-hi, pel que representeu i aporteu al prestigi de l'esport i de la cultura. Aquesta és la vostra casa, i us hi esperem l'any vinent en semblant diada.»

Com a cloenda, la nostra Coral, dirigida per Edmon Colomer, va interpretar les següents cançons: **El cant de la senyera, La mossa d'en Parera, Au minyons que aneu pel món, El cec, Gats, La dama d'Aragó i L'hereu Riera.** Cançons totes elles molt aplaudides. El públic va demostrar amb la seva insistència que havien trobat el concert curt, i potser sí que en un acte de dues hores de durada, els deu minuts de la coral tenen gust de poc.

Els actes, però, se succeïen a la nostra entitat, on tenia lloc la inauguració del XLI Saló fotogràfic de Muntanya-75. Acte públic en què quedaven exposades totes les fotografies presentades i indicades les premiades, així com la relació dels guanyadors dels diferents premis, tant per a fotografies en blanc i negre, com en color o diapositives, les quals, aquestes darreres, foren projectades.

M. M.

XLI Saló de Fotografies de Muntanya

Durant el mes d'abril es va celebrar a la sala d'exposicions de la nostra entitat, el XLI Saló de Fotografies de Muntanya en les modalitats de blanc i negre, color en paper i diapositives en color. Enguany també es convocà el premi «Pius Font i Quer», dedicat a la flora de muntanya.

La composició del jurat era la següent: Fotografia en blanc i negre i fotografia en color: Miquel Albert, de la Secció de Muntanya; Josep Camp, de la Secció de Fotografia; Josep Coll, del C.A.D.E.; Enric Gallart, de la Secció de Ciències i Arts; Antoni Torcal, de la Secció d'Esquí; Angel Domínguez i Manuel Bertolín, de l'E.R.E.; Ramon Farré, de la Secció de Geografia i Ciències Naturals, i Ignasi Ribalta, de la Secció de Càmping, el qual actuà de secretari. Diapositives en color: Josep Abril, com a representant del Centre; Josep Camp, de la Secció de Fotografia; Jordi Solà, de la Secció de Muntanya, i Gabriel Rosselló com a secretari. Premi «Pius

Font i Quer»: Ramon Pujol i Alsina i Martí Armangué i Feliu.

El total de participants va ser de 53. Al premi «Pius Font i Quer» de diapositives amb temes de flors de muntanya, n'hi van optar 9.

Els premis atorgats foren els següents: **Blanc i negre.** Placa d'or a Vicenç Arís i Tulia, de la U.E.C.; placa d'argent a Jaume Florensa i Berengué, de la U.E.C.; de Gràcia; placa de bronze a Hermenegild Carreté i Bisbal, del C.E.C.; premi especial de l'hàbitat a muntanya a Antoni Carbonell i Busqué, de la U.E.C.; de Sabadell; premi especial l'arbre a muntanya a Hilari Sanz i Gonet, del C.E.C.; premi especial l'esquí a muntanya a Josep Pagans i Montsalvatge, del C.E.C.; premi de la panoràmica a muntanya a Hermenegild Carreté i Bisbal, del C.E.C. **Color en paper.** Placa d'or a Jean Perotti, de Montecarlo. **Diapositives en color.** Placa d'argent a Enric Font i Lloret, del C.E.C.; placa de bronze a Pere Fornat i Quintana, del C.E.C. **Premi «Pius Font i Quer».** Primer accésit a Pere Font i Quintana, del C.E.C.; segon accésit a Ramon Benet i Sanvicens, del C.E.C.

Adjudicació del Premi Pau Vila convocat per la secció de Geografia del Centre Excursionista de Catalunya

En el transcurs de la tradicional celebració de la diada de Sant Jordi al Saló de Cent, es va adjudicar el Premi Pau Vila, convocat per la secció de Geografia del Centre per als excursionistes, les bases del qual s'anunciaren a la circular del passat mes de gener. Reunit el jurat integrat pels senyors Josep Iglésies i Fort, Josep M. Puchades i Benito, Francesc Roca i Michanet i Vicenç Bieta i Farré, aquest últim actuant de secretari, acordà substituir el premi establert per dos accésits, augmentant-ne alhora la quantia econòmica, donada la vàlua de dos dels treballs presentats.

El primer accésit s'adjudicà al treball «Breu notícia de la Vall del Bac i del seu despoblament», original d'Anna Borbonet i Macià, i el segon al treball sobre «Els incendis forestals, el flagell modern», de Josep Nuet i Badia, ambdós socis del Centre. El primer treball es troba dins aquest número de la revista «Muntanya» i l'altre es publicarà pròximament.

Des d'aquí encoratgem a tots els socis del Centre i excursionistes en general que a través de les seves sorti-

des s'interessen per tants aspectes del nostre país lligats a la naturalesa i al món que hi conviu, que prenguin part en aquesta convocatòria que pot contribuir al seu estudi i a la seva coneixença.

La sentida mort de l'amic Miquel

Una nota inserida a la Circular del Centre del mes de maig d'enguany, ha assabentat els socis de la mort, el passat 29 de març, de Miquel Fernández Fuentes, i, en comunicar tan trista nova, ha recordat com el finat, home diligent i amable, ha tingut a la seva cura durant molts anys, i entre altres múltiples tasques, la sempre delicada de la projecció de diapositives en les sessions organitzades a l'entitat, i com tothom hi havia trobat sempre un col·laborador responsable i eficaç.

Tot i que la nota que comentem, en la seva obligada brevetat, és dolguda i sensible, hem de confessar que aquesta pèrdua important i inesperada té suficients motivacions per a voler reflectir-la també en aquesta Crònica del Centre de la revista «Muntanya», i d'entre aquestes motivacions creiem que les més importants són les, en aparença, més discretes: la seva humilitat, el seu animós afany d'ésser útil als altres i el seu bon caràcter.

És possible que per tots aquells socis que vénen poc pel Centre o que, tot i freqüentant-lo, viuen solament per damunt les tasques de l'entitat, en Miquel Fernández sigui una imatge una mica vaga, difícil de destriar, però estem segurs que tots els que d'una manera continuada o esporàdica ens hem encarregat d'organitzar actes a l'entitat, recordarem amb apenada enyorança qui era, per a tots, en Miquel, solament en Miquel, a seques, però un nom suficient per a saber que amb ell determinàvem una persona amb la qual, una i altra vegada, podíem comptar a l'hora de resoldre problemes de darrer moment, o a l'hora d'improvisar solucions dins de la complicada programació d'actes. Una persona a qui mai no havíem atrapat un gest de malhumor o vist rondinar per res. Quan tot fallava davant d'una sessió programada a destemps, d'una imprevista duplictat d'actes, d'una projecció amb la qual no es comptava, sabíem que una cosa no fallava mai: en Miquel.

I ara, aquest home amable i jovevívol —els seus 55 anys han estat una sorpresa—, d'una manera inesperada ens ha

deixat per sempre, i gairebé no ens en sabem avenir. La mort, quan es presenta tan imprevisible, costa de creure que és una realitat cruel, i confessem que cada dia, quan anem al Centre, volem imaginar-nos que es tracta d'un malson, i que en entrar a l'estatge social en Miquel ens saludarà somrient com sempre, i res del que és cert no serà veritat, i tornarem amb ell a enfilarnos a la cabina de projecció, a ordenar amb ell les diapositives que s'han de projectar, a tirar endavant l'acte programat, i després, en acabar, rebre de les seves mans la caixa de les diapositives de nou perfectament arxivades, amb el cordial somriure de saber que «haviem» quedat bé.

Descansa en pau, amic Miquel, i gràcies, gràcies per tot!

G.

Conferències i projeccions al Centre

L'equip redactor de «Muntanya» s'excusa de no poder assabentar de les moltes activitats que tenen lloc al Centre. Molts actes de relleu mereixerien ésser consignats, però no ens és possible estar presents a les nombroses conferències, projeccions i exposicions que entorn a les variades facetes culturals i esportives es porten a cap a l'entitat. Per això, des d'aquí, fem un prec a les diverses seccions organitzadores dels actes i demanem la seva col·laboració a fi que ens facin arribar les notes o crònica dels actes que creguin que foren d'interès per als nostres lectors.

Expedició Tximist a l'Everest, 1974

Dins el II Cicle de Projeccions d'Alpinisme Internacional organitzat per la Secció de Muntanya, que respon al subtítol del Centre de Club Alpí Català, ens fou presentada una vetllada a la Sala d'Actes el passat dia 8 d'abril amb la projecció de la gesta de l'expedició basca en el seu intent d'assolir l'Everest. Podem dir, d'antuvi, que la projecció fou un magnífic muntatge audiovisual, amb una gran qualitat en les fotografies, uns comentaris concisos i, sobretot, un adequat fons musical, amb gravacions obtingudes durant l'expedició, entre les quals destaca l'obtinguda dels cants dels sherpes.

Les dades i circumstàncies en les quals es desenvolupà l'expedició formada per alpinistes basco-navarresos seran publicades en un article a la nostra re-

vista extret de la revista «Pyrenaica» de la Federació Basco-navarresa de Muntanya, amb l'autorització de l'amic Àngel A. Vallejo Rosen, vingut a Catalunya per a donar a conèixer amb l'esmentada projecció l'intent d'ascensió a l'Everest.

Des d'aquí, la nostra felicitació a l'expedició basca, ja que si bé no aconseguiren els 8.848 metres del cim de l'Everest, el llarg esforç per arribar a la cota de 8.530 m des d'on hagueren de recular per les adverses circumstàncies, tal com ens ho mostraren amb belles imatges, mereix que en una propera nova expedició assoleixin amb èxit el seu objectiu que aquesta vegada han tingut gairebé a l'abast de la mà.

Expedició catalana a l'Annapurna Oriental

Com a final del II Cicle de Projeccions d'Alpinisme Internacional, el dia 22 d'abril assistirem a la sessió dedicada als socis del Centre, sobre l'expedició catalana a l'Annapurna, de la qual parlarem ja a la revista del mes de desembre passat. La projecció tingué lloc a la sala Newman, de Sant Felip Neri, i fou un èxit de públic que no es va veure defraudat, ja que les fotografies eren excel·lents, tant en la part de l'ascensió com de la interessant aproximació a l'objectiu, que els féu conviure amb el fascinant món del Nepal. Els comentaris eren gravats amb les veus de J. Manuel Anglada i Jordi Pons, que foren els presentadors de la sessió, la qual ens va fer reviu els moments d'angoixa dels expedicionaris a través d'unes imatges que captaven perfectament les grans dificultats que hagueren de vèncer per assolir el cim verge de l'Annapurna Oriental, de 8.026 m.

En finalitzar l'acte, Enric Font, president de la Secció de Muntanya, els féu lliurament d'un petit obsequi com a record de la vetllada i col·laboració amb la nostra entitat, obsequi que també fou ofert als components de l'expedició basco-navarresa a l'Everest, i a tots els que han pres part en aquest II Cicle de Projeccions Alpines.

La nostra felicitació també a l'equip d'alpinistes catalans, molts d'ells socis del Centre, per la mostra audiovisual que ens han ofert. Per la nostra part, però, no ens sabem estar de doldre'ns de les deficiències de llenguatge en els comentaris parlats i, fins i tot, enregistrats, el qual, certament, no havia estat atès amb la mateixa sollicitud que els altres elements del muntatge.

Campionat de Catalunya de Veterans, 1975

El dia 5 d'abril del present any, es va celebrar a les pistes de la Molina-la Masella, aquest Campionat de Catalunya de Veterans.

Recordem que, de la seva organització, en tenen cura, alternativament, el Club Alpí Núria-Masella i el Centre Excursionista de Catalunya. Aquest any corresponia organitzar-lo al Núria.

La neu va ésser molt abundosa, però va caure tant a última hora que gairebé n'impedí la celebració. Amb tot, i gràcies als esforços dels organitzadors, es va poder portar a terme.

En finalitzar, i com ja és habitual, se celebrà un àpat de germanor al nou hotel Alp, de la Masella.

Després d'unes paraules del senyor Franz Joham, que hi participa cada any, parlà el senyor Miquel Coll, en nom del President del Núria, el senyor Antoni Puig i finalment el president del Centre Excursionista de Catalunya, senyor Agustí Bou. Aquest recordà que l'any vinent s'encarregarà el C.E.C. d'organitzar el Campionat de Catalunya de Veterans, que, per coincidir amb el Centenari de la nostra entitat, hem de procurar que tingui el màxim relleu possible.

La representació del Centre Excursionista de Catalunya hi era força nombrosa, encapçalada pel veteràssim Francesc Comas Torres.

Curs de Geografia i mapa de Catalunya

El dia 18 d'abril d'enguany, i a la Sala d'Actes del Centre, tingué lloc el repartiment de diplomes als assistents al Curs de Geografia de Catalunya que, programat per la Secció de Geografia i Ciències Naturals, s'ha donat al nostre estatge social durant els mesos darrers, a càrrec del president de la Secció, Francesc Gurri i Serra.

A aquest curs, en el qual s'han estudiat principalment els aspectes econòmics, urbans, demogràfics i sociològics del nostre país a la llum de les dades més actuals, i sovint des d'angles gairebé inèdits, hi han assistit un centenar de matriculats, que han seguit amb gran interès el desenvolupament de les lliçons, participant, en gran majoria, en l'examen celebrat el darrer dia.

Aprofitant l'ocasió esmentada, el mateix dia 18 d'abril, el president de la Secció, Francesc Gurri, féu una llarga exposició de la gènesi i confecció del ma-

pa de Catalunya publicat per la Diputació de Barcelona amb la col·laboració de les altres tres Diputacions de Catalunya. Aquest mapa, acollit amb gran èxit per part de l'opinió catalana, és, al capdavant, el resultat d'una iniciativa de la Secció de Geografia i Ciències Naturals del Centre, presentada a qui aleshores era president de la Diputació barcelonina, senyor Muller i d'Abadal.

Al llarg d'un procés que ha durat anys, i entre nombroses dificultats i anècdotes que foren comentades molt agudament per Francesc Gurri —que n'ha viscut la problemàtica com a coordinador general—, el mapa ha estat acabat per la decidida voluntat del grup de tècnics que han intervingut en la seva confecció, i amb ell la Diputació de Barcelona, presidida ara pel nostre consoci Joan Antoni Samaranch, ha rendit un positiu servei al país.

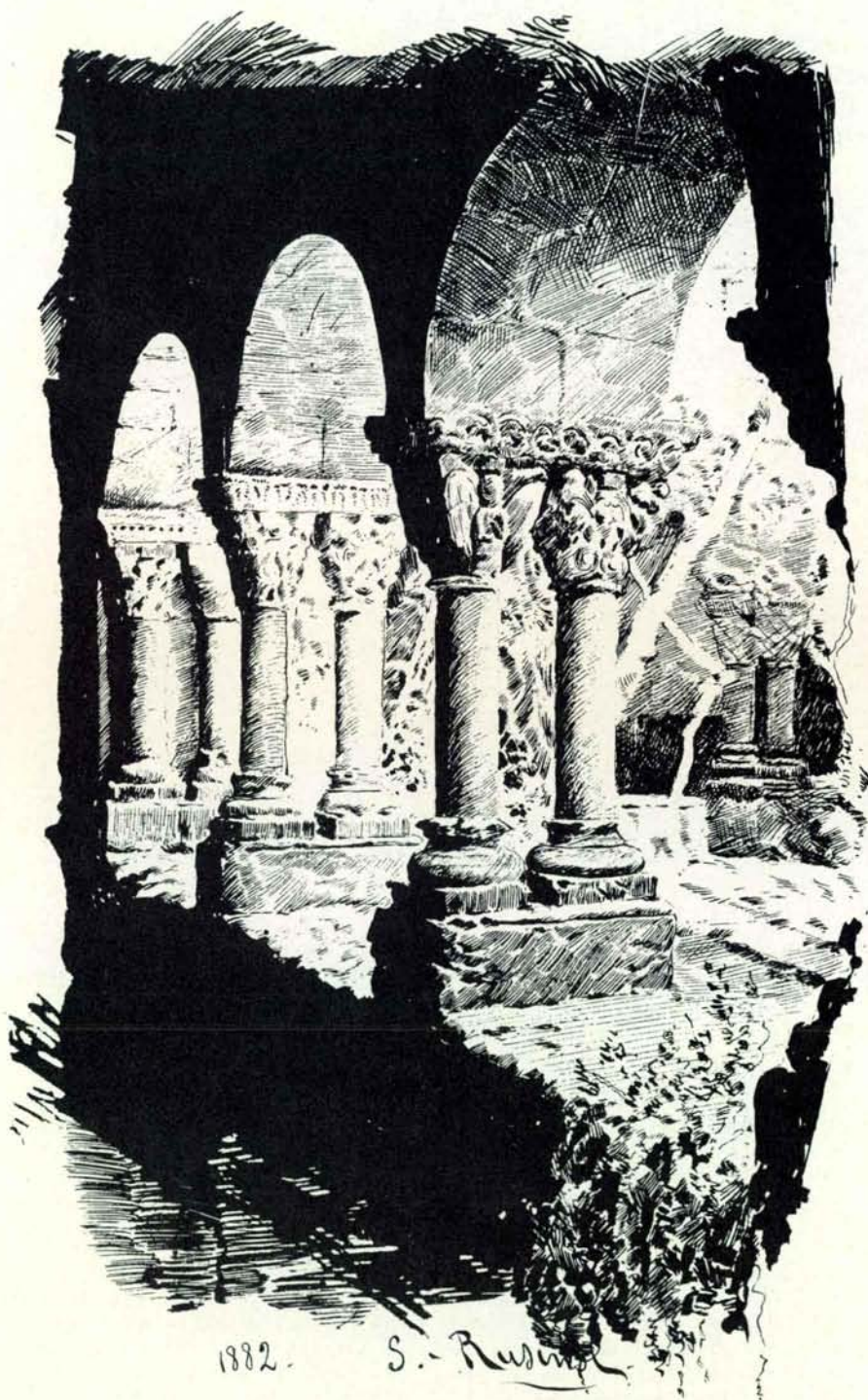
Exposició de dibuixos i aquarel·les procedents de l'arxiu de l'entitat

Del 3 al 15 de febrer, a la Sala d'Exposicions va ésser visible una col·lecció de dibuixos i aquarel·les, procedents de l'arxiu de l'entitat.

Aquesta mostra pictòrica-documental, durant molts anys, es trobava en exposició constant, en el passadís d'entrada a la Biblioteca, en el seu antic emplaçament, però en efectuar-se el trasllat al lloc actual i arranjar la sala per a d'altres activitats, el passadís també va sofrir modificacions i es va plantejar la qüestió de si havien de continuar els dibuixos allí o bé calia guardar-los. Es tingué en compte aquesta última consideració i es dipositaren a la Biblioteca, on poguessin ésser consultats, tant pel seu valor artístic com documental.

Aleshores va sorgir la idea de donar-los a conèixer a la majoria dels socis actuals desconexors del fet que teníem semblants obres artístiques i l'exposició va constituir un èxit, i tant la visitaren el socis veterans que recordàvem aquelles obres cada vegada que anàvem a la Biblioteca a consultar llibres, com els socis novells que han pogut constatar que a finals del segle passat, els excursionistes, amb gust artístic, recollien en el transcurs de les seves sortides apunts de llocs d'interès que avui constitueixen un document inapreciable, puix la finestra, la creu de terme, la masia o el castell, ja no existeixen o bé han sofert mutilacions, com ara en el cas del pont de Sant Miquel

Els claustres de Sant Benet de Bages, segons un dibuix original de Santiago Rusiñol, conservat a l'arxiu del Centre.

de Balaguer, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el castell de Gelida, l'església de Valldoreix, etc.

Les obres exposades eren dels artistes Rusiñol, Canivell, Masriera, Cornet, Dòria, Fiter, Carreres Candi, Gibert, Ay-mat, Garriga, entre altres.

Cal agrair a la Secció de Ciències i Arts, aquesta incitativa i recomanar-li que segueixi aquesta tasca de donar a conèixer altres obres artístiques, o col·leccions diverses, que han de resultar d'interès per a tots els socis.

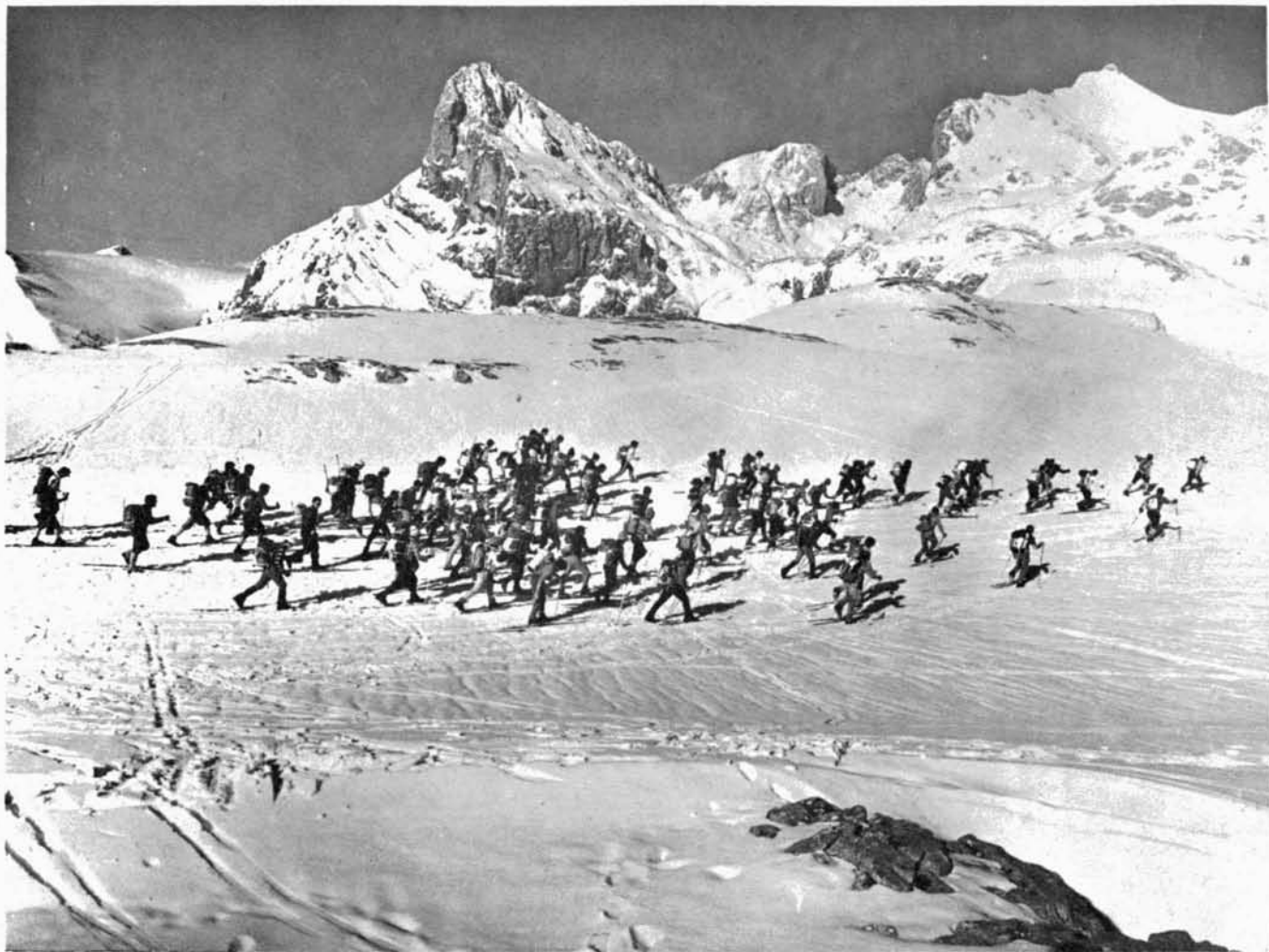
Projecte d'un diari en català

El dia 17 d'abril, a la Sala d'Actes de l'entitat, va tenir lloc una sessió audiovisual explicativa del projecte, en vies de realització, d'un diari en català que promou Premsa Catalana, S. A. La importància d'aquesta empresa no podia restar oblidada a casa nostra, que, a prec dels promotors, els va cedir la sala de bon grat.

La sessió fou presentada per un membre del consell administratiu, el senyor Josep Espar, que explicà als assistents la necessitat de poder tenir un diari en català i que obtenir-lo depenia de nosaltres, o sia, d'aquelles persones que reconeixin que certament ens fa molta falta tenir-lo, ja que representaria un factor de normalització de la nostra llengua i seria a la vegada una escola diària per a tothom. Un diari seria de molta eficàcia i a tots els nivells.

El senyor Espar continuà dient que el diari seria apolític i que hauria d'interessar el major nombre possible de lectors, i que calia reunir anticipadament un nodrit nombre de subscripcions, dels quals se n'hauria d'assegurar 30.000 almenys. Fins ara s'ha aconseguit la meitat del capital necessari i gairebé s'està duent a terme la meitat de les subscripcions. El diari català, que potser es dirà «Avui», ha de veure la llum amb l'èxit assegurat i possiblement no pugui sortir abans de 1978, però això sí, si es comença a publicar, serà amb totes les garanties de continuïtat.

Es va demanar al públic interessat que seleccionés tres textos publicitaris d'entre els que es varen proporcionar per ésser utilitzats al seu dia per a adreçar-se al gran públic. Es varen repartir també opuscles explicatius, amb resum econòmic i noms del Consell d'Administració, relació de persones importants dins del camp de les lletres i estaments socials, incorporades en prin-

cipi al projecte, butlletins de col·laboració i d'aquelles persones que s'hi podrien subscriure.

Finalment, tingué lloc la projecció de diapositives il·lustrades amb música i cançons apropiades i veus mixtes que alternaven l'explicació adreçada a la captació audiovisual de nous col·laboradors i subscriptors. Abans de finir l'acte es facilitaren títols de participació que van tenir molt bon acolliment.

Es va tractar, doncs, d'un acte impulsor d'una gran empresa cultural en la qual la nostra entitat no podia deixar de contribuir amb la seva col·laboració.

M. M.

crònica

VI Copa Andrés de Regil

Els dies 12 i 13 d'abril es va celebrar la sisena edició de la Copa Andrés de Regil, per a la travessia amb esquís dels Picos de Europa.

Després de dues setmanes de mal temps es va presentar un dia esplèndid, però tot plegat, amb la inestabilitat de la neu, va obligar a modificar l'itinerari a fi de mantenir-lo allunyat de les allaus que es produïen constantment.

Els quaranta equips que hi van participar procedien d'Astúries, Santander, Biscaia, Guipúscoa, Osca, Saragossa, Barcelona, Granada i Madrid. Van sortir el primer dia a les 9 i van fer cap, per la canal de San Luis al cim de la Padriorna (2.341 m), i van baixar a continuació a l'Hoyo del Sedo, al peu dels cims del Llambrión, Tiro Tirso i Tiro Llagó, i van haver de fer una nova pujada per tal d'aconseguir l'Hoyo Oscuro i el cim (facultatiu) del pic de San Carlos (2.938 m), que domina l'immens Hoyo Sin Tierra. El descens, en dura lluita amb les condicions de la neu, arribava fins a Lloroza, des d'on una petita pujada a l'Horcadina de Covarobres i un flanqueig per sota la Peña Vieja obria el pas als fàcils pendents de la «campa» d'Aliva, al refugi del qual s'havia de per-

noctar. Als pendents de sota el refugi es va preparar la pista per a la prova del descens encordat, un excellent test per a calibrar la coordinació entre els membres de cada equip.

L'endemà els participants van fer cap a Covarrobres i, encara de nit, van flanquejar el vessant oest de la Peña Vieja i van arribar fins a la Vueltona quan començava a sortir el sol. De la cabana Verónica, després de saludar els controls, van baixar cap als Hoyos Negros i van atacar tot seguit els pendents de Torre Blanca. Els primers equips van aconseguir el cim (2.610 m) a dos quarts de vuit. Després d'un magnífic descens sobre una neu ideal fins a la base del Pico Tesorero (2.564 m), que va oferir una bona resistència amb la seva neu acrostonada, es va aconseguir el cim. D'allí van baixar, en un llarg descens, cap al Telefèric, i novament la cabana Verónica, Horcados Rojos, Picos de Santa Ana i Peña Vieja van desfilar com unes decoracions sobre les quals es dibuixen els arabescos dels viratges i giravolts.

A l'hotel Picos Valdecoro, de Potes, tingué lloc l'àpat de germanor i el repartiment de premis a càrrec del senyor Ignacio Cervera, president del Consell d'ELECENOR; el senyor Javier Ribas, president de la Federació Espanyola, i el senyor Francisco Iriondo, president de la Federació Basco-Navarresa, que van lliurar als participants la placa amb la vista de la cara nord del Naranjo i el distintiu de la classificació obtinguda, així com els diversos trofeus que premiaven tots els aspectes de la travessia. La Copa Andrés de Regil (trofeu de plata) fou guanyada per l'equip format per Javier Escartín Orus i Lorenzo Ortas Pont, del Club Peña Guara, d'Osca, que els fou lliurada per Àngel de Regil, el fill gran d'Andrés de Regil, de qui agafa nom la travessia.

La medalla d'or fou concedida als equips següents: equip núm. 4, Javier Escartín i Lorenzo Ortas, del Peña Guara, d'Osca; equip núm. 3, Juan José Dueñas i José Mariano Torre, del Peñalara, de Madrid; equip núm. 14, Antoni Vilena i Francesc Estañol, de la Federació Catalana, de Barcelona; equip núm. 27, Enric Font i Josep Casanelles, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona; equip núm. 16, Luis Miguel Flores i José Francisco Flores, de Cumbres, de Madrid; equip núm. 19, Juan Berlanga i Manuel Pérez, del Peñalara-Guadarrama, de Madrid; equip núm. 31, José

M. Martín i Gerardo Alonso, del C. A. Universitario, de Granada; equip número 33, Félix Bonales i Julián Aguinagale, del Bilbao Alpino, de Bilbao; equip núm. 29, Àngel Luis Santamaría i Enrique Millán, del Peñalara, de Madrid. La medalla de plata fou concedida a cinc equips, de San Sebastián i de Madrid. La medalla de bronze a vint-i-dos equips, de Madrid, de Santander, d'Avilés, de Barcelona (Joan Juncosa i Vicenç Casals, de C. M. Barcelonès; Salvador López i Joan Alvareda de la Federació Catalana, i Xavier Noguer i Albert Bertran, de la Unió Excursionista de Catalunya) i de Saragossa. El primer lloc en la prova de descens encordats va ser guanyat per l'equip format per José M. Martín i Gerardo Alonso, del C. A. Universitario, de Granada. En la classificació general per clubs va correspondre el primer lloc a la Federació Catalana de Muntanyisme i la Copa Andrés de Regil, com hem dit, fou adjudicada a l'equip format per Javier Escartín i Lorenzo Ortas, del Peña Guara, d'Osca.

Ascensió al Manaslu (8.156 m)

Amb satisfacció notifiquem que el passat 26 d'abril assoliren el Manaslu, cim de 8.156 m al massís de l'Himalaia, els escaladors espanyols Gerardo Blázquez, de 26 anys, i Jerónimo López, de 23 anys, acompanyats d'un sherpa.

Aquests alpinistes formaven part de l'equip de dotze persones dirigit per

Jaime García Ortiz, que ja a la tardor del 1973 intentaren aconseguir el cim del Manaslu, el qual hagueren d'abandonar quan una allau féu impossible la instal·lació del tercer campament d'altura.

L'expedició madrilenya situà el campament base a 3.800 m, en un lloc més segur que a l'intent de fa dos anys, ja que aleshores sis espanyols i un sherpa varen córrer perill de mort per haver-lo situat en un indret poc adient. El cinquè i últim campament fou establert a 7.500 metres el dia 24 d'abril, cosa que els permeté de guanyar els 656 m fins al cim, assolit al cap de dos dies.

Aquesta és la tercera expedició que ha vençut el Manaslu, aconseguit abans per dues expedicions japoneses: la primera al 1956 i la segona per un grup femení el passat 1974. Esperem donar més endavant més detalls d'aquesta important ascensió.

Informem també que a la mateixa època d'aquesta nova conquesta a l'Himalaia, tretze expedicions es trobaven en aquest massís, dues de les quals hagueren d'abandonar els seus objectius en circumstàncies ben tràgiques: l'equip japonès que intentava l'escalada al Dhaulagiri (8.137 m) es retirà sense assolir el cim, ja que una allau enterrà el dia 25 d'abril dos membres de l'expedició i tres sherpes, mentre dormien. També abandonà l'intent de l'Annapurna (8.090 metres) una expedició austríaca pel mateix motiu: un dels expedicionaris morí al campament 2 per una allau el dia 17 d'abril.

Els meravellosos gegants de l'Himalaia, de poderós atractiu per als alpinistes de tot el món, s'han de vèncer amb dues grans dificultats, a part del factor del temps: l'altura i el perill d'allaus. Dificultats que ja ens foren exposades amb realisme per l'expedició catalana que l'any 1974 aconseguí el cim de l'Annapurna oriental (8.026 m).

bibliografia

Entre zero i vuit mil metres. Kurt Diemberger. Versió catalana de Maria Antònia Oliver. 425 pàgs. Fotogravats. Croquis d'itineraris i ascensions. Editorial Nova Terra. Barcelona, 1975.

Tan bon punt hom acaba la lectura de les pàgines de tensa i fulgurant prosa del present llibre, si acluca els ulls, li semblarà que està pujant al Cervino o al Dhaulagiri formant cordada amb el mateix Kurt Diemberger, tanta és la sincera emotivitat, l'encomanadís abranda-ment i la fluïdesa literària de la ploma del seu autor.

Estem, doncs, davant d'una obra realment important, que en el camp de la literatura alpinística admet perfectament la comparació amb les d'un Frison-Roché o un Samivel, per esmentar dues figures cabdals de la narrativa muntanyenca.

I és que Diemberger és realment un alpinista fora de sèrie, un semidéu de la muntanya, diríem, si no fos que no entra en el nostre tarannà de mitificar ningú. Forjat en l'ambient auster i estimulador de les muntanyes de la seva Àustria nadiua, ha assolit aquella difícil i envejable situació de l'home que viu exclusivament per la muntanya, i n'extreu la raó de ser i la finalitat de la seva pròpia vida.

Familiaritzat ja de menut amb els cims, Diemberger recorre els Alps amb la vella bicicleta del seu avi en recerca de cristalls de roca. Més tard, comencen les ascensions importants: Larmkogel (el seu primer tres mil) als Monts Tatres; Gross Glockner; Matterhorn, Dent del Gegant, Gran Zebrú. Aviat esdevé l'alpinista que sorprèn amb les seves activitats. Es converteix en «especialista» de les grans parets nord: la nord del Cervino, la de l'Eiger, la de les Grands Jorasses, la del Gran Zebrú.

El seu domini de la tècnica d'ascensions en gel, fa que el gran alpinista alemany Hermann Buhl l'esculli per a la seva expedició al Broad Peak, al Karakorum. És així com als vint-i-cinc anys assoleix els seus primers 8.000 metres. Durant molts anys, ha estat l'únic alpinista vivent que ha fet dos «vuit mils», ja que l'any 1960 assoleix el cim del Dhaulagiri. Totes aquestes ascensions estan àmpliament detallades en el seu llibre, així com altres escalades en escenaris molt diferents: Montserrat, les Calanques, etc. Al nostre criteri, les pàgines més belles i emotives de tota l'obra, són les que dedica a l'ascensió al

Chogolisa, la bellíssima muntanya de 7.654 m a l'Himalaia, que havia d'esdevenir l'escenari de la mort del seu entrançable company Hermann Buhl.

Però ultra les seves reconegudes qualitats alpinistes, Diemberger és un gran fotògraf, com el lector podrà veure mercès a les pàgines del present llibre, i un bon cineasta, que va palesar la seva tècnica i el seu art cinematogràfic, en el seu film documental **La gran cresta del Peuterey**, a la filmació del qual dedica un capítol molt interessant.

Per fi, una altra faceta d'aquest home extraordinari, és la d'expedicionari per terres àrtiques, amb la seva anada a Groenlàndia, que, com és lògic, narra també en unes belles pàgines.

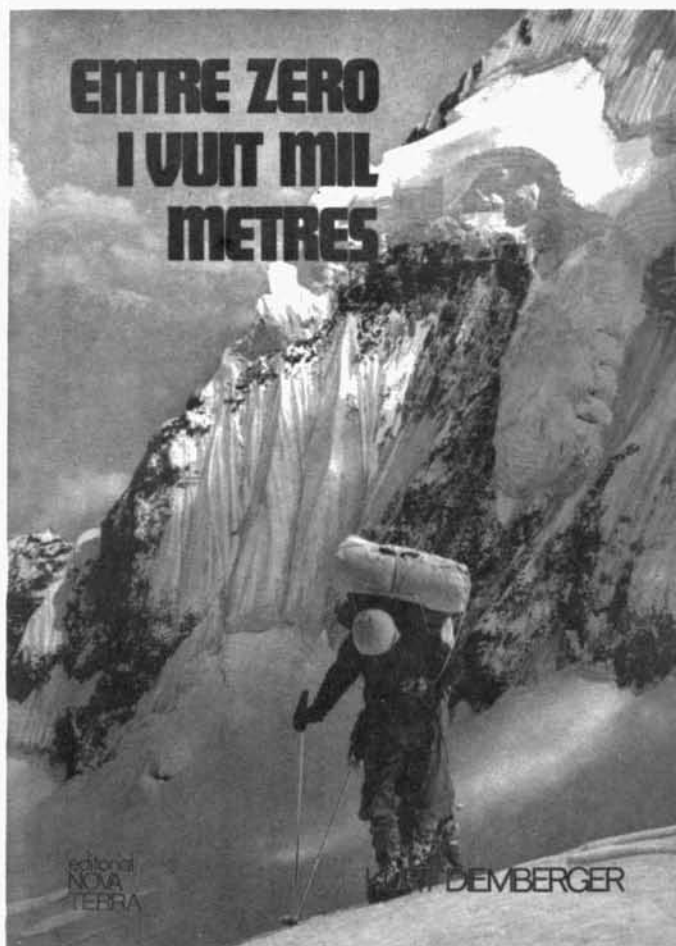
En resum, **Entre zero i vuit mil metres** és en realitat una narració autobiogràfica; un gran àlbum de vells records esportius, professionals, sentimentals i familiars; un aplec d'imatges literàries fulgurants i punyents, plenes tant d'un amarat lirisme, com d'una violència esborronadora, que ens donen una sem-

blanca lúcida i corprenedora de l'heterogenia i subjugant personalitat del seu autor.

Estem, doncs, davant d'una obra sumament important dins del camp de la bibliografia alpinista, tant més digna d'esment per tractar-se de la traducció catalana de la versió original, cosa que s'esdevé amb molt poca freqüència —recordem ara **Les meves muntanyes**, de Walter Bonatti, i el nostre **L'Aneto i els seus homes**, de Raymond Escudier, com a fites isolades i llunyanes— i que, per tant, mereix els més encoratjadors elogis.

Llàstima que la reproducció gràfica del magnífic conjunt de fotografies de l'autor deixi en una grisor anodina els maravillosos espectacles d'alta muntanya que Diemberger oferia en la seva versió original. El factor gràfic, en un llibre de muntanya, deixa de ser un element secundari, per a esdevenir una peça fonamental en el conjunt de l'obra, i com a tal ha d'ésser vetllat.

Josep Girona

La revista "Muntanya" editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Bailèn, 170 - T. 258 10 15 - Barcelona-9 / Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal·lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

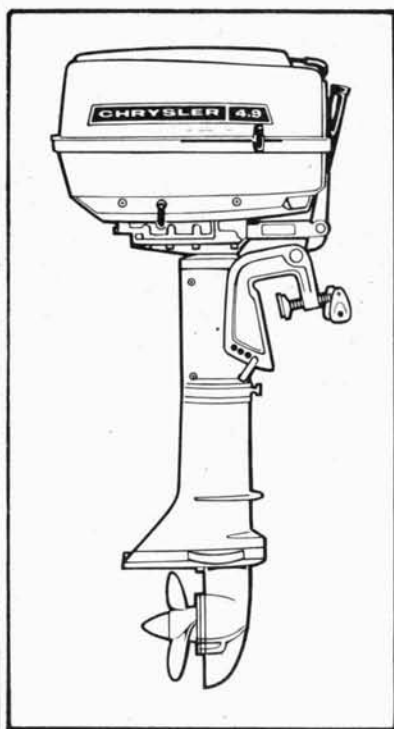
Chrysler

MOTORS FORA BORDA

La línia de motors fora borda CHRYSLER 1975, amb potències de 3,6 - 4,9 - 6 - 8 - 10 - 15 - 20 - 25 - 30 - 35 - 45 - 55 - 60 - 75 - 90 - 105 - 120 - 135 HP., presenta una àmplia gamma d'avenços tècnics, els quals impliquen uns estàndards molt elevats d'economia de combustible i de rendiment en l'aigua.

Molts dels nous fora borda estan equipats amb culates d'alta compressió, amb carburadors antigoteig, posició senyalitzada d'estalvi de combustible, distribuïdors de cèl.lula fotoelèctrica, encesa de descàrrega capacitadora MAGNAPOWER II, hèlices de pas dinàmic i sistemes automàtics de recirculació de combustible.

Tots els fora borda CHRYSLER 1975 duen incorporats dispositius insonoritzants nous o millorats. Tot això i una gamma de motors marins de gasolina i diesel representativa de la completa gamma CHRYSLER 1975.

*agents per
generals
Espanya*

SANTA
EULALIA
N A U T I C A
B A R C E L O N A

Exposició i venda

PORT BALIS - SANT ANDREU DE LLAVANERES (BARCELONA) Tel. (93) 392 65 01

PASSEIG DE GRACIA, 93 - BARCELONA-8 - Tel. (93) 215 06 74

PUERTO JOSE BANUS - NUEVA ANDALUCIA (MALAGA) Tel. (952) 81 21 79

CORRESPONDENCIA (Casa Central) Passeig de Gràcia, 60-BARCELONA-7 Telegr. SANSANTA-BARCELONA Telex 53138

**la qualitat
dels nostres
clients
determina
la qualitat
dels nostres
productes**

**es^{ports}
esplai**

**articles d'esport
per a clients
de qualitat**

**c. del pi n° 16, barcelona-2
tels. 317 48 36 - 318 25 31**

C. ROCA CASANOVAS

LABORATORI COLOR

Revelat de transparències color

EKTACHROME E 3 i E 4

i negatius

KODACOLOR - EKTACOLOR i FUJICOLOR

Ampliacions per procediment manual,

màxima garantia tècnica

i ARA TAMBÉ revelat d' AGFACHROME
PROFESSIONAL

València, 188, A Tel. 253 09 47 Barcelona-11

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou
subscriptor de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

Nom

carrer.....núm.....pis.....

població
(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm., amb la
quota anual de 240 pessetes. (estranger: 270 pessetes).

Cobrament:

☐ gir postal

Signatura

☐ reembossament

☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons
autorització adjunta.

d'EL CASERIO, me'n fio!

**Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya**

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

La revista **MUNTANYA**, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA**, demana la col·laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconseguixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

*Parleu-vos de
MUNTANYA
i feu-los-la
conèixer.*

*Retalleu aquest
butlletí
i doneu-los-el
perquè se
subscriguin a
MUNTANYA*

Per a qualsevol deportista
l'ús de floïd es indispensable

Reflex
CARLES REXACH